

Matica

broj

no.

3

ožujak

march

2020.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

RIJEKA – EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

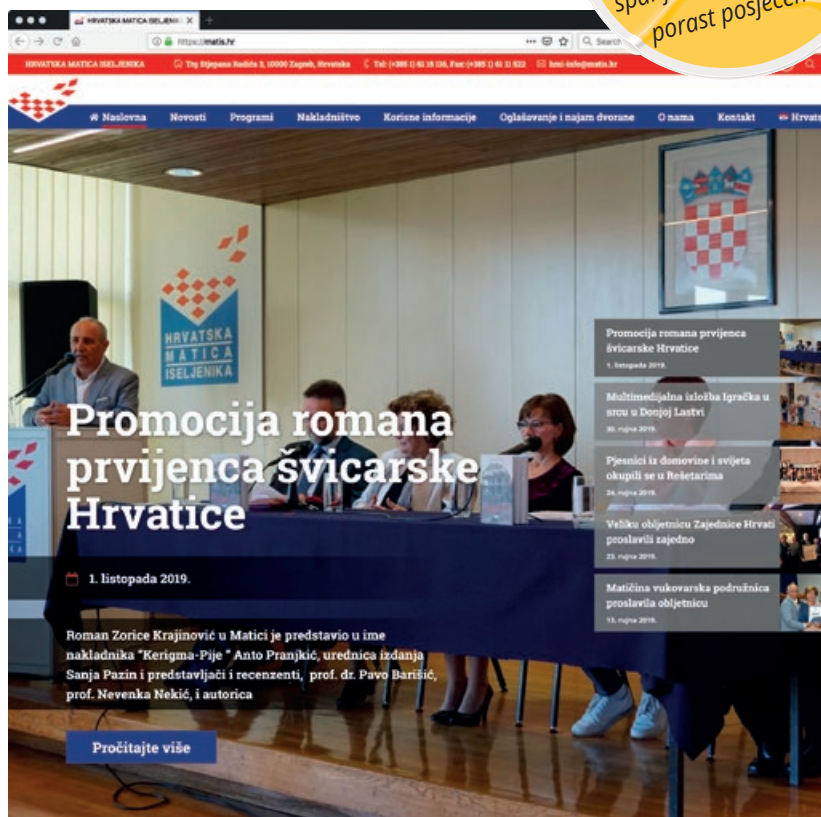

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI ĉitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ĀLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

13
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

16
Hrvatski glazbenici
Davor Schopf

22
Sociološka slagalica
Nino Sorić

30
Jadranski otoci
Marjana Kremer

32
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

33
Endemi u Hrvatskoj
Darko Mihelj

38
Klikni – idem doma
Marin Knezović

60
S(k)retanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** Fokus
- 6** Inauguracija predsjednika RH
- 8** Predsjedanje Vijećem EU
- 9** Državna odličja
- 10** Predstavljanje Hrvatskog iseljeničkog zbornika
- 12** Predstavljanje romana Anite Martinac
- 14** Međunarodna konferencija Mreža žena
- 18** Mitski Hrvati
- 20** Večernjakova "Domovnica"
- 24** Osorske večeri
- 25** Međunarodni glazbeni festival Crescendo
- 26** Iseljavanje s otoka Cresa
- 36** Hrvatske knjige u svijetu
- 40** Dani Hrvatskog pučkog teatra u Hercegovcu
- 41** Predstavljanje programa "Okusi tradicije – Blatska trpeza"
- 42** Zagrebačka klapa Sagena u Čileu

- 44** Čileanski slikari hrvatskog podrijetla
- 46** Predstavljanje kataloga zbirke narodnih nošnji hrvatske dijaspor
- 47** Zagorska večer u Stuttgartu
- 48** Studij hrvatskog jezika u Gradišću
- 49** Predsjednik RH u Gradišću
- 50** EPK RIJEKA 2020
- 52** Obljetnica Gradskog kazališta lutaka Rijeka
- 53** Obljetnica Zagrebfilma
- 55** Obljetnica Arheološkog muzeja Split
- 56** Obljetnica zagrebačkog Muzeja za umjetnost i obrt
- 58** Izložba u zagrebačkom Umjetničkom paviljonu
- 62** In memoriam: Dubravko Jelčić
- 63** Obljetnica Matije Vlačića Ilirika
- 64** Crorama
- 66** Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Donosimo vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Priredio: **Željko Rupić**

Suradnja Ureda, ministarstava i Zavoda za zapošljavanje Održan susret s povratnicima iz Venezuele

Više od trideset povratnika iz Venezuele koji su došli iz Zagreba i okolice, Zadra i zadarskoga arhipelaga te Rijeke osobno se osvrnulo na svoja povratnička iskustva, administrativne izazove te buduće profesionalne i životne planove

kav susret najbolji način za uspostavu izravne komunikacije između povratnika, stipendista, Ureda i drugih resora, kako bi se osiguralo rješavanje statusnih pitanja s kojima se susreću u Hrvatskoj. "Iako ste se možda susreli ili se susrećete s određenim administrativnim zaprekama, odnosno izazovima radi jezične barijere, budite uvjereni da je Središnji državni ured za Hrvate izvan RH mjesto na kojemu ste uvijek dobrodošli i na kojemu ćemo zajednički pronaći rješenje."

Josip Hrgetić zahvalio je u ime povratnika iz Venezuele na organizaciji zajedničkog susreta i prigodi da se izravno iskažu individualizirane potrebe te komuniciraju teme od posebno interesa poput stjecanja hrvatskog državljanstva, reguliranja ulaska i boravka u RH članova obitelji koji ne posjeduju hrvatsko državljanstvo, učenje jezika i zapošljavanje. Pohvalivši posebno format susreta na kojem su prisutni i predstavnici drugih relevantnih tijela, zaključio je kako Središnji državni ured za Hrvate izvan RH predstavlja prva vrata za svakog povratnika iz Venezuele.

Više od 30 povratnika iz Venezuele koji su došli iz Zagreba i okolice, Zadra i zadarskog arhipelaga te Rijeke osobno se osvrnulo na svoja povratnička iskustva, administrativne izazove te buduće profesionalne i životne planove. Stipendisti Ureda na Programu učenja hrvatskoga jezika u Zagrebu iskazali su dodatni interes za upis na fakultet i zapošljavanje. ■

Usredišnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH u četvrtak, 20. veljače, upriličen je susret s povratnicima iz hrvatskog iseljenništva iz Venezuele koji su se doselili u Hrvatsku prije nekoliko godina te stipendistima Ureda koji u Zagrebu pohađaju semestralni tečaj učenja hrvatskoga jezika. Uz državnoga tajnika Zvonka Milasa i djelatnike Ureda, na susretu su bili prisutni predstavnici Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ministarstva unutarnjih poslova te Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje.

Državni tajnik Milas napomenuo je kako je Ured dosad imao prigodu upoznati se i surađivati sa sudionicima susreta prilikom održavanja raznih aktivnosti, dodavši kako je ova-

Državni tajnik sastao se s izaslanstvom Hrvatske zajednice općina

"Povratak polako postaje trend"

Zaključeno je kako je stvaranje uvjeta za povratak hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u matičnu domovinu strateški interes te je potrebna čvršća suradnja državne i lokalne razine na osmišljavanju i provođenju programa koji će tome pridonijeti

Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske održan je sastanak s izaslanstvom Hrvatske zajednice općina predvođene predsjednikom Martinom Baričevićem. Na sastanku se razgovaralo o aktivnostima i mjerama

Državni tajnik Zvonko Milas i ravnatelj Instituta Željko Holjevac

Predstavnic Središnjega državnog ureda i Zajednice općina

koje bi dodatno potaknule dio hrvatskog iseljništva i njihovih potomaka na povratak u matičnu domovinu te o mogućnostima gospodarske, kulturne, znanstvene i druge suradnje lokalnih zajednica sa zajednicama Hrvata u svijetu.

Državni tajnik Zvonko Milas predstavio je programe i projekte koje Ured provodi u cilju stvaranja boljih pretpostavki i uvjeta za povratak te programe za olakšavanje integracije u hrvatski društveni sustav za povratnike. Nagla-

sio je kako je novi Zakon o hrvatskom državljanstvu dodatni iskorak koji Republika Hrvatska čini prema pripadnicima svog naroda koji živi izvan granica Lijepe Naše. "Povratak polako postaje trend. Iako se u javnosti o tome još ne govori, postoji velika zainteresiranost naših ljudi u iseljništvu za život ovdje", istaknuo je Milas.

Predsjednik Hrvatske zajednice općina Martin Baričević istaknuo je kako povratak hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka vide kao dobru priliku za rje-

šavanje mnogobrojnih potreba naših sugrađana te kao najbolju demografsku mjeru. "U tom smislu, lokalna zajednica u Republici Hrvatskoj spremna je, u sklopu svojih mogućnosti, ponuditi dio svojih resursa. Potrebni su nam ljudi, od liječnika do stolara. Potrebna su nam i ulaganja. Stoga nam je svima u interesu raditi da se povratak događa u što većoj mjeri", dodao je.

Ernest Svažić, načelnik Općine Krapinske Toplice istaknuo je kako se u ovu općinu vratio veliki broj iseljenika te da postoji veliki interes za ulaganje, od zdravstvenoga turizma do gradnje domova za starije osobe, a tome ide u prilog dobra javna infrastruktura općine.

Na sastanku je zaključeno kako je stvaranje uvjeta za povratak hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u matičnu domovinu strateški interes te je u tom smislu potrebna čvršća suradnja državne i lokalne razine na osmišljavanju i provođenju programa koji će tome pridonijeti. U tom smislu, dogovoreno je održavanje sastanka nadležnih tijela državne uprave i Hrvatske zajednice općina te intenziviranje komunikacije i suradnje. ■

Formalizirane aktivnosti na znanstveno-istraživačkim projektima vezanima uz iseljništvo

Potpisan Sporazum o suradnji s Institutom Ivo Pilar

"Prioritet nam je do ljeta objaviti Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina u suradnji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Hrvatskom maticom iseljenika", istaknuo je ravnatelj Instituta Željko Holjevac

Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Željko Holjevac, ravnatelj Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, potpisali su u utorak, 11. veljače 2020., Sporazum u suradnji.

Ured i Institut ovim su sporazumom utvrdili važnost podupiranja i razvijanja postojećih, kao i osmišljavanja novih znanstvenih i stručnih

projekata te razvijanja odnosa institucija Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske s ciljem istraživanja ključnih fenomena i najvažnijih pitanja Hrvata izvan domovine, a time istodobno i očuvanja te promicanja hrvatskoga jezika i kulture. "Prioritet nam je do ljeta objaviti Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina u suradnji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Hrvatskom maticom iseljenika,

a otvoreni smo i za ostale znanstveno-istraživačke projekte od zajedničkoga interesa na dobrobit Hrvata u Bosni i Hercegovini i hrvatskih zajednica diljem svijeta", istaknuo je ovom prilikom ravnatelj Instituta Željko Holjevac. Državni tajnik Milas rekao je kako je Ured i dosad dobro surađivao s Institutom Ivo Pilar, dodavši kako će formalni Sporazum toj suradnji dodatno pridonijeti. ■

Svečanost inauguracije petoga predsjednika na Pantovčaku

Polaganju prisege novoizabranoga predsjednika u predsjedničkome uredu na Pantovčaku nazočilo je 43 uzvanika - državni dužnosnici, članovi obitelji predsjednika i članovi njegova izbornoga stožera

Tekst: **Željko Rupić**

Foto: **Ured predsjednika i HINA**

“ **P** risežem svojom čašću da ću dužnost predsjednika Republike Hrvatske obavljati savjesno i odgovorno, na dobrobit hrvatskog naroda i svih hrvatskih državljana. Kao hrvatski državni poglavar, držat ću se Ustava i zakona, brinuti se za poštovanje ustavnopravnog poretka Republike Hrvatske, bdjeti nad urednim i pravednim djelovanjem svih tijela državne vlasti, čuvati nezavisnost, opstojnost i jedinstvenost Republike Hrvatske. Tako mi Bog pomogao”, prisegnuo je Zoran Milanović, peti predsjednik Republike Hrvatske, 18. veljače ove godine, na svečanosti inauguracije u predsjedničkom uredu na Pantovčaku, držeći ruku na Ustavu, a pred pred-

sjednikom Ustavnoga suda Miroslavom Šeparovićem.

Inauguracija je počela izvođenjem hrvatske himne koju je, na svoj osebujan način, otpjevala Josipa Lisac, uz klavirsku pratnju Zvezdana Ružića. Nakon izricanja prisege novi predsjednik ju je potpisao te održao inauguracijski govor iz kojega na ovim stranicama donosimo najzapaženije dijelove. Kratka svečanost završena je skladbom “To je tvoja zemlja” Vice Vukova u izvedbi klape Hrvatske ratne mornarice “Sveti Juraj”. Uslijedio je koktel za uzvanike, a primopredaja dužnosti obavljena je u kabinetu predsjednice Republike, nakon čega je novi predsjednik ispred glavnoga ulaza ispratio bivšu predsjednicu Kolindu Grabar-Kitarović.

Predsjednička inauguracija Zorana Milanovića bila je prva koja nije održana na Markovu trgu, a na njoj je bilo i

dosad najmanje uzvanika. Pozvane su 43 osobe, državni dužnosnici, među kojima i dva bivša predsjednika, Stjepan Mesić i Ivo Josipović, zatim članovi obitelji novoizabranoga predsjednika, kao i članovi njegova izbornoga stožera.

Naglasci iz inauguracijskog govora predsjednika Republike Zorana Milanovića

“Patriotizam je kritička privrženost i negacija isključivosti”

Dragi prijatelji,

jedan od, po mom mišljenju, vodećih mislilaca današnjice ovih je dana rekao da se budućnost prave zapadne liberalne demokracije može osigurati samo tako da se istinu sačuva neovisnom o željama većine birača, kao i želju većine birača neovisnu od istine. To na prvi pogled zvuči zbunjujuće, međutim, izbori nisu metoda za pronalaženje istine ili apsolutne istine. Izbori su metoda za postizanje mirnog kompromisa između brojnih želja različitih ljudi.

Kako da održimo razdvojenim istinu i želju, naročito danas kad tehnologija, uz sve lijepo i uzbudljivo što donosi, neviđeno olakšava manipulaciju ljudskom željom? Čini mi se da postoji samo jedan pravi put: puna i aktivna podrška vlasti akademskoj i znanstvenoj neovisnosti te neovisnosti sudstva i medija. To je najčvršća brana tiraniji. Tiraniji svake vrste.

Kad je riječ o područjima izravne nadležnosti ili sunadležnosti predsjednika Republike, ali i općenito, ne kanim biti korektivni faktor, nego konstruktivni. Prema mom shvaćanju, upravo to proizlazi iz duha našeg Ustava.

I pritom ne pristajem na to da je greška ili neka velika nesreća kada se razilazimo u mišljenjima i stavovima. Greška je kad zbog razilaženja u stavovima jedni drugima dovedimo u pitanje sumnju, odnosno motivaciju i motive za djelovanje. Svakoga dana borit ću se da tu lošu praksu, da se ljudima osporava patriotizam i dobre namjere u borbi za Hrvatsku, pokazujem.

Jer patriotizam je, za razliku od sirovog nacionalizma, kritička privrženost i negacija isključivosti. Patriotizam je stalno i uporno nastojanje na afirmaciji onih aspekata državnosti koji su naše društvo i naše živote učinili, i čine, boljima, slobodnijima, sadržajnijima, nadahnutijima.

Patriotizam, naravno, podrazumijeva neizbrisivo sjećanje i vječnu zahvalnost muškarcima, ženama i djeci koji su dali živote, patili, poginuli za našu slobodu u Domovinskom ratu, kao i onom prethodnom ratu u antifašističkoj borbi. Patriotizam je i svijest, naša svijest, o trijumfalističkim posrnucima koja su, nažalost, ponekad pratili naše pobjede u ratovima, pri čemu ne treba uvijek uspoređivati ili izjednačavati ta posrnuća. Ratovi su gotovi. Danas je naša obaveza i odgovornost u tome da se ni jedan građanin naše države ne osjeća ustrašenim, diskriminiranim ili bilo na koji način isključenim zbog činjenice da je drukčiji ili drukčiji.

Naša budućnost ovisi, ponajprije možda, o kvaliteti školovanja i o aktivnoj vjeri u to da je znanje ključ ispunjenja uspješnijeg života. Hrvatska je danas usprkos svemu ipak dovoljno imućna i zrela i iskusna da može kvalitetno obrazovanje na svim razinama učiniti dostupnim svim ljudima, bez obzira opet na njihov socijalni status, porijeklo, etničku pripadnost.

Oснаživanje solidarnosti u društvu, pravednija raspodjela nacionalnog bogatstva i suzbijanje klijentelizma, kulture laži i pohlepe glavni su i najučinkovitiji instrumenti u borbi protiv nejednakosti i daljnjeg klasnog i ljudskog raslojavanja i udaljavanja. Naša Republika treba svakog čovjeka i svaki čovjek u Hrvatskoj mora dobiti priliku da pronađe svoj put i svoje mjesto, da dostojanstveno živi i mirno živi od svog poštenog rada. Ovo je kuća za nas. Za sve nas. Za one koji smo tu, za generacije koje dolaze, za one koji će se vratiti svojoj kući.

Hvala vam. Živjeli i živjela Republika Hrvatska!”

Uz bivšu predsjednicu Kolindu Grabar-Kitarović, na inauguraciji su bili predsjednik Sabora Gordan Jandroković, potpredsjednici Sabora Milijan Brkić, Željko Reiner, Božo Petrov, Siniša Hajdaš Dončić i Furio Radin, premijer Andrej Plenković i potpredsjednici Vlade Davor Božinović, Damir Krstičević i Predrag Štromar, predsjednik Vrhovnoga suda Đuro Sessa te načelnik Glavnoga stožera general Mirko Šundov. Nazočili su, dakako, i predsjednik i suci Ustavnoga suda.

Na inauguraciji, dakle, nije bilo predsjednika stranaka, diplomatskih misija, niti predstavnika crkve, a na njoj je bilo više novinara nego uzvanika – pratilo ju je 66 akreditiranih izjavitelja, odnosno oko 250 akreditiranih djelatnika medija. ■

ENG The ceremony to inaugurate the fifth president of Croatia since it regained its independence was held at the office of the president on Zagreb's Pantovčak street on 18 February. Zoran Milanović, a former prime minister, took office as the country's new head of state. This is the first inauguration not held on Markov trg (St Mark's Square) and saw the fewest number of dignitaries in attendance. Joining outgoing president Grabar-Kitarović were forty-three state officials, former presidents Mesic and Josipović, the family of the newly-elected president and members of his election campaign team.

Hrvatska za europskim kormilom

Hrvatska ministrica znanosti i obrazovanja Blaženka Divjak upozorila je kako treba u Europskoj uniji poticati cirkulaciju mozgova, a ministar gospodarstva Darko Horvat zalaže se za implementaciju Europskoga zelenog plana

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković s predsjednikom Europskoga vijeća Charlesom Michelom, Bruxelles

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

Hrvatska je u ovoj polovici godine vodeća članica Europske unije čija vizija i prioriteti diktiraju raspravu na stotinama formalnih i neformalnih sastanaka koji se svakog dana održavaju u administraciji Europske unije. Budući da je Hrvatska najmlađa Unijina članica, njezini građani s pravom se pitaju što je zapravo predsjedanje Vijećem EU-a i čemu ono služi!? Ideja je naoko jednostavna: omogućiti svakoj državi članici ove gigantske integracije od 514 milijuna građana da šest mjeseci, odnosno jedan semestar, bude za kormilom velikog sustava europske administracije, definirajući prethodno prioritete svoga predsjedanja kako bi svojim individualnim anga-

žmanom učinkovito unapređivala političku agendu Vijeća, tj. Vijeća ministara. Ministri država članica su ti koji predsjedaju, a predsjedništvo se rotira svakih pola godine, radeći u trojci. Aktualni trio čine Finska, Hrvatska i Njemačka, odnosno države koje su na redu prije i poslije hrvatskog kormilarjenja Unijom. Program i sadržaj samih sastanaka dogovoreni su s trijem i u uskoj suradnji s Tajništvom Vijeća u Bruxellesu. Dugim riječima, predsjedanje daje vidljiv pečat državi članici jer nakon uspješno odrađenog predsjedanja država predsjedateljica je apsolvirala europsku administraciju i način odlučivanja u EU kao najzahtjevnijoj operaciji vrijednoj 70 milijuna eura. U Hrvatskoj će se, od predviđenih 1.400 sastanaka ovoga našega impresivnoga europskog kormilarjenja Vijećem EU-a, održati ukupno 161 događaj, od čega dvije trećine u Zagrebu, a ostatak u kulturnim središtima Lijepe Naše.

CIRKULACIJA MOZGOVA

Ministrica znanosti i obrazovanja Blaženka Divjak tako je predsjedala 27. veljače u Bruxellesu Vijećem EU-a za obrazovanje, mlade, kulturu i sport (EYCS) koje je usvojilo *Rezoluciju o obrazovanju i osposobljavanju* te održalo javnu raspravu o cirkulaciji mozgova. *Rezolucija o obrazovanju i osposobljavanju* usvojena je u sklopu tekućega Europskog semestra koji nastoji kvalitetu obrazovanja dodatno poboljšati diljem Unije. Obrazovanje i osposobljavanje ključni su za budući održivi rast, konkurentnost i zapošljavanje na prostoru Europe. "Bez kvalitetnog obrazovanja nema ni odr-

živog razvoja, a investicije u obrazovanje investicije su u našu budućnost", rekla je Divjak prigodom sjednice Vijeća. "Imali smo debatu i o cirkulaciji mozgova, a naš hrvatski prioritet je bio da na dnevni red stavimo raspravu o tome kako doći do bolje uravnoteženosti mobilnosti u EU jer talenti su raspoređeni jednoliko - ali prilike nisu - pa je naša zadaća da damo jednake prilike svim državama i svim regijama", naglasila je Divjak. Pritom je, smatra hrvatska ministrica znanosti i obrazovanja Blaženka Divjak, potrebno osigurati sinergije između različitih politika te koristiti različite investicijske mogućnosti kako bi se stvorili povoljni uvjeti za privlačenje i zadržavanje talenata. Dio slabije razvijenih članica EU-a, među kojima je i RH, snažno je pogođen odljevom mozgova što dodatno produbljuje nejednakost u odnosu na razvijenije članice EU-a koje privlače naše najobrazovanije stručnjake.

Nadalje, ministar gospodarstva Darko Horvat 27. veljače u Bruxellesu je, u sklopu hrvatskog predsjedanja Vijećem EU-a, prvi put formalno predsjedao sastankom Vijeća za konkurentnost (COMPET) na kojem se raspravljalo o temama od neposredne važnosti za Unijino gospodarstvo. Među važnijim temama bilo je i pitanje Europskoga zelenog plana te u tom kontekstu i problematika prelaska na kružno gospodarstvo te ambicije Europske unije da do 2050. godine postane prvi klimatski samoodrživ kontinent. "Bez moderne industrije neće biti moguće preoblikovati naše europsko društvo u smjeru održive, klimatski neutralne i digitalne budućnosti. Zbog toga su nam potrebna znatna ulaganja u cijeloj Europi, a od neprocjenjive je važnosti da nastavimo promicati nove oblike suradnje s industrijom te poseban fokus stavimo na ulaganja u strateške lance vrijednosti", rekao je ministar Horvat. ■

ENG Croatia's term at the helm of the six-month rotating presidency of the Council of the European Union is underway and Zagreb will serve as the EU's capital through to 1 July 2020. Croatia will in this half of the year be the leading EU member: its vision will set the agenda at the hundreds of meetings held every day by the EU administration.

Odlikovani kulturni djelatnici iz četiriju susjednih zemalja

Uz istaknute kulturne djelatnike iz Italije, Bosne i Hercegovine te Crne Gore odlikovani su kroatisti iz Mađarske među kojima je *Redom hrvatskog pletera* odlikovana znanstvenica Ágnes Prodán sa Sveučilišta u Pečuhu

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Ured predsjednice RH**

Predsjednica Republike Kolinda Grabar-Kitarović dodijelila je 4. veljače u Zagrebu na Pantovčaku 29 odličja i 11 priznanja pojedincima, udrugama i ustanovama koji svojim radom pridonose očuvanju hrvatske kulture i identiteta te razvoju i ugledu Republike Hrvatske. U prigodnom obraćanju nazočnima poručila je: "Mi smo danas srce Europe, Hrvatska trenutačno predsjedava Vijećem Europske unije i ima kulturnu prijestolnicu Europe. Budimo ponosni na svoje uspjehe kao što su vaše obitelji i prijatelji danas ponosni na uručenim vam odlikovanjima i priznanjima koja su izraz poštovanja prema onome što ste postigli, a onima mlađima poticaj za daljnji napredak." Među četrdesetak odlikovanih su: umirovljeni general-pukovnik Ivan Čermak, monsijor Tadija Pranjić, znanstvenik prof. dr. sc. Krešimir Rotim, glazbenica Blaženka Milić, povjesničar prof. dr. sc. Stjepan Krasić, arheologinja Mirela Hutinec, sportaši Branko Ivanković, Ivan Kvesić, Tin Srbić i Branislav Tušek. Za osobite zasluge u promicanju vrijednosti i digniteta Domovinskoga rata *Redom hrvatskog pletera* odlikovan je gospodin Marin Sabolović. Za promociju hrvatskoga folklornog stvaralaštva u domovini i svijetu *Redom hrvatskog pletera* odlikovan je Emin Sarajlić. Pove-

lja Republike Hrvatske za dugogodišnje aktivno djelovanje u kulturno-umjetničkom amaterizmu grada Siska prigodom 150. obljetnice djelovanja dodijeljena je Hrvatskome pjevačkom društvu *Danica*, koje redovito surađuje s iseljeničkim društvima svoga šireg zavičaja. Za izradu lepoglavske čipke i uspješne međunarodne promocije etnografske tradicije Povelja Republike Hrvatske dodijeljena je *Međunarodnom festivalu čipke – Lepoglava*. Za očuvanje slavonske tradicijske baštine odlikovani su *Đakovački vezovi*. Među odlikovanim za zasluge u karitativno-humanitarnom radu i razvoju nacionalne kulturno-vjerske djelatnosti je, uz ostale, Dom hrvatskih hodočasnika *Bl. Ivan Merz* iz Rima.

INOZEMNI KROATISTI I FILMSKI DJELATNICI

Za izniman doprinos razvoju književne komparatistike, teorije i prakse prevođenja te proučavanja hrvatsko-mađarskih književnih i kulturnih veza *Redom hrvatskog pletera* odlikovana je doktorica znanosti Janja Prodán. Povelja Republike Hrvatske, za izniman doprinos i zasluge u razvoju i promicanju hrvatskoga jezika i književnosti Hrvata u Mađarskoj te jačanju kulturnih i prijateljskih veza Hrvatske i Mađarske, dodijeljena je Katedri za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu. Povelju je preuzeo ugledni kroatist dr. sc. Stjepan Blažetin. Povelja Republike Hrvatske, za izniman doprinos

i zasluge u očuvanju hrvatske tradicije i kulture te oživljavanje narodnih običaja gradišćanskih Hrvata iz Mađarske, dodijeljena je Hrvatskome kulturnom društvu *Veseli Gradišćanci*. Povelju je preuzeo Štefan Kolosar.

Povelja Republike Hrvatske, za osobit doprinos predstavljanju hrvatske nacionalne filmske produkcije, u spomen na osnivača festivala velikana hrvatskoga glumišta Ivu Gregurevića, dodijeljena je Filmskome festivalu *Dani hrvatskog filma* iz Orašja (BiH). Povelju je preuzeo Iljo Benković.

Tri su odlikovanja dodijeljena Hrvatima iz Crne Gore. Odlikovano je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore za promociju interesa hrvatske manjine u toj zemlji te očuvanje baštine Hrvata Boke kotorske. Za promoviranje kulturne baštine Hrvata, promociju interesa hrvatske manjine te jačanje prijateljskih odnosa između RH i Crne Gore odlikovano je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor. Povelja Republike Hrvatske, za razvitak nacionalnoga identiteta, kulturnih i jezičnih posebnosti hrvatske manjine u Boki kotorskoj i Crnoj Gori, također je dodijeljena Radiju *Dux*. ■

ENG Kolinda Grabar-Kitarović, the outgoing Croatian president, presented decorations and awards to a number of individuals, associations and institutions in four of our neighbouring countries (Bosnia-Herzegovina, Montenegro, Italy and Hungary) at a ceremony on 4 February of this year for their contributions to Croatia's good standing in the world and the preservation of Croatian culture in the diaspora.

Institucionalna izgradnja države i suvremena mobilnost

U fokusu ovogodišnjega Zbornika je trideseta obljetnica hrvatskog parlamentarizma i to u godini kada nam domovina predsjedava Vijećem EU-a i diči se Rijekom, Europskom prijestolnicom kulture

Ljerka Galic, Marijeta Rajković Iveta, Željko Holjevac, Mijo Marić i Vesna Kukavica

Tekst: Diana Šimurina-Šoufek

Foto: Snježana Radoš

U Zagrebu je predstavljen 12. veljače *Hrvatski iseljenički zbornik 2020*. Uz ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Miju Marića, o *Zborniku* su govorili ravnatelj Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar prof. dr. sc. Željko Holjevac, izv. prof. dr. sc. Marijeta Rajković Iveta s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te urednica Vesna Kukavica. Okupljenima na promociji, upriličenoj na Matičin 69. rođendan, obratio se izaslanik predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića, državni tajnik Zvonko Milas. Uz prigod-

ne pozdrave nazočnim autorima i uzvanicima – predsjedniku Saborskog Odbora za Hrvate izvan RH Boži Ljubiću, pomoćniku ministra vanjskih i europskih poslova Mariju Zadri, predsjedniku Upravnog vijeća Matice Milanu Kovaču te predstavnicima medija – skupu se prvi obratio Matičin ravnatelj Marić. Iznoseći pohvale raznorodnom sadržaju godišnjaka, ravnatelj Marić ustvrdio je kako je to knjiga “za sve i svakoga u sva vremena”. O *Zborniku*, izraslom na tradiciji najčitanijih hrvatskih knjiga 19. i 20. stoljeća - preporodnih almanaha, svoja viđenja dali su zatim i promotori, Holjevac i Rajković Iveta. Promociju je vodila urednica časopisa *Matica* Ljerka Galic.

INOVATIVNI SURADNICI

Matičin ovogodišnji ljetopis, sa sažecima na engleskom i španjolskom jeziku, ima tradicionalno osam tematskih cjelina koje čine 32 priloga 33 autora: Josipa Mihaljevića; Bože Skoke; Milana Bošnjaka; Marije Bošnjak, Lade Kanalet Šimić; Željke Lovrenčić; Luke Buda-

ka; Vinka Grubišića; Marijete Rajković Ivete; Tee Horvatin; Mirjane Ane Marije Piskulić; Milana Puha; Gregorija Bačića; Dubravka Barača; Alojza Jembriha; Stana Granica; Ivice Miškulina; Marine Perić Kaselj; Žarka Domljana; Waltera F. Lalicha; Tatjane Šarić; Gojka Borića; Tihomira Nuića; Marijana Lipovca; Vesne Kukavice; Koraljke Kuzman Šlogar; Ivane Hebrang Grgić; Ane Barbarić; Tanje Rudež; Borisa Becka; Damira Dekića; Ivana Hrstića i Miroslava Šašića - povezujući tako 20 zemalja svijeta. Građa ovogodišnjeg sveska, u 65. godištu izlaženja, opseže 436 stranica. Autori zborničkih priloga djeluju u Hrvatskome institutu za povijest, Fakultetu političkih znanosti, Filozofskome fakultetu, Sveučilištu Sjever, Hrvatskim studijima, Hrvatskome katoličkom sveučilištu, Sveučilištu u Torontu, Sveučilištu Macquarie Sydney, Sveučilištu São Paulo, Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH, Hrvatskome državnom arhivu, Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, Institutu za migracije i narodnosti, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, Institutu

Građa Matičina ljetopisa, u 65. godištu izlaženja, opseže 436 stranica na kojima su raspoređena 32 autorska priloga, ilustrirana s 80 autentičnih fotografija s pet kontinenata.

Znanstvenica Marijeta Rajković Iveta, višegodišnja suradnica HIZ-a

za etnologiju i folkloristiku, Hrvatskoj matici iseljenika, medijskim kućama iz Brazila, Njemačke, Austrije i Švicarske...

STVARALAŠTVO S PET KONTINENATA

U fokusu novog *HIZ-a* su tri desetljeća suvremenoga hrvatskog parlamentarizma o kojima piše Josip Mihaljević. Riječju, iskorištena je prigoda za nova promišljanja o globalnome hrvatskome kulturnom zajedništvu slijedom aktualnog stvaralaštva ljudi naših korijena s pet kontinenata u godini kada nam domovina predsjedava Vijećem EU-a i diči se Rijekom, Europskom prijestolnicom kulture 2020. Zborničke cjeline *Znaci vremena*, *Kroatistički obzori*, *Mostovi*, *Povjesnica*, *Baština*, *Duhovnost*, *Znanost* te *Nove knjige* sadrže informacijski zanimljive, znanstveno pouzdane i, što ne treba zamenariti, vrlo čitke studije o sportskim, kulturnim i društvenim zbivanjima u hrvatskoj emigraciji i u domovini. U *Znaci-ma vremena* zanimljivu, multiperspektivnu obradu teme o aktualnom stanju hrvatskih manjinskih zajednica u Europi iznio je Milan Bošnjak. U *Kroatističkim obzorima* pozornost s pravom pobuđuju znakoviti naslovi *Dvadeset semestara hrvatskoga internetskoga tečaja HiT 1* Marije Bošnjak i Lade Kanajet Šimić, i *Književna ostvarenja s raznih meridijana* Željke Lovrenčić. Jezikoslovci Luka Budak iz Sydneya i Vinko Grubišić iz Toronta inventivno opisuju zasluge dvojice franjevac Gracijana Biršića i Ljube Krasića u organiziranju hrvatskih prosvjetnih organizacija u emigraciji s ciljem promicanja hrvatskoga jezika i kulture na dva-

Publika na promociji i dio nazočnih autora

ma kontinentima - Sjevernoj Americi i Australiji. Uz brigu o učenicima i studentima, ovi franjevci brinuli su se i o metodološkoj izobrazbi nastavnika za rad u višekulturnome jezičnom okružju. *Mostovi*, prirodno, povezuju. Ovaj put Marijeta Rajković Iveta i Tea Horvatin pišu o visokoobrazovanim Hrvatima u Irskoj, njihovoj povezanosti s domovinom i njihovoj budućnosti. Istraživanje autorica, temeljeno na intervjuima o prvim iskustvima naših migranata u Irsku nakon ulaska Hrvatske u EU, pokazuje veliku ulogu društvenih mreža u pomoći pri dolasku. Prilog Puljani na s brazilskom adresom Milana Puha *Mali leksikon Hrvata u Brazilu* pregledno sabire našu leksikografsku građu u toj zemlji Južne Amerike. Poglavlje *Povjesnica*, osim jubilejskih tekstova Ivice Miškulina o tridesetoj obljetnici HDZ-a i članka Marine Perić Kaselj o *Pokretu Hrvatske demokratske zajednice među iseljeništvom*, donosi dvije fantastične studije o splitskome *Hajduku* istraživača iz Australije Waltera F. Lalicha i zagrebačkoga znanstvenika Ivice Miškulina koji opisuje traumatični transfer Hajdukovca Rožića u sydneyjsku Croatiju. Te studije otkrivaju kako su se propale ideološke koncepcije ponašale u recepcijama nogometa koji je oduvijek težio k prevladavanju svakovrsnih granica.

EKUMENA, DIGITALNA KULTURA I ZNANOST

Zanimljivost poglavlja *Duhovnost* čini po-najprije napis emigrantskog publicista Stana Granica *Izgradnja hrvatskih insti-*

tucija vjere u Kanadi. Međusobna potpora između katolika i muslimana, pripadnika hrvatske etnokulturne zajednice u Kanadi, oživotvorila se u naporima cijele zajednice da se prikupe sredstva za osnivanje Hrvatskoga islamskog centra u Torontu, koji je i otvoren 1975. Etnologinja Koraljka Kuzman Šlogar u *Baštini* piše o digitalnome repozitoriju Instituta za etnologiju i folkloristiku, koji u internetskom pristupu čini dostupnom našu nematerijalnu baštinu, a Ivana Hebrang Grgić i Ana Barbarić pišu o virtualnoj bibliografiji periodike iz dijaspor. Sve to govori u prilog tome kako nam je informatička revolucija u 21. stoljeću omogućila da imamo svijet na dlanu... Poglavlje *Znanost* donosi napise Tanje Rudež o uspješnim hrvatskim znanstvenicima u svijetu. U prvome piše o Zagrepčanu Kristijanu Ramadanu koji je redoviti profesor molekularne medicine na Oxfordu. U drugome piše o Anđeli Šarić, izvanrednoj profesorici na University College London (UCL) koja otkriva tajne Alzheimerove bolesti. *Nove knjige* redovito zaokružuju sjajnu cjelinu Matičina godišnjaka pa to ni ove godine nije izostalo uz prikaze knjižne produkcije iz područja suvremene mobilnosti u Hrvata. ■

ENG The eight sections in the 2020 Croatian Emigrant Almanac - *Signs of the Times*, *Croatian Philological Horizons*, *Bridges*, *Heritage*, *A History*, *Spirituality*, *Science and New Books* - present thirty-two articles from authors on five continents. With archival reliability and analytical consistency these excellent authors from the country and abroad offer comprehensible studies of sporting, cultural, and societal events in the diaspora and the homeland.

Matičin godišnjak slavi 65. rođendan

Tekst i foto: Željko Rupić

“

K

ako biste osjetili mirise, barutni dim, hladnu metalnu cijev automata, vlažni rov ili bilo koji od njegovih ustaljenih opisa, preobrazit ću se u mnoge likove i biti strah u njihovim očima kojeg ni sami nisu bili svjesni. Mogu biti i adrenalin koji ih je nosio ili tek suborac koji ih je razumio”, obraća se čitateljima mostarska književnica i sudionica Domovinskoga rata Anita Martinac u uvodu svoga novog romana “Grad bez ptica”, objavljenoga u nakladi Udruge Središte Hrvatskoga svjetskog kongresa za istraživanje posljedica totalitarizama u Bosni i Hercegovini.

Predstavljanje romana u Zagrebu upriličeno je 20. veljače ove godine, u prepunoj velikoj dvorani Hrvatske matice iseljenika, a o autorici i njezinu novom djelu govorili su Ante Beljo, istaknuti sudionik hrvatskoga političkog života nakon demokratskih promjena i bivši ravnatelj Hrvatske matice iseljenika te Ivan Tolj, umirovljeni general i pjesnik. Uz konstataciju o iznimnoj književnoj vrijednosti romana Anite Martinac, oba predstavljača knjige istaknuli su i njezinu značajnu povijesnu, političku i vojnu važnost. Program kojemu su nazočili mnogobrojni uglednici iz poli-

“Grad bez ptica”

Uz konstataciju o iznimnoj književnoj vrijednosti romana Anite Martinac, oba predstavljača knjige istaknuli su i njezinu značajnu povijesnu, političku i vojnu važnost

Anita Martinac i predstavljači njezina romana Ivan Tolj i Ante Beljo

tičkoga i javnoga života Zagreba, Hrvatske i Bosne i Hercegovine moderirala je Lejdi Oreb, a ulomke iz “Grada bez ptica” govorio je glumac Robert Kurbaša i sama autorica.

Radnju romana od 229 stranica, odnosno 45 poglavlja u kojima kroz optiku neposrednih sudionika bitnih događaja donosi niz jedinstvenih, pojedinačnih

sudbina, autorica smješta u svoj rodni grad Mostar, u najteže godine prijelaza iz komunizma u demokratsko društvo, koje je obilježeno sukobima i ratom. Treba naglasiti da su svi likovi romana stvarni, kao i događaji o kojima Anita Martinac piše.

Prije “Grada bez ptica” Anita Martinac objavila je tri romana, 2015. godine “Medaljon”, 2016. “Posljednji” i 2017. “Od Franje do Franje”, a napisala je i mnogobrojne zapažene pjesme i novele. Za svoj književni rad, ali i za sudjelovanje u Domovinskome ratu primila je niz značajnih nagrada i priznanja, među ostalim i Zlatnu povelju Matice hrvatske za troknjižje “Medaljon”, “Posljednji” i “Od Franje do Franje”, Nagradu *Utjecajna hrvatska žena* za kulturu 2018. od Mreže hrvatskih žena, Medalju “Oluja” i Medalju “Ljeto 95.” Ministarstva obrane Republike Hrvatske, kao i Spomenicu Domovinskoga rata Ministarstva obrane Republike Hrvatske. ■

Prepuna velika dvorana Hrvatske matice iseljenika

ENG The packed auditorium of the Croatian Heritage Foundation's Zagreb headquarters was the venue on 20 February for the presentation of *Grad bez ptica* (“The City Without Birds”), a novel by Mostar writer and Homeland War veteran Anita Martinac.

Iseljeničke karijere posvećene materinskome jeziku

Međunarodni dan materinskoga jezika obilježava se 21. veljače, a tog dana u Zagrebu počinje i manifestacija Mjesec hrvatskoga jezika koji traje do 17. ožujka – otkad ćemo uživati i u novome jezičnom portalu

U tijeku je bogat program državne manifestacije *Mjesec hrvatskoga jezika* pa tako ovih dana zagrebački Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) organizira niz događanja kako bi se o hrvatskome jeziku, jednoj od ključnih značajki hrvatskoga nacionalnog identiteta, govorilo što više i kako bi se širila svijest o vrednotama hrvatskoga jezika u domovini i inozemstvu. Znanstvenici s IHJJ-a održavaju više predavanja o materinskome jeziku, a uključuju se i na priređene panel-rasprave o izazovima modernoga hrvatskoga jezika. Domagoj Vidović u Dubrovniku, primjerice, predaje “O dubrovačkim imenima i prezimenima”, Lana Hudeček i Milica Mihaljević u Samoboru predaju na temu “Muško i žensko u hrvatskome jeziku”... Znani jezikoslovni trio Željko Jozić, Lana Hudeček i Milica Mihaljević sudjeluju na dvama okruglim stolovima o hrvatskome jeziku: u Mostaru i Đakovu. Usto, stručnjaci Instituta osobitu pozornost ove godine, dok domovina predsjedava Vijećem Europske unije, posvećuju položaju hrvatskoga jezika u toj zajedničkoj nam integraciji te na inicijativu zastupnice u Europskome parlamentu Ruže Tomašić ravnatelj Instituta Željko Jozić u Bruxellesu sudjeluje na sastanku o pitanju položaja hrvatskoga jezika u institucijama EU-a.

U *Mjesecu hrvatskoga jezika* u našem glavnome gradu Institut tradicionalno održava i Dane otvorenih vrata od 9. do 17. ožujka, kada ugošćuje mnogobrojne učenike i njihove profesore. Uz recentna knjižna izdanja, tom prigodom Institut predstavlja i novi jezični portal na adresi jezik.hr na kojemu su prvi put dostupni svi važni jezični izvori Instituta, uz razne korisne informacije o hrvatskome jeziku i jezične igre. Podsjetimo, na inicijativu IHJJ-a Hrvatski sabor proglasio je 22. veljače *Danom hrvatske glagoljice* i glagoljštva u spomen na “Misal po zakonu rimskog dvora” (1483.), prve tiskane knjige na hrvatskome jeziku i glagoljičnom pismu. Sažeto, *Mjesec hrvatskoga jezika* počinje materinskim jezikom, temeljem jezičnoga identiteta, ali i hrvatskom glagoljicom, počelom hrvatskoga pismenoga identiteta jer je glagoljica prvo pismo kojim su Hrvati prije više od tisuću godina zapisivali riječi materinskoga, hrvatskoga jezika, a završava povijesnim nadnevkom 17. ožujka vezanim uz objavu kulturne *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*.

Stoga smo i mi u *Matici* odlučili sabrati misli o važnim karijerama naših ljudi na planetarnoj razini, koje su posvećene jezikoslovnoj kroatistici te promicanju hrvatskoga jezika u zemljama gdje u većem broju žive iseljeni Hrvati od europskog susjedstva do američkih i australskih megapolisa anglofono-

Piše: Vesna Kukavica

ga i hispanofonoga svijeta. Među predstavnicima hrvatskih jezikoslovnih kroatista koji su djelovali izvan domovine na akademskoj razini su Nikola Benčić (Austrija), Ernest Barić (Mađarska) te prošlostoljetni egzilanti Anton Anthony Knežević (Njemačka), Branko Franolić (Francuska, Engleska, Kanada), Vinko Grubišić (Kanada, SAD), Krsto Christopher Spalatin (SAD) i Petar Tutavac Bilić (Argentina). Tutavac je bio žrtva i unutarhrvatskih prijevora te stoga ni u hrvatskom iseljeništvu nije bio primjereno vrednovan. Srećom,

Tutavčev je rad prepoznala njegova nova domovina Argentina nagradivši ga visokim odlikovanjem za prevodilački rad i zbližavanje dviju prostorno udaljenih kultura. Kako su *Hrvatski studiji* na Sveučilištu Macquarie u Sydneyu po broju studenata najveći studij kroatistike izvan RH, ovoj odabranoj sedmorici s pravom pribrajamo i Luku Budaka koji je ovih dana, točnije 17. veljače, nakon 36 godina plodne profesorske karijere umirovljen - uz najavu kako će nastaviti djelovati na afirmaciji hrvatskog jezika. Od 55 godina života izvan domovine, taj lički sin, nakon školovanja u rodnoj sredini i Zagrebu i 18 formativnih godina provedenih u Kanadi - svoju karijeru filologa, profesora, urednika i organizatora posvetio je u Australiji hrvatskome jeziku i to u razdoblju dok je hrvatski jezik bio nepriznat u matičnoj zemlji za vrijeme komunizma. Njegov prinos u jezikoslovnoj kroatistici dragocjen je na raznim stranama svijeta, posvuda gdje se cijeni istina o Hrvatskoj i Hrvatima. Bio je gost predavač na njemačkom Sveučilištu u Mannheimu, Filološkom fakultetu u St. Petersburgu kao i sveučilištima u Chicagu, Clevelandu, Torontu, Vancouveru, Edmontonu, Calgaryju, Ljubljani i Zagrebu. Počasni je doktor Sveučilišta u Splitu. Krasi ga sasvim neobična marljivost, postojanost i dobro organiziran rad pa je tijekom karijere pokazao iznimnu svestranost u gradnji kroatističkoga studijskog programa. Utemeljitelj je *Centra hrvatskih studija* Sveučilišta Macquarie, čiji je bio ravnatelj 26 godina. Jedan je od utemeljitelja *Croatian Studies Foundation*. Član je Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH. Uz nastavne obveze Budak je i inicijator časopisa *Croatian Studies Review*, čiji je urednik već 23 godine, pridonoseći na znanstvenoj osnovi izgradnji hrvatskoga književnog jezika, vješto premostivši prošlostoljetna ideološka uplitanja. ■

ENG International Mother Language Day is celebrated on 21 February, which also marks the start of Croatian Language Month at Zagreb's Institute of Croatian Language and Linguistics, which runs through to 17 March. *Matica* magazine will look at the careers of specialists of Croatian background around the world that have worked towards promoting the Croatian language, literature and culture.

Žene kao pokretačice promjena

Međunarodna organizacija The Croatian Women's Network™/Mreža hrvatskih žena organizirala je 6. ožujka međunarodnu konferenciju u HMI-ju u Zagrebu te 7. ožujka dodijelila ugledne nagrade "Utjecajne hrvatske žene" i "Buduće liderice" Hrvatima i ženama hrvatskoga podrijetla iz Hrvatske, BiH, europskih i preoceanskih zemalja

Dario Magdić i sudionice konferencije

Mirjana Piskulić moderira panel diskusiju

Tekst: **Ivana Perkovac**

Foto: **Snježana Radoš**

Konferenciju pod nazivom "Napredak žena. Napredak ekonomije. Ostvari potencijal!" pozdravnim govorima otvorili su Caroline Spivak, osnivačica Mreže hrvatskih žena, prof. Mijo Marić, ravnatelj HMI-ja, Tanja Horvatin, izaslanica gradonačelnika Grada Zagreba, i Dario Magdić, zamjenik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH i Velibor Mačkić, izaslanik predsjednika Republike Hrvatske.

Na konferenciji je, u svjetlu predsjedanja Hrvatske Vijećem Europske unije, u fokusu bio položaj žena u politici, a Panel žene u diplomaciji, koji je moderirala Mirjana Piskulić iz HMI, okupio je zanimljiva imena kao što su: saborska zastupnica Irena Petrijevčanin Vuksanović, Marijana Petir, bivša hrvatska zastupnica u Europskom parlamentu, Vera Tadić iz Hrvatskoga diplomatskog kluba i Delfa Kosić, zastupnica austrijske

Narodne stranke (ÖVP) u Općinskom vijeću grada Salzburga. O svojim iskustvima iz Kanade i Hrvatske i europske politike govorila je zastupnica u Europskom parlamentu Ruža Tomašić.

ŽENE TREBA POTICATI

Geslo ovogodišnje konferencije je - Žene kao pokretači promjena. Osnivačica CWN/MHŽ-a Caroline Spivak rekla je

kako žene treba poticati u svim područjima rada, bilo da je riječ o ekonomiji i poduzetništvu, medicini i znanosti, tehnologiji i gospodarstvu ili kulturi i umjetnosti. Žene posvuda u svijetu pozitivno utječu na sva područja života, čemu svjedoče naše dobitnice. Vrijednost projekta jest u umrežavanju žena hrvatskog podrijetla diljem svijeta iz svih područja djelovanja, a Međunarodni

Posjetitelji izložbe

Dobitnice Nagrada Utjecajne hrvatske žene / Budućie liderice 2020.

- 1. Sonja Breljak** – Njemačka – Umjetnost i kultura
- 2. Liliana Canadić** – Kanada – Vodstvo i inovacija
- 3. Debbie Čosić** – Kanada – Poduzetništvo
- 4. dr. sc. Rozelindra Čož-Raković** – Republika Hrvatska – Znanost i tehnologija
- 5. Ana Ganza** – Kanada – Umjetnost i kultura
- 6. dr. Suzana Hlatki-Matijević** – Republika Hrvatska – Vodstvo i inovacija
- 7. Goranka Horjan** – Republika Hrvatska – Umjetnost i kultura
- 8. Vedrana Jelušić Kašić** – Republika Hrvatska – Business
- 9. prof. dr. sc. Antoinette Kaić-Rak** – Republika Hrvatska – Znanost i tehnologija
- 10. Ankica Karačić** – Njemačka – Umjetnost i kultura
- 11. Elizabeta Kera** – Sjedinjene Američke Države – Znanost i tehnologija
- 12. Silvija Kolar** – Republika Hrvatska – Vodstvo i inovacija
- 13. Patricia Avila Kuljiš** – Bolivija – Umjetnost i kultura
- 14. Mirjana Marčinko-Šmit** – Republika Hrvatska – Poduzetništvo
- 15. Viktorija Matin** – Republika Hrvatska – Humanitarni rad
- 16. Tommi Mischell** – Sjedinjene Američke Države – Umjetnost i kultura
- 17. Katarina Pejić** – Njemačka – Umjetnost i kultura
- 18. Martina Peranović** – Republika Hrvatska – Sport
- 19. Marina Aleksandra Rukavina** – Republika Hrvatska – Vodstvo i inovacija
- 20. Ane Stražičić-Rodriguez** – Sjedinjene Američke Države – Umjetnost i kultura
- 21. Lucija Veličan** – Austrija – Business
- 22. Heidi Wohlfahrt Granić** – Sjedinjene Američke Države – Umjetnost i kultura

Buduća Liderica

Isabella Grandić – Kanada

Izložba slika umjetnice Ankice Perge Karačić

Izložba slika umjetnice Ankice Perge Karačić, koja nakon deset godina ponovno izlaže u HMI-ju, otvorena je u HMI-ju u povodu dodjele nagrada *Utjecajne hrvatske žene* i *Buduće liderice* 2020.

Jedna od 23 dobitnice nagrada je i umjetnica čiji su radovi izloženi.

Ankica Karačić rođena je 1951. godine u Indiji (Vojvodina). U Novom Sadu završila je srednju školu za primijenjenu umjetnost i Likovnu pedagošku akademiju. U domovini 12 godina radi kao modni kreator u Iloku i Šidu (1970. - 1982.), a zatim kao nastavnik likovne kulture u osnovnoj školi u Šidu (1982. - 1991.).

Krajem 1991. sa suprugom i dvoje djece, zbog ratnih uvjeta, s vrećicom u ruci napušta Ilok i dolazi u Njemačku gdje se uključila u rad hrvatskih udruga. Uskoro je prepoznata kao umjetnica i stekla status slobodne umjetnice. Izlagala je četrdeset puta samostalno i na više od sto zajedničkih izložbi. Od 2002. redovito izlaže na Seoul World Art Exhibition u Južnoj Koreji, čiji organizatori su je imenovali predsjednicom ICAA za Hrvatsku. Važna je i izložba u Peruu u Limi, Truilu i Salpu.

Tri godine bila je članica žirija za školske projekte za njemačku regiju Märksch. Od 2000. godine organizira zajedno sa suprugom likovni natječaj za djecu hrvatskih iseljenika iz cijelog svijeta, koja pohađaju nastavu hrvatskoga jezika. Do sada je na natječaju sudjelovalo više od 10.000 djece iz 21 države, oko 400 nastavnika iz 300 različitih škola i udruga.

Radovi dobitnika nagrada bili su izloženi i u prostoru HMI-ja.

Ankica ima sigurno dvadesetak ciklusa. Ovoga puta željela je izložiti dijelove triju autobiografskih. Osnovni "ODER NICHT - ŽIVOTNI PUT" - ulje na platnu, autoportreti čitave figure, "SJEĆANJE NA DUNAV I RODNI SRIJEM" - akvareli moko na moko i treći ciklus "KLAU-NOVI - akvareli".

Otvorenje izložbe svojim virtuosnim nastupom oplemenio je Martin Durbek, asistent u Matičinoj Školi hrvatskog folkloru i student novoga integriranoga instrumentalnog studija tambure kao solističkoga glazbala na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Sve prisutne dobitnice nagrada i goste pozdravio je zamjenik ravnatelja HMI dr. Ivan Tepeš, koji je u ime domaćina izrazio zadovoljstvo što smo i ove godine peti put ugostili izložbu iznimnih žena, dok je samu izložbu svečano otvorila Carolina Spivak, predsjednica CWN/MHŽ.

Ankica Karačić daruje posjetitelje

dan žena globalni je podsjetnik na jednakost šansi kao društvene i civilizacijske stečevine. Dobitnice ovih nagrada pozicioniraju i brendiraju Hrvatsku na svjetskoj karti, dodala je Spivak. Mreža okuplja pet stotina članica, a među njima su ugledne poslovne žene, sutkinje, umjetnice, pilotkinje, znanstvenice, humanitarke. Žene koje su otvarale putove drugim ženama.

Konferencija je održana pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, Hrvatske matice iseljenika, Zagrebačke nadbiskupije, Hrvatske inozemne pastve, Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, Ministarstva znanosti i obrazovanja, Mi-

nistarstva kulture, Grada Zagreba, Hrvatske turističke zajednice i Turističke zajednice grada Zagreba.

Croatian Women's Network™/Mreža hrvatskih žena (www.CroatianWomensNetwork.org) je platforma koja pomaže napredovanju i osnaživanju žena. Mreža priznanjima *Utjecajne hrvatske žene* i *Buduće liderice* povezuje ugledne žene hrvatskog podrijetla diljem svijeta i mentorira mlađe. ■

ENG The Toronto-based Croatian Women's Network staged an international conference in Zagreb on 6 March, including a presentation on 7 March of its Croatian Women of Influence award and Future Leader award to women in Croatia and Bosnia-Herzegovina and women of Croatian descent in other European and overseas countries.

Trećina života provedena u inozemstvu

Naše *čudo iz Hrvatske*, kako su ga proglasili u Veneciji, violinist i skladatelj Franjo Krežma, rođen u Osijeku 4. rujna 1862., umro je dva i pol mjeseca prije devetnaestog rođendana

Tekst: Davor Schopf

Možemo li u današnje vrijeme zamisliti da se mlada osoba afirmira u svojoj profesiji, pa čak i da postigne svjetsku slavu, prije devetnaeste godine života? Teško i nemoguće osim, možda, u iznimnim slučajevima u sportu. Čak je i za glazbenu umjetnost, u kojoj se najčešće susreću fenomeni *vunderkinda*, ta dob premlada.

PRVI JAVNI NASTUP U OSMOJ GODINI

Franjo je rođen u obitelji Franje Krežme i Amaliije, rođ. Stiller-Hranilović. Imao je tri sestre. Obitelj se 1866. iz Osijeka preselila u Zagreb. Otac je na uglu Illice i Jelačićeva trga otvorio slastičarnicu, a ubrzo i kavanu po uzoru na slastičarnicu bečkoga dvorskog dobavljača Demmela. Mali Franjo počeo je učiti violinu kod Gjura Eisenhutha. Prvi put javno je nastupio u osmoj godini. Od 1871. studirao je, s tri godine starijom sestrom, pijanisticom Ankom, na bečkom Konzervatoriju i diplomirao s izvrsnom ocjenom. Učio je violinu, klavir i višu glazbenu teoriju. O djeci se brinula baka, a otac Franjo požrtvovno se brinuo za uredno plaćanje skupih studija. Pomagao je i biskup Strossmayer. Otac je imao presudnu ulogu u formiranju mladoga glazbenika, bio je zahtjevan i uporan. Franjo je često žudio za dječjom igrom, no ipak je postignuta ravnoteža u korist glazbe. Nakon završetka Konzervatorija počinju intenzivne koncertne turneje, putovanja i, nerijetko, svakodnevni nastupi. Doživio je hvalospjeve kritičarâ i priznanja mnogih istaknutih suvremenika. A tek mu je trinaest godina. Tko zna je li uspio doživjeti mladenačku ljubav?

Najčešće nastupa uz pratnju sestre Anke Barbot-Krežma za glasovir. Svira virtuosne skladbe Paganinija, Vieuxtempa, Wieniawskog, Spohra,

Skladao je violinska, komorna i orkestralna djela te umjetničke popijevke, zbarske i crkvene skladbe. Najvažnije su mu violinske skladbe uz glasovir, komorni sastav ili orkestar, u kojima je u hrvatsku glazbu uveo violinistički romantički stil, obilježen virtuosnošću i lirskim izrazom.

Rodni Osijek svojem je velikom sugrađaninu – koji je u njemu živio samo kao dječčić – postavio brončani kip Vanje Radauša, po njemu imenovao glazbenu školu i komorni orkestar te organizira međunarodni susret mladih gudača *Memorijal Franjo Krežma*. Osječki pisac Stjepan Tomaš napisao je roman o Krežminu životu koji je naslovio “Guslač od marcipana”.

Mendelssohna, Mozarta, Beethovena, Brucha te vlastite skladbe. Često je izvodio i tada vrlo popularne prerade za violinu Chopinovih djela ili ulomaka iz opera, tj. fantazije iz opera Bellinija, Donizettija, Gounoda, Meyerbeera, Wagnera i Zajca. Kritike hvale njegovu virtuosnu tehniku, čistoću intonacije, preciznost i sigurnost pri izvođenju najtežih tehničkih bravura, sjaj i snagu violinskoga zvuka, plemenitost kantilene i širok raspon izražajnosti. Uspoređivali su ga s Niccolòom Paganinijem. S lakoćom je svirao zahtjevne skladbe s *lista*, tj. svirao je neku skladbu prvi put čitajući note.

Povremeno je nastupao u komornim sastavima i na koncertima u zagrebačkome kazalištu, Hrvatskome glazbenom zavodu i dvorani Pjevačkog društva “Kolo”. Na koncertu 1874., koji je organizirao Ivan pl. Zajc, Krežma je ravnao izvedbom svoje prve Uvertire u C-duru. Njegove skladbe za violinu i glasovir većinom su jednostavne u obliku romance, ronda, plesa, *scherza* ili fantazije na motive iz opera.

STOTINJAK SKLADBI

Mladenačka djela najčešće se tek usput spominju ili zanemaruju u opusima velikih skladatelja, kao pokušaji i priprema za zrela djela. A od Franje Krežme, vršnjaka Huga Wolfa i Richarda Straussa, ostala su samo ta mla-

denačka djela da svjedoče o njegovu talentu i mogućnostima koje je mogao dosegnuti da je poživio. I to njih čak stotinu, od kojih je više od pedeset solo-popijevki. Skladao je na stihove njemačkih pjesnika, na njemačkome jeziku. Oslanjao se na uzore u glavnoj struji romantičarskog *Lieda*, Schumanna, Schuberta, Mendelssohna i Liszta. Najviše je uglazbljivao poeziju Heinricha Heinea, čije su pjesme doživjele na tisuće verzija različitih skladatelja.

Godine 1879. njemački dirigent Benjamin Bilse ponudio je Krežmi mjesto koncertnog majstora u svojem velikom orkestru u Berlinu, iz kojega će se razviti Berlinska filharmonija. Franjo je stupio na čelo orkestra i ostao u Berlinu do kraja života. Koncertirao je i solistički te katkad ravnao orkestrom. Skladateljski je sazrio, prešao na slobodniji kasnoromantički stil, posebice u harmonijama i izražajnosti.

Glazbena građa je protkana svim tada aktualnim violinskim tehničkim bravurama. To je naglašeno u skladbama za violinu solo i orkestar, primjerice u trostavčnom *Allegro de Concert* i u skladbi *Rêverie* (Noćni čar), koju je praisveo uz Bilseov orkestar i u ko-

jima se predstavio kao dobar poznavatelj orkestralnih instrumenata.

Na turneji po Njemačkoj svirao je na propuhu, prehladio se i u desetak dana (!) umro od komplikacija upale uha, 15. lipnja 1881. u Frankfurtu na Majni.

Prije toga nastupio je na više od četristo koncerata

u Hrvatskoj, od Zagreba do Dubrovnika te u Italiji, Austriji, Francuskoj, Njemačkoj, Mađarskoj i Češkoj. Giuseppe Verdi proglasio ga je, u Genovi, prvim nasljednikom Niccolò Paganinija, dok mu je u Rimu Franz Liszt proricao svjetsku slavu i pratio ga za glasovinom na privatnom koncertu.

Posmrtni ostaci preneseni su na zagrebački Mirogoj 1884. godine.

Tiskana izdanja Krežminih skladbi obuhvaćaju violinske skladbe te nešto komornih skladbi i pjesama. U Zagrebu je upravo objavljeno novo notno izdanje Krežminih pjesama *Franjo Krežma – umjetničke popijevke na stihove njemačkih romantičara* što ih je priredila mezzosopranistica Nataša Antoniazzo. Odabrala je 25 pjesama kao presjek Krežmina stvaralaštva, od početaka bavljenja solo-popijevkom, od ljeta 1876. do kraja 1879. godine. Taj album, čije će predstavljanje javnosti uslijediti početkom travnja, zasigurno će dati nov impuls recepciji i sagledavanju Krežmina skladanja u kontekstu hrvatske glazbe, ali i europske. ■

ENG Violinist and composer Franjo Krežma, hailed in Venice as the “miraculous Croat”, was born in Osijek on 4 September 1862, and died in the German city of Frankfurt am Main in 1881, two and a half months before his nineteenth birthday. He was lauded by critics for the virtuosity of his technique, clear intonation, precision and the utter confidence in which he performed the most demanding technical bravura, the brilliance and power of his violin sound, his refined cantilena and broad expressive range. He was compared with Niccolò Paganini. His native Osijek installed a bronze sculpture by Vanja Radauš in his memory and named a music school and chamber orchestra in his honour. It also hosts the Franjo Krežma Memorial international gathering of young violin players.

Mitski Hrvati

Kao dio kulturnog programa koji prati predsjedanje Republike Hrvatske Europskom unijom, u zagrebačkome Etnografskome muzeju otvorena je 28. siječnja izložba "Hrvati – ljudi iza mita, Janko Šajatović Krabat i hrvatske garde u Europi"

Tekst: **Marin Knezović**

Način na koji europski narodi doživljavaju jedni druge utemeljen je na pojednostavljenim predodžbama, stereotipovima. Postoje stereotipovi i o Hrvatima često utemeljeni na povijesnom iskustvu i povijesnoj tradiciji.

U apokaliptičnome svijetu 17. st. pojavljuju se Hrvati kao vojnici u službi Habsburgovaca. Ovi izazivaju strah svojom okrutnošću i sirovošću, no i divljenje zbog tjelesnih osobina koje graniče s čudesnim, nevjerojatnim.

Jedan takav doslovno čaroban Hrvat bio je zapovjednik "hrvatske garde" saskog vojvode. Janko Šajatović pretvorio se u narodnog pamćenju od vojnog časnika i lokalnog upravitelja u čarobnjaka "Krabata" i u dio njemačke popularne kulture i školske lektire.

Doživljaj Hrvata u Tridesetogodišnjem ratu, čarobnog Žumberčana Janka

Doživljaj Hrvata u Nijemaca ukorijenjen je u predaji o njihovoj ulozi u jednom od najtraumatičnijih događaja njemačke povijesti – Tridesetogodišnjem ratu, sukobu koji je Njemačkoj donio do tada neviđena razaranja i ljudske gubitke.

Šajatovića, nastoji prikazati izložba u Etnografskome muzeju izlaganjem vojnih odora i naoružanja iz tog doba, ratnih zastava i mnogobrojnih informativnih panoa. Crveni ogrtači, puške i pištolji na kremen, "hrvatski" mačevi uvlače nas u svijet stalnog ratovanja, ali i kulturnih dodira, susreta pojedinca iz kojih, umjesto mržnje, nastaje međusobno razumijevanje, pa i ljubav.

NA EUROPSKIM BOJIŠTIMA

Izložba govori o dramatičnom 17. stoljeću kada za vrijeme Tridesetogodišnjeg rata (1618. – 1648.) hrvatski ratnici u većem broju dolaze na europska bojišta. Njihovo ime uskoro nadrasta geografske i etničke okvire i postaje sino-

nimom za rod vojske – lako konjaništvo. Ono se tada, bez obzira na podrijetlo njegovih pripadnika, počinje nazivati Hrvatima. Ime se iz carske vojske Habsburgovaca proširilo i na postrojbe lake konjice u španjolskoj, bavorskoj, francuskoj i saskoj službi. Osim roda vojske, hrvatsko ime počinje označavati i jedinstven odjevni predmet koji su hrvatski konjanici nosili oko vrata – rubac vezan čvorom, koji se uskoro s francuskoga kraljevskog dvora svijetom proširio kao modni dodatak *a la Kravat*, današnja kravata.

Nakon rata na dvorovima istaknutih europskih vladara u Francuskoj i Saskoj od hrvatskih su ratnika ustrojene elitne hrvatske konjaničke garde. Imati hrvatsku gardu nije bila ponajprije vojna ili sigurnosna potreba, već statusni simbol i dio egzotike s osmanskoga pograničja. Među pripadnicima tih postrojbi bili su i neki od najuglednijih hrvatskih plemića i krajiških zapovjednika, često povezanih s obiteljima Zrinskih i Frankopana. Kao rijetko kada u hrvatskoj povijesti, hrvatsko ime postalo je pomodno na širokom europskome prostoru. No, iza imena bili su i stvarni ljudi zanimlji-

vih sudbina, a neki od njih, poput žumberačkog uskoka Janka Šajatovića Krabata, prerasli su u predaju i mit.

Inspirativna priča o Hrvatu, Janku Šajatoviću Krabatu, o kojem se i nakon četiristo godina u Saskoj često govori, njegovim imenom nazivaju se škole i proizvodi, a osnovan je i njegov muzej. Zahvaljujući istraživanjima Hansa Jürgena Schrötera o tome poštovanom i popularnom hrvatskom časniku, a na inicijativu njegove rođakinje Monike Šajatović Bračike, krenula je ideja o izložbi. Zanimljivi Krabatov životopis bio je poticaj da se publiku upozna s povijesnim i legendarnim pričama o hrabrim hrvatskim ratnicima koji su slavu svoje domovine pronijeli Europom i ostavili neizbrisiv trag u njezinoj povijesti i kulturi.

Dok su Hrvati krajem 60-ih godina 20. st. bili "gastarbajteri" (gostujući radnici), u 17. st. bili su "gastkrigeri" (gostujući ratnici) kojima su majke strašile neposlušnu djecu, ali i o kojima su se pričale bajke kao o vilama, divovima ili patuljcima. Tako je čarobnjak Krabat postao dio identiteta slavenske manjine u Njemačkoj – lužičkih Srba, ali i marka piva, lik na kobasicama, junak holivudskih spektakala. ■

ENG As part of the cultural programme of the Croatian six-month term at the helm of the Council of the EU Zagreb's Ethnographic Museum opened an exhibition on 28 January featuring Janko Šajatović Krabat and the Croatian Guards in Europe. The exhibition tells of the dramatic events of the seventeenth century, when the Thirty Years' War (1618–1648) saw numerous Croatian regiments deployed to battlefields in Europe. Their name (Croats/Crabats) soon came to denote more than a geographic and ethnic appellation and became synonymous with a branch of the army, the light cavalry—the name would go on to be used as a generic term for these units irrespective of the ethnicity of the soldiers.

Hrvatska matica iseljenika

Mala škola hrvatskoga jezika i kulture

Little School of Croatian Language and Culture

Novi Vinodolski,
20. – 31. srpnja 2020. / July 20 – 31, 2020

- program za djecu i mlade 9 – 16 godina
- jezične i kreativne radionice
- sportske, rekreativne i zabavne aktivnosti
- večernji program
- iskusni i pouzdani učitelji i voditelji
- program se provodi od 1993.
- smještaj u odmaralištu Crvenog križa Zagreb
- prijave do popunjenosti

- program for children and teenagers aged from 9 – 16 years
- Language & Creative Workshops
- sports, recreational and entertainment activities
- evening events
- experienced and reliable teachers and guides
- program has been staged since 1993
- accommodation in Red Cross Children's Resort Zagreb
- registration until all places are filled

Info: www.matis.hr ili lada.kanajet@maticis.hr

Večer priznanja

Svečana dodjela nagrade *Večernjakova domovnica* u prestižnoj Kongresnoj dvorani Kurhaus u Bad Homburgu, u subotu je okupila najpopularnije hrvatske iseljenike, poznate glazbenike, glumce, znanstvenike, političare te uglednike iz Hrvatske, Njemačke i još nekoliko europskih zemalja

Zamjenik ravnatelja HMI-ja dr. Ivan Tepeš nazočio je 14. po redu *Večernjakovoj domovnici* i dodijelio nagradu Stelli Šolaji, u kategoriji *Pjevač/Pjevačica/Glazbenik/Glazbenica*, prema izboru čitatelja. Stella Šolaja (19) je glazbenica i kantautorica iz Njemačke koja ima i svoj band s kojim često nastupa na koncertima. Sa 17 godina objavila je svoj prvi album "Miracle", a hrvatska javnost imala ju je prilike upoznati u zadnjoj sezoni hrvatskog Supertalenta gdje je ušla u finale. Nagrada joj je veliko priznanje za dosadašnji rad, ali i vjetar u leđa za nove projekte, istaknula je Stella pri preuzimanju nagrade.

NAGRADE PO KATEGORIJAMA

1 Susret čuvara hrvatske etno baštine, Filderstadt - Događaj godine - jedinstvena nagrada

U Filderstadtu pokraj Stuttgarta već se sedam godina održava Susret čuvara hrvatske etnobaštine u organizaciji Folklornog društva Ruža iz Filderstadta.

2 Hrvatska nastava u Baden-Württembergu, Stuttgart - Najuspješnija hrvatska udruga - čitatelji

Na području Baden-Württemberga djeluju tri koordinacije Hrvatske nastave (Stuttgart, Ulm i Mannheim) za više od 1.500 učenika. Prošle godine u Stuttgartu su proslavili 10. obljetnicu postojanja.

3 Hrvatska kulturna udruga Bremen, Bremen - Najuspješnija hrvatska udruga - žiri

Nakon gotovo potpunog prestanka rada, HKU Bremen prebrodila je svoju krizu u suradnji s Hrvatima iz Oldenburga.

4 FC Croatia München - Amaterska sportska momčad/pojedinac - čitatelji

Na čelu s predsjednikom kluba Zoranom Zubajem i dopredsjednikom Ljubom Miličevićem Croatia München simbol je prepoznatljivosti Hrvata iz Bavorske. Ove godine slavi 50 godina postojanja.

Tekst: Marijana Dokoza

Foto: Željko Cindrić

Bilo je i onih koji su u Bad Homburg stigli čak iz daleke Australije, a sve kako bi bili dio večeri koja ima značajno mjesto među najistaknutijim javnim događajima u Njemačkoj, posebno u Bad Homburgu koji joj je tijekom godina postao dom. Visoki pokrovitelj ovogodišnje *Večernjakove domovnice*, ministar vanjskih i europskih poslova dr. Gordan Grlić Radman, već godinama rado dolazi na *Večernjakovu domovnicu*. Osim u svojstvu ministra, također kao izaslanik predsjednika hrvatske Vlade Andreja Plenkovića i to uz sve moguće obveze koje ima i zbog predsjedanja

Hrvatske Vijećem EU-a, govori koliko je ova večer za Hrvatsku značajna.

- Čini mi se da je iz godine u godinu sve bolja, poznato je koliko su važni naši talentirani ljudi i koliko pridonose uspješnoj slici Hrvatske u svijetu. Svi su oni marljivi sudionici mnogih događaja javnog života u državama u kojima žive. Oni su ključna poveznica domovinske i iseljene Hrvatske - rekao je ministar dr. Grlić Radman.

- U samo tri godine napravljen je veliki iskorak, Hrvati koji žive izvan domovine puno su joj bliži nego prije. Ne samo po mogućnostima koje pružaju moderne tehnologije, već i po činjenici da hrvatska država u našem iseljenuštvu ima istinskog partnera s kojim može graditi bolju budućnost - rekao je Zvonko Milas.

Tomislav Žigmanov, Ivan Đikić i Dražen Klarić

5 Manuel Bodrožić, boksač, Wiesbaden - Amaterska sportska momčad/pojedinac - žiri

Petnaestogodišnji Hrvat iz Wiesbadena višestruki je prvak Njemačke u kickboks. U austrijskom Bregenzu na Svjetskom prvenstvu juniora u kickboks, u prvom nastupu u kategoriji do 60 kilograma, postao je i svjetski prvak. Nastupa u dresu matičnog kluba "Fight Club MK Wiesbaden" gdje mu je otac Marko klupski trener.

6 Jasmin Gerat, glumica i voditeljica, Berlin - Glumac/Glumica/Redatelj - čitatelji

Poznata njemačka glumica s majčine strane ima hrvatsko podrijetlo. Igra glavnu ulogu u ARD-ovoj kriminalističkoj seriji "Zločin u Hrvatskoj".

7 Danijel Hadrović, redatelj, Frankfurt - Glumac/Glumica/Redatelj - žiri
Njemački redatelj hrvatskog podrijetla iz Frankfurta, u kojemu je nedavno premijerno prikazan i njegov novi kratkometražni film "Tote mich noch einmal" (Ubij me ponovno).

8 Hrvoje Jugović, pijanist, Beč - Pjevač/Pjevačica/Glazbenik/Glazbenica - žiri

Kao solist koji svira na povijesnim klavirima i komorni glazbenik nastupao je na mnogobrojnim međunarodnim festivalima.

9 Mažoretkinje Croatia München Majoretten, München - Showbiz - jedinstvena nagrada

Krajem prošle godine osvojile su naslov njemačkih prvakinja na Državnom prvenstvu Njemačke. Osvojile su tri zlatne medalje te jednu srebrnu.

10 Domagoj Duvnjak, rukometaš, THW Kiel - Sportaš/Sportašica - čitatelji

Kapetan hrvatske rukometne reprezentacije i igrač njemačkoga rukometnoga giganta THW Kiel iz Kiela trenutačno je najbolji rukometaš svijeta.

11 Ivan Perišić, nogometaš, FC Bayern, München - Sportaš/Sportašica - žiri

Hrvatski nogometni reprezentativac koji se ove sezone iz milanskoga Inte-

ra vratio u njemačku Bundesligu brani boje njemačkog prvaka Bayern iz Münchena.

12 Ivan Rakitić, dokapetan Hrvatske nogometne reprezentacije - Osoba godine/Pothvat godine

Dokapetan nogometnih prvaka svijeta dao je nemjerljiv doprinos uspjehu Hrvatske na SP-u u Rusiji. Tipično je hrvatsko iseljeničko dijete.

Dodijeljene su i posebne nagrade Večernjeg lista za promociju Hrvatske u svijetu na području kulture, humanitarnog rada i glazbe nekolicini uglednika, a to su: Katica Vraneša, HKZ Mainz (za kulturu); Zrinka Bačić, Hrvatsko-talijanski Mozaik, Rim, Italija (za kulturu); Diana Vukušić, Göteborg, Švedska (za kulturu); Frane Vugdelija, Klapa Chorus Croaticus, Bern, Švicarska (za glazbu).

Nagrade su uručili Dražen Klarić i Stipe Puđa. ■

ENG The ceremony for the Domovnica prize awarded by the Večernji List print and online newspaper was held on Saturday at the prestigious Kurhaus congress hall in Bad Homburg, gathering the most visible society figures in the Croatian diaspora communities, leading pop musicians, actors, academics, politicians and guests of honour from Croatia, Germany and several other European countries. CHF deputy director Ivan Tepeš was among the guests of the fourteenth Domovnica event to present the reader's choice award in the singer/musician category to Stella Šolaja. The event was held under the auspices of foreign and European affairs minister Gordan Grlić Radman.

Šćavonski samuraji

U sklopu programskog pravca "27 susjedstava" EPK 2020 Rijeka, u gradu Cresu predstavljena je u sklopu potprograma STEPS inicijativa građana "Revitalizacija creske jezgre". Inicijativa se bavi nematerijalnom kulturnom baštinom pučkoga graditeljstva i arhitekture, govori o nastanku stare gradske jezgre i načinu na koji ona uvjetuje zajednicu i život danas. Također pokazuje na koji način se jezgra devastira zbog nepoznavanja načina gradnje i povijesnog konteksta u sklopu kojeg je nastajala

Autor: **Nino Sorić**

“

Asyrtides. Kulturno-povijesni putopis po otočju Cresa i Lošinja" jedno je od najpopularnijih djela Branka Fučića, istaknuto hrvatskog povjesničara umjetnosti i kulture, rođenog prije sto godina. Čini se da je Cres njemu možda i najdraži otok, ali u povijesti i umjetnosti manje razvikan od Hvara, Krka ili Visa. Bio je Fučiću zanimljiv zbog bogatstva starih težačkih običaja, srušenih pastirskih kapelica i tradicije Hrvata koji su bez obzira na teške ekonomske i političke uvjete na nevjerojatan način apsorbirali pridošlice. Oni su se nakon tri deset godina bivanja na tom otoku u prsa busali hrvatstvom, kao što svjedoči pritužba biskupskome sudu u Cresu 1668. na klerika Gaspara de Lioa koji je fra Jerolimu Dražu dobio: "Oče prašče!" Jerolim je, paradoksalno, držao

Postojala je namjera da se ostvari suradnja s drugim kulturnim sredinama pa se tako creska inicijativa za revitalizaciju stare gradske jezgre povezala s partnerima iz Japana.

propovijed na talijanskome jeziku, a Gaspar, očito neotesan i naprasit potomak već slaveniziranih Venecijanaca, biskupu se opravdava kako se njemu, Gasparu, "kao Šćavonu (Hrvatu), kao i drugim Šćavonima, malo sviđaju propovijedi na stranom, tuđinskom jeziku!".

INICIJATIVA GRAĐANA

Organiziranje građana susrelo se s novim izazovima upravo prošlog ljeta na primjeru rješavanja ideje i potrebe povezivanja dva mla na ulazu u gradsku luku; ideja je bila da se to napravi pješačkim mostom. Budući da je creski tim u sklopu EPK 2020 ostvario suradnju s japanskom organizacijom EU-Japan Fest koja financijski pomaže gradove – prijestolnice kulture u Europi, most bi se

djelomično financirao iz te fondacije, a ostatak uz pomoć raznih natječaja. Crešani su imali mogućnost da u pismenoj i online anketi iskažu svoje mišljenje o potrebi za gradnjom pješačkog mosta, ali i jedinstvenu priliku da sami izaberu koji im se most od predloženih više sviđa. Naime, arhitekti Hideyuki Na-

kayama i Tetsuo Kondo osmislili su dva potpuno različita koncepta, jedan konzervativniji, a drugi puno futurističnijeg izgleda, oba izložena na izložbi u Cresu.

PREDLOŽENA DVA KONCEPTA MOSTA

Može li se suvremeni most, uz to japanski, uklopiti u cresku srednjovjekovnu jezgru pitanje je na kojem se lome koplja u gradu na našem najvećem otoku (danas se zna, veći je od Krka za 0,5 km četvornih). Grad se širi, a katamaran će pristajati na novom lukobranu tako da most postaje gotovo prijeko potreban za normalnu komunikaciju između istočnog i zapadnog dijela grada. Voditeljica tima zaduženog za provedbu inicijative Inge Solis, inače viša kustosica u Creskome muzeju, kaže da se Crešani slažu da postoji potreba za mostom, ali se mogu čuti i prigovori da bi trebao izgledati starije, uklopljenije u jezgru. Inge Solis ponavlja da bi se kopirajući renesansu ona samo obezvrjedila, a upravo kontrastom se još više ističe ljepota staroga. Riječ je o dvama modernim mostovima, od modernih materijala, za moderno vrijeme te smatra da "gradeći kopije omalovažavamo starine", a svoje mišljenje o mogućnosti kvalitetne interpolacije novog arhitektonskog

rješenja u povijesnu cjelinu ilustrirala je staklenom piramidom ispred pariškoga muzeja Louvrea.

Tko zna, možda bi futuristički most obogatio Cres sasvim drugom dimenzijom stvarajući kontrast između kamenih kuća, kamene rive i suvremene forme i sasvim modernih materijala. Gradnja japanskog mosta stvorila bi metaforički,

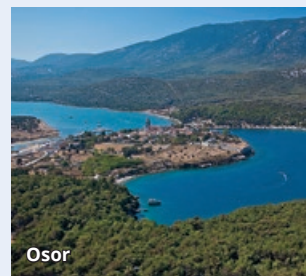
Građansku inicijativu "Revitalizacija stare gradske jezgre" čine Jadranka Blatt, Tanja Kremenić, Marko Purić i Karmen Surdić te voditeljica tima Inge Solis.

ali stvarni, iako nevidljiv most s bogatom kulturom s druge strane planeta, to je sigurno. Uvjeren sam i kako bi tu novu ideju u njihovu gradu Crešani apsorbirali kao nekad Gaspara i taj bi most bio dio creskog krajolika za 21. stoljeće. Uz lokve za ovce, ledenice, supove i priče o mističnim staroslavenskim duhovima, most bi na kraju bio ščavonski koliko i samurajski. ■

ENG As part of the 27 Neighbourhoods flagship of Rijeka's 2020 European Capital of Culture programme the STEPS sub-programme will include a citizens' initiative to revitalise the core of the island town of Cres. It highlights the intangible cultural heritage of folk building and architecture, tells of how the old town core developed, and how it forms the community and life of the town core today. It points to the manner in which the old town core has been devastated by inappropriate new building and a lack of knowledge of the context in which it originally emerged. The people of Cres used an online and textual survey to express their views of the need for a pedestrian bridge and had the opportunity to choose their favourite among the proposed designs.

Povezivanje suvremenoga hrvatskog skladateljstva i europske glazbene baštine

Osorske glazbene večeri su glazbeno-scenski festival koji se u ljetnim mjesecima, u srpnju i kolovozu, održava u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Osoru na otoku Cresu, a ponekad i na drugim lokacijama, poput glavnoga osorskog trga ili ruševina benediktinske opatije sv. Petra

Osorske glazbene večeri u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Osoru na otoku Cresu

Tekst: **Hrvoje Salopek**

Rijetko koji festival je tako blisko povezan s hrvatskom suvremenom glazbom i njezinim akterima – kako skladateljima, tako i izvođačima – kao Osorske glazbene večeri. Od inicijalnih festivalskih godina pa sve do danas Festival se rukovodi trima osnovnim premisama: održavanjem međunarodnog karaktera; afirmacijom hrvatskoga suvremenoga umjetničkog stvaralaštva; afirmacijom Osora kao grada kulture i glazbe.

Festival je pokrenut 1976. godine i otad poseban naglasak stavlja na hrvatsku glazbenu baštinu i narudžbu novih djela koja se prouzdi u Osoru. Utemeljitelj i doživotni umjetnički ravnatelj ovog festivala bio je Daniel Marušić

(1931. - 2009.). Nakon Marušićeve smrti

ti Festival su vodili Berislav Šipuš (2009. - 2011.), Ivana Kocelj (2012. - 2015.) te Branko Mihanović (2016. - 2018.). Zbog iznimnog doprinosa nacionalnom stvaralaštvu, Festivalu je 2011. godine dodijeljen status nacionalnoga.

Tijekom posljednjih desetljeća na Festivalu je prouzvedeno gotovo 300 djela hrvatskih skladatelja, među kojima se ističu Boris Papandopulo, Stjepan Šulek, Ivan Brkanović, Miroslav Miletić, Stanko Horvat i ostali. Mnogobrojni koncerti su snimljeni, a neki i izdani: Osorska trilogija (Cantus Records, Hrvatska radiotelevizija, Osorske glazbene večeri, 2013.), nagrađena nagradom Porin (nagrada u kategoriji 'najbolji album klasične glazbe'), te serija od sedam ploča s djelima hrvatskih skladatelja (Jugoton, 1976. - 1984.). Tekstove

Ministrica kulture dr. sc. Nina Obuljen Koržinek istaknula je prigodom otvorenja 44. Osorskih glazbenih večeri, 16. srpnja 2019., kako glazbene večeri uspješno povezuju suvremeno hrvatsko skladateljstvo i europsku glazbenu baštinu kao primjer harmoničnih odnosa između stvaralaštva našega vremena i prošlih epoha te dodala kako je Osor tijekom desetljeća izrastao u stjecište kulture, oblikovano jednostavnom formom kontinuiranog poticanja i promocijom umjetničkog stvaralaštva i izvodilaštva. Prisjećajući se utemeljitelja i dugogodišnjeg organizatora Festivala Danijela Marušića, ministrica je izrazila zadovoljstvo što su 44. Osorske glazbene večeri ponovno pripremile glazbeno obilje u izvedbi hrvatskih i inozemnih glazbenika i ansambla, čime na svoj način daju potporu Rijeci, Europskoj prijestolnici kulture 2020. u ostvarenju mnogih stvaralačkih projekata. U povodu 200. obljetnice rođenja Franza von Suppéa, 44. Osorske glazbene večeri započele su njegovom 'Missom Dalmaticom' u izvedbi orguljaša Marija Penzara i Muškoga zbora HRT-a pod ravnanjem dirigenta Vetona Marevcija. Inače, prošlogodišnje 44. OGV bile su posvećene utemeljitelju i dugogodišnjem ravnatelju ovoga nacionalnog festivala, redatelju Danielu Marušiću, u povodu 10. obljetnice smrti.

za Festival pisali su ugledni muzikolozi: Nikša Gligo, Eva Sedak, Zdenka Weber, Ennio Stipčević, Zlatko Stahuljak, Erika Krpan i ostali.

U crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije, glavnome koncertnom prostoru, postavljen je Križni put, zbirka djela istaknutih hrvatskih slikara: Vasilija Jordana, Zlatka Kazuljarića Atača, Đure Sedera, Omera Mujadžića te kipara Belizara Bahorića, Ljerke Njerš i ostalih. ■

ENG *The town of Osor on the island of Cres is home to an annual music and stage festival held in the months of July and August at the church in Osor dedicated to the Assumption of the Blessed Virgin Mary and at other locations such as the main square or the ruins of the former Benedictine abbey of St Peter.*

CREScendo

CRES - Međunarodni CREScendo Music Festival osnovan je 2008. godine u suradnji s Hrvatskom glazbenom unijom na otoku Cresu. Od početka je glavna pozornica Festivala u kinu na otvorenom, u gradu Cresu, a pomno su odabrane i druge neuobičajene lokacije koje pružaju savršeni glazbeni ambijent, kao na primjer klaustar samostana sv. Frane, Gradski toranj u Cresu i Stanza Castellani u Grmozaju. Festival okuplja domaće umjetnike svjetskoga glasa, kao i vrhunske strane jazz glazbenike (Matija Dedić, Simone Zanchini, Kruno Levačić, Ivana Kindl, Joe Kaplowitz, Lela Kaplowitz, Žiga Golob...). Glazbeni festival Crescendo interdisciplinarnog je karaktera i od svojih početaka nudi svojim posjetiteljima ne samo glazbene užitke, već i mnogobrojne izložbe, radionice, predstave, kušanje autohtonih creskih delicija... Umjetnička organizacija Crescendo osnovana je 2010. godine, a osnovna joj je djelatnost organizacija godišnjeg CREScendo Music Festivala, kao i organizacija koncerata majstorske klase članova. Osim toga, Festival surađuje s drugim organizacijama i manifestacijama kao što su: humanitarna manifestacija *Homo Si Teč* u Rijeci, Festival čokolade u Opatiji, Mozaik Bienalle u Rijeci... te organizira glazbene radionice za djecu u suradnji s općinom Matulji, a surađuje s Marathon Musicom u stvaranju CD-a za *Spart Jazz Project*. Umjetnička izvršna direktorica Festivala je Astrid Kuljanić.

Hrvatska matica iseljenika i Sveučilište u Zagrebu

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture

University School of Croatian Language and Culture

27. lipnja - 24. srpnja 2020. / June 27 - July 24, 2020

- program za osobe starije od 17
- 120 sati jezične nastave
- tri jezične razine (početna, srednja, napredna)
- male skupine
- predavanja o hrvatskoj kulturi i povijesti
- raznoliki kulturni program
- studijski izleti
- diploma Sveučilišne škole, ECTS-bodovi
- prijave do 29. svibnja 2020.

- the School admits persons above the age of 17
- 120 hours of language classes
- 3 levels x 3 sublevels
- small groups
- lectures on Croatian culture and history
- cultural program
- study trips
- University School Diploma, ECTS credits
- registration May 29, 2020

Info: www.matis.hr ili lada.kanajet@matris.hr

U New Yorku i bližoj okolini danas živi oko deset tisuća ljudi rodom ili podrijetlom sa creskog područja, o čijoj brojčanosti najjače svjedočanstvo pružaju njihove organizacije društvenog života. Najstarija i danas aktivna je fraternalistička organizacija Anchor Benevolent Society

Tekst: **dr. Anton Božanić**

Cresko iseljavanje u Americu, posebno u New York i okolice, možemo razvrstati - donekle slično kao i čitavu našu emigraciju - u tri faze: od 80-ih i 90-ih godina 19. stoljeća do Prvoga svjetskoga rata, zatim razdoblje između dvaju svjetskih ratova i vrijeme od završetka Drugoga svjetskoga rata do najnovijih dana. Za sada ne znamo točno godinu kad su Crešani počeli skupno dolaziti u Americu i New York. Sigurno ih je već 1890. bilo u New Yorku poprilično, a radili su oko brodova ili u luci. Mnogi su, iskrcavši se u New Yorku, nastavili put prema Pennsylvaniji ili zapadnije prema Chi-

cagu. Godine intenzivnoga hrvatskog iseljavanja bile su 1906./7. i neposredno prije Prvoga svjetskoga rata 1912./13. Iseljavali su se uglavnom muškarci, mladići i pokoji mladi muž. Nisu imali namjere trajno ostati u stranome svijetu. Vrlo rijetki su se tada ženili u Americi. Za trajanja Prvoga svjetskoga rata jedva je itko odlazio u Americu ili se vraćao natrag.

Prvotna želja mnogih da nakon Prvoga svjetskoga rata ostanu u Americi samo privremeno u ovom razdoblju se promijenila. Bilo je, doduše, nekih koji su se vratili, ali daleko više bilo je onih koji su se, kao američki građani, vraćali u stari kraj gdje bi se oženili ili utanačili ženidbu i zajedno pošli natrag u Americu. Restriktivni zakoni o useljavanju,

izglasani 1921. i kasnije, onemogućavali su slobodan priljev novog stanovništva. Po tzv. 'kvotnom sustavu' dopušten je samo određeni postotak od broja ukupno registriranih pripadnika određenog naroda u SAD-u. Neki su se, uz posredovanje rodbine u Americi, uspjeli useliti, ali su mnogi umjesto u New York pošli u Kanadu, zatim u Seattle ili Vancouver, Južnu Americu, Argentinu, Čile, pa i u Brazil, ili pak krenuli u koju europsku zemlju, ponajviše Francusku, a neki čak i u južnu Afriku.

NAJVEĆI ISELJENIČKI VAL POSLIJE DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Najveći, pak, val iseljavanja - a možemo slobodno reći i "preseljavanja" - stanovnika s Cresa i okolnih otočića dogodio se nakon Drugoga svjetskoga rata. Otežani su životni uvjeti i onemogućene stoljetne trgovinske veze stanovnika cresko-lošinjskoga kraja sa zapadnim kopnom koje su činile okosnicu ondašnjega otočkoga gospodarskog privređi-

Kad se govori i piše o razlozima hrvatskog iseljavanja, najčešće se spominju one ekonomske naravi. Naš vrsni poznavatelj iseljeništva George J. Prpić tvrdi, naprotiv, da su sva hrvatska iseljavanja, sve naše emigracije, bile zapravo političke.

vanja. U razdoblju između pedesetih i šezdesetih godina bilo je puno ilegalnih prijelaza ondašnje jugoslavensko-talijanske granice. Drugo masovno poslijeratno odlaženje sa Cresa nastupilo je od šezdesetih i potrajalo do sedamdesetih godina. U to je vrijeme znatno pojednostavljen postupak dobivanja putovnica. Mnogi su najprije pošli u iseljeničke logore u Italiju, odakle su lakše pribavljali garantna pisma od rodbine i znanaca po svijetu. Od osamdesetih godina naovamo, iseljavanja Crešana uglavnom su pojedinačna. Zbog raspada SFR Jugoslavije i Domovinskoga rata od 1991. godine više je mlađih otočana našlo privremeni smještaj kod svoje rodbine i znanaca u Americi.

U životu svih američkih doseljenika tzv. fraternalističke ili bratske ili, bolje

Većina otočana se u doba između dvaju svjetskih ratova naselila u zapadnome dijelu Manhattana, tzv. West Side, od 50. ulice nadalje. Dok ih je u prijašnjim vremenima puno radilo na teretnim čamcima, tzv. bargama, gdje su i žene ponekad živjele s muževima u manjim brodskim kućicama, u idućem razdoblju premjestili su se na parobrode-tegljače, tzv. tugboat, i tankere ili na izletne linije za ljetnih mjeseci gdje su imali bolja primanja. Bilo je i onih koji su okušali svoje vještine u vođenju brodova kao kapetani, vođe strojeva i paluba.

rečeno, bratinske organizacije odigrale su vrlo važnu ulogu u životu američkih doseljenika.

Sve do tridesetih godina ovog stoljeća nije u Americi postojalo socijalno zakonodavstvo koje bi rješavalo slučajeve povreda na radu, kojih je bilo mnogo, osobito kod manualnih radnika, zatim slučajeve bolesti i smrti. Stoga su starije bratske organizacije - sve koje su nastale krajem 19. stoljeća i u prvim desetljećima 20. stoljeća - od prikupljene članarine pružale ponajprije pomoć svojim bolesnim članovima, a u slučaju smrti snosile troškove pogreba. Nerijetko su prikupljale i slale pomoć rodnome kraju i time povezivale domovinu i iseljenike. Mnogi su povratnici ostali i dalje članovi američkih društava. U idućim razdobljima, kad je u SAD-u uspostavljeno socijalno zakonodavstvo s raznim osiguravajućim ustanovama, fraternalističke organizacije usredotočile su svoje aktivnosti na povezivanju i zbližavanju

Grad Osor i kvarnerski otoci pozornica su drevnih grčkih mitova. Kada se grčki junak Jazon domogao na obalama Crnog mora čudesnog zlatnog runa, vodeći sobom zaljubljenju kćer lokalnog vladara, čarobnicu Medeju, Dunavom se dočepao sjevernog Jadrana. Tu je ubio kraljeva sina i Medejinu brata Apsyrta koji je kradljivca nesmiljeno progonio. Kako bi usporio preostale progonitelje bacao je raskomadane dijelove Apsyrtova tijela u more, a ovi su se pak pretvarali u otoke, oblikovavši današnji Kvarnerski arhipelag.

Drevni pomorci dijelove Apsyrtova tijela nisu mogli izbjeći. Kako bi prošli između Lošinja i Cresa morali su proći prevlakom kod Osora i ta je činjenica postala zaglavni kamen napretka grada. Neki su tvrdili kako je pod Rimljanima Osor imao čak 20.000 stanovnika. Vjerojatno se radi o pretjerivanju, ali ipak grad je u antici cvao bogateći se na trgovačkoj robi cijelog Sredozemlja. (M.K.)

svojih članova, a nerijetko su ih poticali na karitativno djelovanje.

ORGANIZIRANI DRUŠTVENI ŽIVOT: DRUŠTVA I KLUBOVI

Prije nego što su Crešani stvorili vlastite fraternalističke organizacije, pojedinci su bili uključeni u neke od već postojećih organizacija kao što su bile newyorška organizacija Hrvatsko-amerikansko potporno društvo, osnovano 1880., i nešto mlađe Slavjansko dobrotvorno društvo, utemeljeno u Hobokenu u New Jerseyu 1890.

Dobrovoljno društvo "Ankora", osnovano 1895. (u engleskoj verziji The Anchor Benevolent Society), koliko nam je do sada poznato najstarije je i nakon više od sto godina postojanja još uvijek je aktivna fraternalistička organizacija creskih i lošinjskih iseljenika u New Yorku, a možda i u cijeloj Americi. Osnovana u vrijeme Austro-Ugarske, poput sličnih naših organizacija iz onog doba, imala je u naslovu naziv "austrijska" ("Austrian benevolent Society of Brooklyn, New York"). Kasnije je ispuštena riječ "Au-

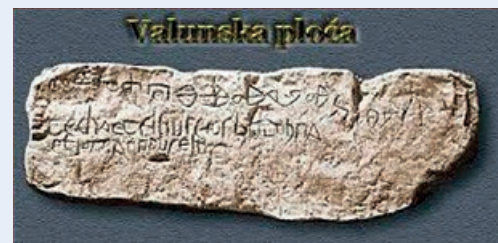
strian" i društvo je dobilo današnji engleski naziv "The Anchor Benevolent". Vrlo znakovito djeluje sama riječ "ankora", uobičajni naziv u primorskim krajevima za sidro jer govori o blizini mora u starome kraju naših doseljenika. Svrha je društva - kako čitamo u tiskanim pravilima na engleskom i hrvatskom jeziku - pomagati svojim članovima u slučajevima bolesti i nesreće. U pravilima stoji da je jezik kojim se govori na sastancima engleski ili hrvatski. Priređivale su se i zabave, organizirali piknici i izleti u posebnim prilikama. Prvi predsjednik društva cresko-lošinjskih iseljenika bio je Marko Gradulić. Bilo je i onih koji su se vratili u stari kraj, ali su i dalje ostali učlanjeni. Danas Dobrovoljno društvo "Ankora" ima stotinjak članova, uglavnom iz Štivana, Beleja, Ustrina, Martinšćice i okolnih creskih mjesta.

Cresko dobrotvorno društvo (Benevolent Society Chersina) osnovali su 1910. creski doseljenici u Astoriji u New Yorku, s ogrankom u Philadelphiji.

Karitativni odbor "Jadranski otoci" (Adriatic Islands Charity Committee) nije

društvo ili klub poput ostalih udruženja, već predstavlja karitativnu organizaciju, odbor od dvadesetak predstavnika iz gotovo svih cresko-lošinjskih mjesta koji, počevši od 1977., organizira godišnju zabavu za otočane na kojoj prikuplja sredstva za pružanje pomoći.

Organizacija "Croatian Relief Services" ("Hrvatska humanitarna djelatnost") nije iste naravi kao društva i klu-

Crešani u New Yorku vrlo su rano shvatili važnost bratskih dobrovoljnih organizacija. Počeli su stvarati društva ili, kako su ih naši ljudi prozvali, 'šešajde' ili 'šušajde' (od engleske riječi 'society' = društvo). Tragajući za organizacijama društvenog života, najbolje otkrivamo i povijest cijeloga našeg iseljeničtva.

Usporedimo li popis stanovništva za Cres-Lošinj iz 1991. kad je ta općina imala ukupno 11.706 stanovnika, dolazimo do pokazatelja kako gotovo isti broj stanovnika otoka danas živi u New Yorku. Izvan New Yorka na području SAD-a najveća skupina ovih otočana živi u Chicagu, u Seattleu, Detroitu, dijelovima Kalifornije i Floride. U susjednoj Kanadi najviše ih ima u Torontu i Vancouveru.

bovi, ali po svojoj isključivo karitativnoj funkciji pomaganja rodnom kraju ima puno zajedničkog s iseljeničkim organizacijama društvenog života. Rad Croatian Relief je zakonski reguliran kako zahtijevaju američki pravni propisi. U Fairviewu posjeduje vlastitu zgradu sa skladišnim i uredskim prostorijama, a u Hrvatskoj ima adekvatnu ispostavu pod imenom Hrvatska humanitarna djelatnost.

CRKVENO POVEZIVANJE: JAKA SPONA ISELJENIKA SA STARIM KRAJEM

Crkvene strukture uspjele su sve do najnovijih dana sačuvati najjaču vjerodostojnost i nepoljuljano povjerenje u svijesti iseljenika s otoka. Proslave mjesečnih zaštitnika okupljaju ljude različitih opredjeljenja. Također sudjelovanje u obnovi crkvenih objekata u rodnome

kraju postaje katkad jedini i zadnji element povezivanja i zbližavanja iseljenika međusobno i s domovinom.

U prvih tridesetak godina nakon završetka Drugoga svjetskog rata, u ondašnjem političkom sustavu gdje se na emigraciju gledalo vrlo negativno, nije se moglo govoriti o bilo kakvim jačim vezama iseljenika i staroga kraja. Međutim, od 1980-ih godina naovamo napravljeni su neki pomaci i pokrenuto je više inicijativa kako bi međusobna komunikacija postala što bolja. Najprije je

u Matici hrvatskih iseljenika stvoren prostor za bolje i kvalitetnije djelovanje, a zatim je u Rijeci za Zajednicu općina Rijeketa osnovan ured za neposredno promicanje takvih aktivnosti. Službeni posjeti uslijedili su 1982. i 1989. Bilo je to u vrijeme inicijativa tzv. "ethno-bussinisa" kada su se među iseljenicima tražili mogući ulagači u projekte u domovini.

Odlukom Gradskog vijeća Grada Cresa, Dan iseljenika otoka Cresa održava se drugog vikenda mjeseca kolovoza. ■

IMMIGRANTS FROM THE CRES-LOSINJ ISLANDS IN AND AROUND NEW YORK

Thanks to her turbulent past and maritime tradition, Croatia has had a centuries-long tradition of emigration. Her coastal, and in particular island zones have been especially exposed to emigration. Many island communities are today almost totally deserted, their populating having moved to the other side of the Atlantic Ocean. Mass emigration of the people of Cres to the U.S. and to New York and vicinity started in the course of last decades of the 19th century. The biggest wave of emigration occurred after the Second World War, and again in the sixties and the seventies; today, at least ten thousand people born at or by origin from Cres, call the greater New York area their home.

Just like any other immigrant group, the newcomers from Cres had to go in America through all the phases of life "far away from home." The best evidence of the presence of the people of Cres in New York are their organizations of social life, the oldest of which is a still active fraternal organization the Anchor Benevolent Society.

In talking about the immigrants from Cres one should emphasize that the Church represents the strongest link with the old country. When the people scattered all around the world due to the unfortunate post-war developments, and split over political and national issues, when they lost confidence in homeland institutions, it was the Church that succeeded in maintaining, until the present day, the confidence and unquestioned trust of the island emigrants. A tendency to promote systematic contacts with the homeland has been quite noticeable recently.

Frane Petrić – creski Homo Universalis

Vjerojatno najistaknutiji filozof renesanse koji je potekao s naših prostora ostao je zabilježen kao jedan od najvatrenijih zastupnika ponovnog buđenja interesa za Platonovu filozofiju. Petrića također odlikuje ona renesansna širina interesa zbog koje su njezini najizrazitiji predstavnici bili prozvani *Homo Universalis*. Smatra se učiteljem znamenitoga talijanskog filozofa Giordana Bruna, a svojim radom utjecao je i na mnogobrojne poznate mislioce 17. stoljeća, poput Hobbesa, Descartesa, Newtona i drugih

Piše: **Marjana Kremer**

Petrić je rođen 25. travnja 1529. u Cresu u uglednoj plemićkoj obitelji. Školovao se u Veneciji, Padovi, Ferrari i Ingolstadtu (Bavarska). Predavao je na Sveučilištu u Ferrari te na rimskom Sveučilištu Sapienza, kamo ga je pozvao njegov prijatelj iz studentskih dana u Padovi, papa Kliment VIII.

Proživio je buran život (već s devet godina kreće na svoje prvo putovanje – i to prateći strica na galiji koja je sudjelovala u ratu Mlečana i Turaka), ispunjen naizmjenice uspjesima i nedaćama.

PETRIĆEVA FILOZOFIJA

U povijesti filozofije Petrićevo ime vezano je upravo uz stajalište da službena crkvena filozofija mora proširiti svoje vidike, prihvaćajući bogatu filozofsku ostavštinu prošlosti čiji je najsvjetliji predstavnik, po Petriću, veliki antički filozof Platon. Godine 1577., uz pomoć prijatelja, dobiva na Sveučilištu u Ferrari Katedru za platonsku

filozofiju. Do tog doba napisao je već mnogobrojna filozofska djela, od *Sret-noga grada*, mladenačkoga rada sa savjetima za osnivanje idealnoga grada, do mnogobrojnih drugih u kojima govori o vojnoj strategiji, matematici, geometriji i medicini.

Svoje najpoznatije i najobuhvatnije djelo, *Nova sveopća filozofija*, u kojemu je, kako on kaže "...pet filozofija ...koje sam doista s velikim trudom izvukao iz ruševina, sabrao u jedno, osvijetlio i rasporedio po njihovim znanstvenim postavkama", dovršio je 1591. godine, kada je i tiskano u Ferrari. U tom djelu sintetizira ponovno otkriveno znanje starih kultura Irana, Egipta i antike te pokušava pokazati kako je sveobuhvatno znanje kojim je čovječanstvo raspolagalo u prošlosti

moгуće saživjeti s kršćanskim naukom, bez bitnih kontradikcija. Nazire se njegova životna težnja da bude dobar sin Crkve, ali ne može ugu-

šiti svoje filozofsko nagnuće k traženju istine vlastitim razumom.

Stoga djelo posvećuje i preporučuje papi Grguru XIV. i svim budućim papama, uz molbu da štite i promiču njegovu filozofiju. Unatoč Petrićevoj posveti, djelo na žalost nije naišlo na razumijevanje crkvenih autoriteta te se ubrzo našlo na crkvenome indeksu zabranjenih knjiga. Tijekom renesanse događa se ono što povijest naziva "borbom autoriteta" između pristalica Aristotelove i Platonove filozofije. Petrić je pokušao dokazati da je Platonova filozofija najprimjerenija kršćanstvu, a ne Aristotelova filozofska misao, kako je stoljećima vladalo u teologiji. Misao treba početi od svjetla, koje onda vodi do pravog uzroka. I prirodi je, misli Petrić, uzrok u svjetlu. Ona je odraz božanskog prajaja, pasivna je i suprotstavljena duhovnom načelu koji je jedini aktivan.

Umro je navršivši 68 godina u Rimu, 7. veljače 1597. godine, gdje je pokopan u crkvi svetog Onofrija pokraj poznatoga talijanskog pjesnika Torquata Tassa, s kojim je u mladim danima vodio nepoštednu literarnu polemiku.

Na spomenutoj crkvi 7. veljače 2008. godine kardinal Giovanni Lajolo, guverner Države grada Vatikana, zajedno s prof. Milanom Mogušem, tadašnjim predsjednikom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te hrvatskim veleposlanikom pri Svetoj Stolicil Emilijem Marinom, otkrio je spomen-ploču Frani Petriću. Republika Hrvatska ima, uz talijanskog (Torquato Tasso), francuskog (François-René de Chateaubriand) i njemačkog (Johann Wolfgang Goethe), i svog predstavnika. ■

ENG *Franciscus Patricius (Italian: Francesco Petrici, Croatian: Franjo Petriš or Frane Petrić; 25 April 1529 – 6 February 1597) was a philosopher and scientist from the Republic of Venice of Croatian descent. He was known as a defender of Platonism and an opponent of Aristotelianism. In Croatia he is mostly referred to as Franjo Petriš or Frane Petrić (sometimes Petris, Petrišević and Petričević). His family name in Cres was known as Petris. He finally went to live in Ferrara, a center of Platonism in Italy, where he was appointed to the chair of philosophy at the University of Ferrara by Duke Alfonso II. He was subsequently invited in Rome by Pope Clement VIII in 1592, where he spent five years as the chair of Platonic philosophy. Here he became a member of the Council of St. Jerome, at the Illyrian College of St. Jerome. Patricius died in Rome, and he was buried in the church of Sant'Onofrio, next to the tomb of his colleague Torquato Tasso.*

Mate Solis – creski slikarski dragulj

Jednom prilikom je rekao - Najviše volim slikati svoj otok. Cijeli Cres je u mom bloku. Ali, zapravo, ja ne slikam Cres, ja slikam Cresom u sebi i oko sebe.

Tu je započeo, tu traje i tu će se, barem se nadam, završiti obred mog življenja. Svoj život sam proveo u relativnome miru, ali strašno osmišljeno, moj život je praktično bio jedan veliki praznik

Piše: **Marjana Kremer**

Iako iz creske obitelji, rođen je u Zadru 21. srpnja 1935. godine jer je tada na kraće vrijeme ondje boravila njegova obitelj.

Solisovi preci, klesari, spominju se u crkvenim kronikama počevši od 16. stoljeća. Školu je pohađao u Cresu i Rijeci, nakon čega u Zagrebu završava Školu primijenjene umjetnosti te Akademiju likovnih umjetnosti 1962. godine. U početku slika na granicama apstrakcije, a kasnije prelazi u ekspresionističku i nadrealističku fazu. U kasnijoj fazi ponovno se vraća apstraktnom slikarstvu s naglašenim crtežem. Široj javnosti najpoznatiji je po uljima na platnu i akvarelima starih drvenih barki. Izlagao je u

Rijeci, Klagenfurtu, Hamburgu, Cresu i drugdje. Autor je mnogobrojnih zidnih dekoracija u bankama i hotelima (Punta u Velom Lošinju, Kimen u Cresu i Vespera u Malome Lošinju), a bavio se i opremanjem knjiga. Njegove slike nalaze se i u zbirci slikarstva Muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci. Preminuo je 12. studenoga 2019.

NEOPISIVA LJUBAV PREMA CRESU

“Centrum universum meum” ili “Centar moga svemira” - tako je Mate Solis govorio za Cres. Osim mjesta rođenja i Zagreba u kojemu se školovao, čitav Solisov život bio je vezan uz Cres, koji mu je bio ispred blještavila umjetničkih metropola koje su uzaludno čekale njegov talent. Poslije školovanja u Rijeci i Zagrebu te putovanja i boravaka u inozemstvu, 1962. godine odlučio je baciti sidro u creskom zaljevu i tu je i ostao. Eto što je Solis učinio od otočke usamljenosti, zahvaljujući njoj, protiv nje. Samo čovjek u toj mjeri vitalan, komunikativan, poduzetan mogao je osjetiti pravu vrijednost otoka Cresa i platiti punu cijenu usamljenosti.

Ljeti je pred zadivljenim turistima u galeriji brzim potezima majstora radio akvarele, s barkama koje se veselo lju-ljaju na moru, a kada bi se turisti povukli, on se posvećivao stvaranju velikih slika na platnu, na kojima prevladavaju teme odsutnosti, praznine, pustoši. Tu su dominantne tamnoplava, tamnozeleni i zagasito crvena boja. Mirna, sutonska

ili jutarnja svjetlost, bez sjaja i bljeska, osvjetljava predio nad kojim se obično nadvijaju tamni oblaci: creski trg, zgrade bez prozora, prazne, napuštene barke. Upada u oči da tu nema ni flore ni faune, ni ptica ni maslina. Pustinja! Jednu sliku je čak nazvao “Područje pustinje”.

SIMBOL CRESA

Umjesto da se otisne na velike europske umjetničke scene, on je svoj “centrum universum meum” stvorio u Cresu, nadahnut naslijeđem “kopaca” (težaka) i ribara, otočnim krajobrazom, svijetom podmorja, vizurama prastaroga grada, ali i ženskom ljepotom. Njegova galerija nalazi se u središtu Cresa, a njegove su slike možda i najvidljiviji dio vizualnog identiteta grada Cresa. Uz bogat opus svojih radova, Solis je tijekom života prikupio i bogatu zbirku slika suvremenih umjetnika. Svoj dom na Melinu izgradio je oko creske masline, za koju je govorio da je glavni arhitekt. Njegova širom otvorena kuća i umjetničko-botanički vrt “Axis mundi” (centar svijeta) predstavljali su turističku atrakciju. Cres je ostao bez Solisova osmijeha, no boje njegovih barki ostat će vječni simbol otoka. ■

ENG *Mate Solis was born in Zadar in the year 1935. He attended grammar school in Cres and Rijeka, and then completed the School of Applied Arts in Zagreb. 1962. he graduated from the Academy of Fine Arts in Zagreb. Initially he painted on the borders of abstraction, and later begins to emphasize the volume and color gamut, and then transferred to expressionist and surrealist phase. At a later stage once again he returned to abstract painting, with great drawings. Solis mainly painted using oils and watercolors. He has exhibited in Rijeka, Klagenfurt, Hamburg, Cres and elsewhere. He is the author of numerous mural decoration in the hotels (Punta in Veli Lošinj, Cres and Kimen in Aurora in Mali Lošinj) and banks, and he was engaged in furnishing books. Mate Solis passed away on the 12th of November, 2019.*

Mjesni govori na otoku Cresu

Otok Cres pripada među nekoliko hrvatskih otoka čije su govore domaći i strani dijalektolozi najviše istraživali i o njima pisali, počevši od grada Cresa, o govoru kojega je prva opširna studija s popratnim dijalektnim rječnikom objavljena već 1909. Svi mjesni govori otoka Cresa pripadaju čakavskomu ekavskomu dijalektu i prava su riznica staroga hrvatskoga leksika

O bimnu je monografiju s rječnikom 1985. dobilo mjesto Orlec, a 2003. rječnik je dobilo i mjesto Beli s područjem Bejske Tramuntane na sjeverozapadnom dijelu otoka. Pisano je i o govorima Dragozetića, Predošćice, Vodica, Valuna, Lubenica, Vidovića, Martinšćice, Miholašćice, Štivana, Vrane, Beležja, Ustrina, Osora, Punte Križa... Upravo ti arhaični hrvatski ekavski govori (kojima se govori i na sjevernom dijelu otoka Lošinja, u Bakru, Crikvenici i dijelovima Istre) najboljim su dokazom da su Hrvati i ikavci, i ekavci, i ijekavci. U tim hrvatskim ekavskim govorima ne samo da se može čuti *lepo vreme*, *čovjek*, *deca*, *cedilo* nego također *va štale* (u štali), *dat žene* (dati ženi), *po zime* (zimati), *po kuće* (po kući), *va peće* (u peći), tj. ekavizmi se ostvaruju i u pojedinim padežnim nastavcima (u dativu i lokativu).

U govorima otoka Cresa čuvaju se mnoge stare jezične značajke. Tako se npr. u Orlecu govori *velna* (u značenju: vuna), *selza* (suza), *želč* (žuč), *pelni* (puni), *z delga* (iz daleka). Po toj se osobini orlečki govor može usporediti s govorom mjesta Vrbnik (na susjednom otoku Krku), koji je također vrlo arhaičan. U Miholašćici se npr. prvi dan u tjednu, tj. ponedjeljak naziva *pervi dan*. Srodan dvočlani naziv rabi se i u različitim drugim dobro očuvanim čakavskim govorima, od npr. srednjodalmatinskih otoka pa do južnih gradišćanskohrvatskih govora (npr. Stinjak). Međutim, među mjesnim govorima otoka Cresa postoje znatne razlike na svim jezičnim razinama, pa tako i u leksiku. Stoga nije začudno da se u mnogim drugim creskim govorima ne rabi taj dvočlani naziv nego riječ *ponedeji* (ponedjeljak), npr. u Orlecu i Belom. Kvarnerske govore karakterizira uporaba stare hrvatske riječi *beseda* (u značenju: riječ). Tako je i na Cresu, npr. u Miholašćici i Orlecu. Isto se može reći za riječ *škoda* (u značenju: šteta), npr. u gradu Cresu, Orlecu, Miholašćici, Belom. Pritom se u dijelu tih govora ostvaruje "meko š" i "meko ž", npr. u Belom, u gradu Cresu. Stara hrvatska riječ *postol* (koju je u književnom jeziku potisnuo mađarizam *cipe-la*) također se može čuti u četirima ovdje izabranim creskim govorima, a u Orlecu je još zabilježena i u inačici *pustol*. U creskim se govorima rabi u muškom rodu, a inače je zastupljena u svim čakavskim govorima na Jadranu, bilo u obliku muškoga ili ženskoga roda. U svim se četirima razmatranim creskim govorima rabi i pridjev *veli* (veliki) koji je od starine uobičajen u brojnim čakavskim govorima diljem Jadrana. Od starih hrvatskih riječi ovom ćemo prigodom još izdvojiti glagol *udelat*

Piše: Sanja Vulić

(u značenju: učiniti, načiniti, izraditi), koji se također rabi na Cresu. Taj je glagol karakterističan za Kvarner i drugdje na sjevernom Jadranu, dok se npr. u Dalmaciji ne rabi, posebice ne u srednjoj i južnoj. U starom su hrvatskom jeziku supostojale inačice *popel* i *pepel* (obje u značenju: pepeo). Upravo na sjevernom Jadranu rabila se inačica *popel* koja se susreće i danas. Pritom je zanimljivo da su u tom pogledu pojedini creski govori, npr. grada Cresa, Orleca... srodni zapadnoslavenskim jezicima (poljskom, češkom, slovačkom) koji također u mnogim značajkama čuvaju staro jezično stanje, pa tako i inačicu *popel*. Stari hrvatski glagol *pašćit se* (žuriti se) također je zabilježen na Cresu, npr. u govoru grada Cresa. Za usporedbu se može reći da ga se susreće i drugdje u sjeverozapadnoj čakavštini, npr. u pojedinim čakavskim govorima u Lici, u gradišćanskohrvatskim govorima, ali također i u dijelu kajkavskih govora. I taj glagol svjedoči o hrvatskoj jezičnoj starini creskih govora. Tijekom mnogih stoljeća u vrlo različitim hrvatskim govorima (u različitim glasovnim inačicama) rabio se prilog *vred* (u značenju: odmah). I taj je prilog zabilježen u govoru grada Cresa. Jedna od leksičkih zanimljivosti brojnih govora kvarnerskih otoka jest riječ *kuš* (u značenju: kadulja). Rabi se npr. u gradu Cresu, Orlecu, Belom...

U dijelu se creskih govora rabi domaći pridjev *mali* (npr. u Miholašćici), a u dijelu romanizam *mići*, koji je npr. zabilježen u govoru grada Cresa. Po podrijetlu se npr. može usporediti s rumunjskim pridjev *mic* (čita se mik) u istom značenju: mali, maleni. Kao i inače na Jadranu, u creskim su govorima česti romanizmi, npr. *kuraj* (hrabrost), *vijaj* (putovanje), *žvelto* (brzo), *brontulat* (prigovarati, gundati), *impoštat* (poslati poštom), *pasat* (proći), *partit* (otići), *pačat se* (miješati se, dirati se u koga ili što) itd. Zanimljivo je da se u dva različita creska govora mogu susresti dva različita romanizma u istom značenju. Tako se npr. u Orlecu i Belom rabi riječ *kužin* (u značenju: rođak), što je posuđenica iz mletačkoga *cusin*, dok se npr. u Miholašćici u tom značenju rabi romanizam *zerman*, što je posuđenica iz mletačkoga *zermàn*. Naravno, ovo je tek izbor iz brojnih romanizama u creskim govorima. Posuđenicama se u hrvatskom jezikoslovlju uvijek posvećivala velika pozornost, posebice u dijalektologiji. Nerijetko ih se ističe kao glavnu posebnost nekoga govora. Pritom se obično zanemaruju stare hrvatske riječi koje se ne rabe u današnjem književnom jeziku, ali su očuvane u mnogim konzervativnim govorima, pa tako i u creskim govorima. Ovom je prigodom skrenuta pozornost na barem jedan manji dio tih starih hrvatskih riječi. ■

Tekst: **Darko Mihelj**Foto: **Mladen Konjević i Darko Mihelj**

Otok Cres, smješten usred Kvarnerskoga zaljeva, u zapadnoj kvarnerskoj skupini ima tzv. meridijanski smjer pružanja premda sjeverni i južni dio otoka imaju dinarski smjer pružanja. Po površini je uz Krk najveći otok Jadranskog mora. Izgrađen većinom od sedimentnih stijena, izgledom nalikuje na brdoviti blok koji se spušta prema jugu. Sjeverni dio otoka je strmiji, slabo razvedenih obala, dok je južni dio niži i jače razveden. Krške pojave koje ovdje prevladavaju su ponikve (posebice južno od Osora). Na Cresu živi veliki broj ptica pa postoje dva posebna ornitološka rezervata (sjeverni i južni), proglašeni 1986. godine.

FLORA CRESA OČIMA DRAGUTINA HIRCA

Zanimljivo je spoznati floru Cresa očima Dragutina Hirca (1853. - 1921.), hrvatskoga pučkog učitelja, botaničara, geografa, zoologa, planinara, književnika, kroničara, novinara i speleologa, koji je od 1903. do 1913. godine boravio na Cresu. Živopisnim rječnikom opisao ga je i otkrio dotad nepoznatu biljku, tzv. Hirčevu hudoljetnicu (*Erigeron hircinus*), koju mu je pomogao opisati poznati mađarski botaničar Arpad von Degen. Posebno se bavio i ilirskim kozlincem. U to vrijeme zabilježene su sljedeće zanimljive vrste: Slezonica ili zlatinjak paprat - stanovnik creskih gromača i zidova, biljka jako otporna na sušu. Gospine vlasi, paprat - stanovnik vlažnih stijena morske pećine. Naziv roda *Adiantum* potječe od grčkih riječi *a* (ne) i *diaino* (močiti se), zbog svojstva da listovi ove biljke ne prihvaćaju vodu, ostaju suhi s tek ponekom kapljicom vode. Izgled listova je poput Venerine kose (Capillus veneris). U vodi slanici u drazu Piškli našao je Hirc neznatnog ili razgranjenog ježinca i obični žabočun. Ježinac je trajnica koja se ubraja u porodicu rogoza. Biljke su se nekada koristile za vezivanje (otud i grčki naziv roda). Žabočun može narasti do metar visine.

Otok obilja

Cres je područje umjerene kišne klime s vrućim i suhim ljetima te vjetrovitim i kišnim, a često i snježnim zimama. Zbog križanja mediteranske i kontinentalne klime često se događa da na sjevernome dijelu Cresa pada jaka kiša dok na južnome sija sunce.

Stoža Tramuntana
(snimljeno 2008.)

Od trava zanimljivo je perasto kobilje i jesenska šašika koje naseljavaju kamenjarske travnjake. Strogo je zaštićena vrsta i jako otporna na niske temperature. Šašika je biljka visine do 40 centimetara. Naziv roda *Sesleria* potječe od venecijanskog liječnika i botaničara Leo-

narda Seslera. Od kaćuna Hirc je našao paukovu kokicu u okolici Cresa. Strogo je zaštićena poput svih kaćuna. Pokraj Osora i na padinama Lovreškog vrha nalazimo trozubi kaćun koji cvate u svibnju i lipnju na suhim livadama, rubovima šuma ili u svijetlim šumama. Bijelu

Utvrđeno je da Cres ima 1.350 vrsta, od toga veliki broj orhideja ili kaćuna (43 vrste), 9 vrsta mlječika (*Euphorbia*) i 55 ugroženih biljnih vrsta. Toliki broj biljnih vrsta omogućava život velikom broju kukaca, zatim i vodozemcima, gmazovima, pticama i sisavcima. Na otoku živi i deset vrsta zmija, ali nijedna nije otrovna.

ili blijedu naglavicu nalazimo oko Bijeloga. Na mnogim mjestima na Cresu možemo naći i mrčastu mlječiku ili krvavi mlečić koji je poput grmića visine do 70 centimetara, stanovnik uglavnom borovih šuma. Prema navodima Hirca, ovom mlječikom hrane se zečevi zimi iako je riječ o otrovnoj biljci.

OSOBITOSTI FLORE I VEGETACIJE CRESA

Prema podacima iz putopisa europskih putnika od 15. do 17. stoljeća jedini šumoviti jadranski otoci bili su Cres, Lošinj i Korčula, a sve ostale površine bile su ili makija ili ogoljele površine ili pašnjaci. Danas na Cresu postoje ostaci tih šuma, a osim njih razvijene su zanimljive endemične biljne zajednice – zajednica istarskog zvončića i dalmatinske zečine te zajednica ljekovite kadulje i kovilja na kamenjarskim površinama. Sjeverni dio otoka je bogat listopadnim

Bijela naglavica -
Cephalanthera damasonium

Cres leptir prugasto jedarce -
Iphiclides podalirius valunski ljepotan

Biološka raznolikost Cresa, kao i ostalih kvarnerskih otoka, dobrim dijelom rezultat je dugotrajnoga ekstenzivnog stočarstva koje je održalo ravnotežu među biljnim vrstama i osiguralo opstanak bjeloglavim supovima.

šumama hrasta medunca i bijeloga graba, u nižem dijelu i s crnim grabom - i kestena. U južnome dijelu prevladava makija i vazdazelene šume crnike s crnim jasenom.

Od biljaka koje dolaze na rijetkim slanim močvarama na Cresu nalazimo višegodišnju biljku mesnatih listova morski trputac. Veliki obalni šaš je ugrožena vrsta. Među medonosnim biljkama - mahunarkama se ističu brnistra, čupava i petolisna bjeloglavica te smiljkica. Nalazimo i neke endemične vrste koje pripadaju rodu maslačka zelenkasto-sivih listova koji ne raste izvan obalnih područja sjeverne i srednje Hrvatske (na Cresu mu je stanište Valun).

Crveni golesak je tipična kontinentalna vrsta, ali se nalazi i na Cresu. Višegodišnja je biljka crvenih cvjetova. Žuta šumarica iz Dragozetića stanovnik je stjenovitih šuma, a na kontinentu jedina je od ljepših proljetnica. Šuplja šupaljka je proljetna trajnica koja izraste

iz šupljega gomolja. Posljednje tri vrste su tipične za kontinentalne šume u unutrašnjosti.

Endem Dinarida krški ili rascijepani kukurijek je trajnica koja ima podanak. Istarski kukurijek je posebna podvrsta krškog kukurijeka, a nalazimo ga na Cresu i Krku te u Istri. Rasprostranjen je od obale do brdskih područja koja su okrenuta moru, na otvorenim kamenjarskim staništima, pašnjacima i u makiji. Endemično, strogo zaštićeno televrinsko ptičje mlijeko koje raste nedaleko od Belog je lukovičasta biljka. I mekolisna majčina dušica cvjetova ružičasto-crvene boje koju nalazimo oko Cresa i Lubenica endem je Dinarida.

TRAMUNTANA

Sjeverni dio Cresa Tramuntana ime je dobio po sjevernome suhom vjetru tramontani, koji puše za vedra vremena i za razliku od bure ne puše na mahove. Tu se, na ulazu u selo Sv. Petar, nalazi stablo hrasta medunca kao zaštićeni spomenik prirode procijenjene starosti više od 400 godina. Na tom području stalno se ili povremeno nalazi 136 vrsta ptica (čak 65 gnjezdarica!) te bogata fauna gmazova, vodozemaca i leptira.

Područje je prepuno starih puteva, koji su pretvoreni u poučne staze ili planinarske staze.

Koliko je bogat biljni svijet Cresa vidi se iz podataka da je na području Tramuntane na nekih 15 km² zabilje-

Oporavište za bjeloglave supove (snimljeno 2008.)

ženo 329 vrsta vaskularnih biljaka raspoređenih u 219 rodova i 70 porodica.

BJELOGLAVI SUPOVI

Bjeloglavi sup je vrsta ptice grabljivice koja se uglavnom hrani lešinama (na otocima najčešće lešinama ovaca). Zahvaljujući rasponu krila od gotovo tri metra, ptice od 10 kilograma mogu dugo koristiti zračne struje tijekom potrage za hranom. Pri tome postižu pro-

sječnu brzinu od 40 do 50 km/h, a najbrže mogu letjeti 120 km/h. Zbog teške potrage za lešinama žive u kolonijama i tako traže plijen. Zbog smanjenja ovčarstva i saniranja lešina te zbog velike opasnosti od hranjenja otrovanim lešinama životinja, bjeloglavi sup sve je ugroženija vrsta ptice. Na području Tramuntane, u Belom se od 1993. do 2012. godine nalazio *Eko-centar Caput insulae Beli*, nevladina udruga koju je

Rijetka i gotovo ugrožena biljka, strogo zaštićeni stenoendem istarski zvočić raste često na obalnim liticama Cresa. Iako ime dobiva po Istri, ova vrsta pretežno je rasprostranjena Kvarnerom i često naseljava staništa na kojima žive bjeloglavi supovi i ostale vrste ptica koje se gnijezde na liticama.

vodio Goran Sušić, hrvatski ornitolog i zaposlenik Zavoda za ornitologiju HAZU. Od 2014. godine u Belom nastaje Centar za posjetitelje i oporavište za bjeloglave supove Beli, a njime upravlja JU "Priroda" Primorsko-goranske županije.

SLATKOVODNO VRANSKO JEZERO

Vransko jezero, koje se nalazi u središnjem dijelu otoka, pravo je čudo. Po jednoj teoriji slatka voda potječe iz Like i dolazi podzemnim kanalima ispod Velebita i Kvarnerića. Prema drugoj teoriji dolazi s istarskog poluotoka, sa Čepićkog polja, a po trećoj to je površinska i

Uz Tramuntanu je vezana i legenda o patuljku Masmaliću koji je rezultat zastrašivanja djece da ne izađu noću van u strme i kamenite predjele i ne izgube se. Obično ih vani čeka patuljak odjeven u plave hlačice i s crvenom kapom koji ih može zavesti da odlutaju od kuće.

Mrčasta mlječika – *Euphorbia myrsinites*

Nicejska mlječika – *Euphorbia nicaeensis*

podzemna voda same dolomitne krip-todepresije, što je po novijim podaci-ma najvjerojatnije točno. Zahvaljujući jezeru i Cres i Lošinj imaju pitku vodu. Površina jezera je skoro 6 km² i sadr-ži 220 milijuna m³ slatke vode koja je odlične kvalitete. Oko jezera raste mediteranska vegetacija, niska šuma i makija koju čine neke zanimljive vrste poput prstaste konopljike, tupocvjet-nog sita, trske dok se u vodi nalaze morska podvodnica, češljasti mrijes-njak, klasasti krocanj i nekoliko pred-stavnika algi parožina.

Novozasađene borove šume nala-ze se oko Vranskog jezera, a na središ-njem dijelu otoka nalazimo zajednicu primorskog kršina s nicejskom mlje-čikom. Češljasti mrijesnjak nalazimo u plitkim dijelovima Vranskog jezera. Biljke iz ovoga roda jako dobro upi-jaju bakar, cink, magnezij, olovo i že-ljezo, a ujedno su i indikatori tih tvari.

Postoji i legenda kako je nastalo je-zero. Feudalka Gavanka (pravog ime-na Jelena) imala je siromašnu sestru, udovicu s petero djece koja je kod nje radila teške poslove za mizernu plaću. Da ohola sestra ne vidi, siromaška je kriomice malo brašna stavljala u svoj ovčji kožuh i od njega radila kruh za svoju djecu i sebe. Bog je poslao na zemlju tri prosjaka koja je ohola feu-dalka grubo otpravila bacivši im ko-ricu kruha dok im je siromašni pastir dao janje. Bog se zatim pretvorio u starca, a Gavanka ga je otjerala kor-baćem dok je kod siromašne sestre stvorio čudo i ona ga je ponudila hra-nom. Savjetovao joj je da se skloni jer će uskoro biti sudnji dan za njezinu oholu sestru. Kiša je padala danima, a u potolini je nastalo jezero u kojem još navodno postoje ostaci Gavanki-nih dvora, koji potvrđuju da je riječ o istinitoj predaji. ■

ENG *The Island of Cres, in the middle of the Kvarner Bay, in the western Kvarner group has the so-called meridian direction (NNW-SE), although the northern and southern parts of the island have a Dinar route (NZ-SE). In terms of surface area, it is one of the largest island in the Adriatic Sea (next to Krk). It looks like a hilly block that slopes down south, built mostly of sedimentary rocks. The northern part of the island is steeper, with poorly indented coasts, while the southern part is lower and more indented. The karst phenomena that prevail here are sinkholes (especially south of Osor). Due to its location, the Mediterranean and continental climates cross between the Adriatic and the highland hinterland, reflecting vegetation that is sub-Mediterranean in the northern, colder part and Mediterranean in the southern part. Cres is actually the area of the so-called temperate rainy climates with hot and dry summers, and windy, rainy and often snowy winters. Due to the difference in climate, it often happens that in the northern part of Cres rains while in the south - the sun shines. In addition to the mainland of Primorje-Gorski Kotar County, the islands of Cres, Krk and Rab are full of endemic species. Island of Cres has a large number of birds (the most famous is the griffon vulture), so it is no wonder that there are two special ornithological reserves on Cres, the northern and southern ones, declared in 1986. Insect fauna is rich, especially with butterflies (Scarce swallowtail).*

Tekst: Diana Šimurina-Šoufek

Na čitanome portalu Društva čileanskih književni-ka Letras de Chile objav-ljen je u prosincu prošle godine poznati roman Hrvoja Hitreca "Hrvatska Bogorodica" koji je na španjolski preveo Mario Ostoj-jić. Djelo koje u španjolskoj inačici nosi naslov "La Virgen Croata" objelodanje-no je 1996. u nakladi AGM-a, a govori o ratnim sukobima u istočnoj Slavoniji. Prema romanu snimljen je film u režiji Nevena Hitreca koji je 1999. u Puli na-građen Velikom zlatnom arenom za naj-bolji film te zlatnim arenama za najbo-lju žensku i najbolju mušku ulogu.

Španjolsko izdanje romana "Grad u zrcalu" Mirka Kovača (1938. - 2013.), autora više romana, novela, zbirki pri-povijedaka, eseja, televizijskih drama i filmskih scenarija, objavit će u veljači 2020. nakladnik Minúscula iz Barcelo-ne. Prijevod na španjolski jezik potpi-suju Luisa Fernanda Garrido Ramos i Tihomir Pištelek. "Grad u zrcalu" izlazi u Minúsculinoj biblioteci 'Tour de for-ce' koja obuhvaća izbor najboljih djela suvremene svjetske književnosti, priop-ćila je Fraktura, koja od 2003. objavlju-je njegova djela.

"La ciudad en el espejo" deveti je prijevod Kovačeva djela koje je dosad već objavljeno u Poljskoj, Sloveniji, Nje-mačkoj, Makedoniji, Belgiji, Italiji, Srbiji, Mađarskoj i na Kosovu, a uskoro slije-di i tursko izdanje.

Hrvatski književnik Miro Gavran, čija su djela do sada prevedena na više od četrdeset jezika diljem svijeta, bilježi

Romanopisci Hitrec i Kovač na španjolskome, dramatičari Gavran na francuskome, Novak na engleskome

nove inozemne uspjehe u Parizu i Hong Kongu. Izdavačka kuća PROZOR EDITIO-ON iz Pariza objavila mu je dramu "Svaki tvoj rođendan" kao knjigu, a prijevod na francuski jezik načinio je Nicolas Raljević. Riječ je o tekstu koji je u prosincu 2018. premijerno izveden u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu, ujesen 2019. objavljen je na češkom i španjolskom, a preveden je i na engleski i ruski. Za tu dramu Gavran je dobio Nagradu Marul za najbolji dramski tekst.

Jednom od najtalentiranijih hrvatskih autora mlađe generacije, Kristianu Novaku, javlja njegova matična izdavačka kuća Oceanmore, Amazon Publishing upravo je objavio roman *Črna mati zemla* pa je, uz nekoliko drugih, sad dostupan i na engleskome jeziku. Prijevod nosi naziv *Dark Mother Earth*, a za njega je zaslužna Ellen Elias Bursać.

HRVATSKE KNJIGE U DOMICILNIM ZEMLJAMA

Povjesničarka i hrvatska snaha Kaye Dragichevich u knjizi "Pioneer Dalmatian Settler of the Far North" skupila je u četiri godine istraživanja informacije o 200 hrvatskih pionirskih obitelji koje su došle potražiti sreću na Novome Zelandu. U knjizi, čije je prvo izdanje već rasprodano, nalazi se i više od 900 vrijednih fotografija i detaljnih, živopisnih biografija Hrvata. Andrija Klešković zaljubio se i oženio Maorkom Erinom Kaaku na samome sjeveru Novoga Zelanda, a par je uživao u sreći koju su im donijela djeca – njih tri-

naestero. Sjećanje na Tarare Dragichevich je pobudila knjigom "Pioneer Dalmatian Settler of the Far North". Autorica je oduvijek bila fascinirana poviješću, a do sada je objavila šest knjiga. Osim "Pioneer Dalmatian Settler of the Far North", tu su još i "The Matthews Family of Kaitaia", "AWANUI town of the Big River", "A history of AWANUI", "The Gumfield Collection" i "The Gumfields - Northern Wairoa to the Far North".

U Hrvatskom kazalištu Pečuh u veljači je promovirana knjiga Ivice Đuroka "Antun Vidaković utemeljitelj kazališta", čiji su nakladnici Hrvatsko kazalište Pečuh i Croatica d. o. o., a urednik Slaven Vidaković. U sklopu promocije prikazan je kratkometražni film "Toni i prijatelji", a moderirao ju je povjesničar Dinok Šokčević.

Nova knjiga Katarine Firanj "Mala Katica" nedavno je predstavljena u Hrvatskome domu – prostorijama Hrvatskoga kulturno-umjetničkog društva "Vladimir Nazor" u Somboru. Pjesme Katarine Firanj (1950.) objavljuju se u kalendaru *Subotička Danica*, listovima *Miroljub* i *Zvonik* te u knjigama "Somborske žetvene svečanosti" (Sombor, 1996.), "Raspleseni snovi" (Rešetari, 2000.) i u zbirci "Lira

naiva". Prva samostalna knjiga poezije "Žagor iz opaklije" objavljena je u nakladi Alfagrafa iz Petrovaradina 2014. godine. U biblioteci "Prinosi za etnografska istraživanja" Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata objavio joj je tijekom travnja 2016. godine knjigu "Garavi salaši: cio život za godinu dana Sombora".

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice predstavilo je monografiju "Tradicijska baština, identitet i migracije bačkih Hrvata Šokaca" u Šokačkoj kući u Sonti. Domaćin je bila Kulturno-prosvjetna zajednica Hrvata Šokadija. Knjiga je plod terenskoga etnološkog istraživanja šokačkih Hrvata koje su obavili studenti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju.

U prostorijama Hrvatskoga kulturno-prosvjetnog zavoda "Stipan Blažetin" u siječnju je promoviran zbornik duhovne ostavštine serdahelskih (pomurskih) Hrvata pod naslovom "Serdahelska lajca", plod višegodišnjega sakupljačkog rada.

Hrvatski kulturni i dokumentarni centar (HKDC) u Novome Selu predstavio je nedavno svoj 17. Hrvatski kulinarium. Sadrži oko 90 recepata jela koja su se pripremala i još pripremaju u Novome Selu. HKDC priprema izdavanje drugih dvaju Hrvatskih kulinariuma. Jedan će sadržavati recepte iz Žamara, a drugi iz Pandrofa. Recepte u Novome Selu skupljala je Betica Firmkranz, kojoj recepte za jela daje oko 50 ljudi. ■

Digitalni laboratorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Laboratorij djeluje na tri osnovne razine – uslužnoj, edukativnoj i razvojnoj. Kao prvi projekt Digitalnoga laboratorija predstavljena je mobilna aplikacija *Smart Library*, pametni vodič kroz knjižnični prostor

Voditeljica Digitalnog laboratorija NSK Dragana Koljenik

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu ovih je dana u novouređenome prostoru na sjeveroistoku zgrade svečano otvorila Digitalni laboratorij, zamišljen kao središte digitalne inovativnosti u hrvatskim knjižnicama. Nazočnim ljubiteljima knjige na novim medijima tom je prigodom predstavljena mobilna aplikacija *Smart Library*, pametni vodič kroz knjižnični prostor. Digitalni laboratorij je usluga koju je središnja hrvatska knjižnica kreirala kao odgovor na nove izazove suvremenog društva, inicirajući ga proljetos kako bi svojim korisnicima i

zainteresiranim građanima osigurala prostor za kreativno korištenje digitalnih tehnologija i digitalnih sadržaja Knjižnice.

ČITATELJSTVO Y NARAŠTAJA

NSK duže od dva desetljeća radi na projektima digitalizacije i razvoja novih digitalnih usluga, a pokretanje Digitalnoga laboratorija je atraktivan iskorak u smjeru većega otvaranja Knjižnice čitateljskim potrebama Y naraštaja. Realizacija ovakvog laboratorija pokazuje da su knjižnice poticajni centri razvoja suvremenog društva 21. stoljeća. Projekt je inspiriran sličnim knjižničnim laboratoriji-

ma u Europi i svijetu poput laboratorija koji su pokrenuti pri Kongresnoj knjižnici u Washingtonu, Britanskoj nacionalnoj knjižnici u Londonu ili, pak, Knjižnici Sveučilišta Harvard. Zagrebački projektni tim Digitalnog laboratorija NSK posebno se oslonio na uzornu praksu prvoga Digitalnog laboratorija u Hrvatskoj, koji je pokrenula Gradska knjižnica Rijeka u našoj Europskoj prijestolnici kulture (<https://gkr.hr/Lab>).

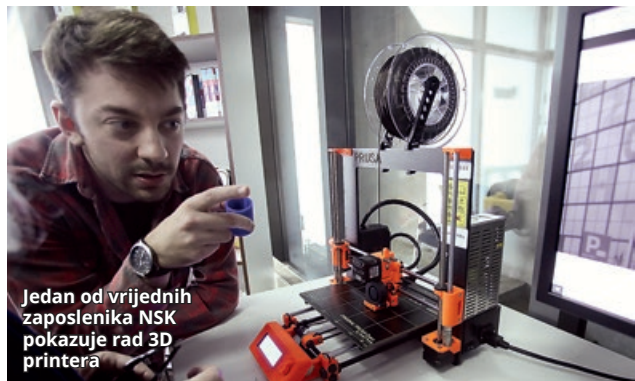
PAMETNE KNJIŽNICE / SMART LIBRARY

Voditeljica Digitalnog laboratorija Dragana Koljenik iz Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo NSK kaže kako je otvorenje ovog laboratorija u NSK kulminacija entuzijazma većinom mladih ljudi, zaposlenika Knjižnice, koji su potaknuti razumijevanjem čelnništva NSK i voditelja različitih zbirki tijekom više od godinu dana u tu ideju ulagali svoje vještine, energiju i vrijeme. "Htjeli smo razvijati sebe u nekim drukčijim smjerovima, ujedno osjećajući potrebu da dokažemo kako je naš spoznajni kapital samo drukčije naravi od onoga tržišnog, ali jednako toliko vrijedan u izbalansiranoj društvu. Ostvarenjem ideje Digitalnoga laboratorija NSK želimo pokazati koliko smo društvenog kapitala

Autorski tim Digitalnog laboratorija ljubiteljima knjige na novim medijima predstavio je pametni vodič kroz knjižnični prostor od oko 36.000 četvornih metara u NSK koji smisleno povezuje 22 lokacije s 22 usluge za gotovo 15.000 korisnika.

Sučelje na tabletu mobilne aplikacije *Smart Library*, prvog projekata Digitalnoga laboratorija NSK za korisnike knjižnice "Smart Library – prototip primjene IoT tehnologije u knjižnici", kojemu je cilj stvoriti temelj za razvoj pametne knjižnice kao dijela infrastrukture Interneta stvari (IoT)

Jedan od vrijednih zaposlenika NSK pokazuje rad 3D printera

Digitalni laboratorij NSK u Zagrebu u novouređenom prostoru Knjižnice

u stanju generirati te pokazati kako su kulturni i znanstveni sektor potrebni za društvo znanja", protumačila je Koljenik. Laboratorij djeluje na tri osnovne razine – uslužnoj, edukativnoj i razvojnoj. U praksi, kako je rekla, to znači da korisnicima nudi usluge 3D printanja, edukacije, radionice i predavanja te prostor za korištenje najsuvremenije računalne opreme za potrebe studiranja, kreativnog i stručnog te znanstvenog rada. Glavni partner projekta je tvrtka *Epson*. Voditeljica laboratorija Koljenik posebno je izdvojila i suradnju s Institutom za razvoj i obrazovanje mladih na projektu *Digitalni građanin* te sudjelovanje u Zicervu projektu SMATH.

Kao prvi projekt Digitalnoga laboratorija NSK u prigodi svečanog otvorenja predstavljena je mobilna aplikacija za korisnike knjižnice "Smart Library - prototip primjene IoT tehnologije u knjižnici". Aplikacija je dostupna na Google playu i besplatna za korištenje. Riječ je o projektu kojim se želi ostvariti temelj za razvoj pametne knjižnice, rekla je Koljenik. "Cilj nam je bio istražiti mogućnosti primjene IoT tehnologija u knjižnicama u prototipu mobilne apli-

Pokretanje Digitalnog laboratorija je atraktivni iskorak prema korisnicima knjižničnih usluga Y naraštaja iz zemlje i inozemstva - koji su lani ostvarili čak devet milijuna pregleda digitalnog sadržaja NSK.

kacije koja u obliku pametnog vodiča kroz knjižnični prostor i usluge virtualno povezuje korisnika i knjižnicu", objasnila je. Aplikacija za krajnjeg korisnika kontekstualizira prostor od oko 36.000 četvornih metara u NSK i smisleno povezuje 22 lokacije s 22 usluge za gotovo 15.000 korisnika.

DIGITALNE ZBIRKE NSK

Zasad je realizirana tek prva faza razvoja aplikacije, čija razrada do cjelovitog potencijala tek slijedi. Riječ je o nagrađenoj projektu za razvoj pametne knjižnice kao dijela infrastrukture Interneta stvari (IoT). Dugoročna vizija Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu je una-

prijediti položaj knjižnica te potaknuti njihovu preobrazbu u mjesto suvremenog društvenog povezivanja. Njezinim ostvarenjem osiguralo bi se razvijanje ključne društvene uloge knjižnica i u budućnosti u sklopu pametnih gradova. Uredništvo laboratorijskog portala čine, uz voditeljicu Koljenik, webmaster Filip Lončar i Branimir Matijačić. Poveznica za Digitalni laboratorij NSK je: <http://lab.nsk.hr/>. Za sve informacije otvoren je e-mail: digitalnilab@nsk.hr. Ujedno, iseljeništvu preporučujemo internetski besplatan pristup svim digitalnim zbirkama NSK, Hrvatskome arhivu weba, virtualnim izložbama, portalu Glagoljica.hr, te projektu *Digitalizacije kulturne baštine* i slično. Zaključno, naša glavna Knjižnica ove godine slavi 413. godinu postojanja, dosegnuvši lani više od devet milijuna pregleda digitalnog sadržaja i zabilježivši više od 160 tisuća pojedinačnih internetskih ulazaka korisnika, dok je u nacionalnu zbirku *Croatica* tijekom protekle godine prionovljeno više od 60 tisuća jedinica građe, među kojom je i inozemna *Croatica* čiji autori pišu na udaljenim meridijanima. ■

The Digital Laboratory of the National and University Library in Zagreb

The National and University Library recently open a revamped digital laboratory, conceived as a hub of innovation among Croatian libraries. Services provided by the digital library will benefit the academic community, employees, library system users and other interested persons. Part of its work will include development projects in the domain of digital technologies, the culture and creative industries, and sustainable development. In founding a digital laboratory Zagreb's National and University Library has joined the ranks of some of the best-known libraries: the Library of Congress in the US capital of Washington, the British Library in London, the capital of the United Kingdom, and the library of Harvard University. The digital library in Zagreb is part of

the International GLAM Labs Community. The laboratory is active at three core levels: services, education and development. The first digital laboratory project to be showcased is the Smart Library mobile application, a smart library guide. The digital laboratory can be accessed at: <http://lab.nsk.hr/>. Information users require can be found by placing queries to the e-mail address: digitalnilab@nsk.hr. Access is available free of charge to all the digital collections of the National and University Library, the Croatian Web archive, virtual exhibitions, the Glagoljica.hr portal, the cultural heritage digitalisation project, and more. Enjoy the wealth of our digitalised culture from the comfort of your home. Click: Going Home!

Kazalište nas (ponovno) spaja

Tradicija se obično predstavlja kao izraz trajne vrijednosti. U tom smislu, na području kazališnog amaterizma, "Dani hrvatskog pučkog teatra" u Hercegovcu potvrdili su svoju važnost. Već 26 godina, zadnjeg vikenda u veljači, ovo malo mjesto na granici Moslavine i Slavonije okuplja amaterske kazališne družine iz Hrvatske, ali i iz iseljenih i manjinskih hrvatskih zajednica

Predstava

Kazališna radionica

Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Bjelovarsko-bilogorske županije, Općine Hercegovac, a u organizaciji Hrvatske čitaonice Hercegovac i Hrvatske matice iseljenika, manifestacija je započela u petak na večer, 28. veljače, obraćanjima predsjednice Hrvatske čitaonice Hercegovac Zrinke Cjetojević, ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Mije Marića, načelnika Općine Hercegovac Bore Bašljana i zamjenice pročelnice Upravnog odjela za obrazovanje, kulturu i šport Bjelovarsko-bilogorske županije Žane Vukoje.

Tekst i foto: **Marin Knezović**

Ove godine 28. i 29. veljače, uz domaćine iz Pučke scene Hrvatske čitaonice Hercegovac, svoja kazališna dostignuća predstavili su Amatersko kazalište Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, Putujuća scena iz Stuttgarta, Hrvatsko amatersko kazalište iz Travnika, Piccolo Teatar iz Staroga Grada na Hvaru i Ladislavsko amatersko kazalište Danjube.

Događanja u Hercegovcu ruše ogradu između onih koji kulturu stvaraju i onih koji je konzumiraju. Kultura, a posebno kazališni amaterizam, plodna je i inovativna i tada kada nije monopol onih kojima je dio profesionalnog an-

gažmana. Pravo na kulturu nije samo pravo na njezino pasivno promatranje, nego i pravo na sudjelovanje u njezinu oblikovanju. U slučaju Hercegovca to nije bitno samo kao izraz ostvarenja navedenog "prava", nego i kao mjesto kovanja veza s Hrvatima izvan Republike Hrvatske. Kultura se i u ovome malome mjestu pokazala kao moćno sredstvo povezivanja, često utjecajnije i od politike i gospodarstva.

Prve večeri predstavama "Mlaćenici i plaćenici" Miroljuba Nedovića predstavili su se domaćini, kao i gosti iz Crne Gore komadom "Nasljeđujemo to načelo što daše nam djedovi" Dijane Milošević. Prvu večer zatvorili su gosti iz Bosne i Hercegovine adaptacijom kratke priče F. M. Dostojevskog "Krokodil". U subotu, 29. veljače, ono što znaju i umiju

pokazali su gosti iz Stuttgarta komadom "Udavače" Gordane Bećirović, LAK Danjube s "Em je doš'o, em bi oš'o" Đurđice Lužanić Kudjeljak, kao i gosti s Hvara "Francuskim kafićem" Theodora Rogera.

Susret u Hercegovcu imao je i ove godine edukativno obilježje zahvaljujući radionici redatelja iz Travnika Ante Bilića. ■

ENG *In the field of amateur theatre production, the Days of Croatian Folk Theatre event in Hercegovac has won a place of prominence. For the past 26 years this small town on the border between the Moslavina and Slavonia regions has gathered amateur theatre troupes from across Croatia and from our diaspora and minority enclave communities every last weekend in February. The event forges links with ethnic Croatians abroad: in this small corner of Croatia culture has once again proven its worth in creating networks, often more influential than those in the political and business sectors.*

Autohtoni kolač nezaborava

Knjigu blatskih recepata, prije blajski bedecker, Rade Kaštopil je objavio 1995., a nedavno je knjiga na osebujnom dijalektu, zahvaljujući australskom Blačaninu, doživjela i svoje IV. izdanje. U njoj, naime, uz stare recepte, ima i poznatoga blatskoga humora i pokoja pjesma, a sve u svrhu čuvanja navika i načina života starih otočana

Tekst: **Diana Šimurina-Šoufek**

Foto: **Snježana Radoš**

HMI, Blatski fižuli ustanova u kulturi <http://www.blatski-fizuli.hr/> i Turistička zajednica općine Blato <https://tzo-blato.hr/> u Zagrebu su 3. ožujka predstavili program "Okusi tradicije – Blatska trpeza". U sklopu događanja promovirana je i knjiga "Blajska trpeza" Rade Kaštopila - Culića i zajednička suradnja s Maticom na zanimljivim projektima. Prisutnu publiku, uglavnom Korčulane i Blačane te njihove goste srdačno je pozdravio ravnatelj Hrvatske matice iseljenika prof. Mijo Marić. Predstavljanju je nazočio i dugogodišnji blatski načelnik, a sadašnji saborski zastupnik Branko Bačić.

Uz autora knjige, u predstavljanju su sudjelovale i poznate Blajke, predstavnic Blatskih fižula (kamene klupe) Ivana Sardelić, koja je čitala humoristične ulomke iz knjige i prisutne upoznala sa znamenitostima mjesta. Maja Šeparović iz Turističke zajednice općine Blato, koja je obrazložila poveznicu gastronomije i iseljništva upoznala je prisutne s već tradicionalnim, ove godine devetim, Danima blatske lumblije. Kolač se

Ravnatelj HMI Mijo Marić, Ivana Sardelić, Maja Šeparović i Rade Kaštopil

spravlja od dizanog tijesta s bademima, limunovim i narančinim sokom i korićom, grožđica, maslinova ulja i varenička tj provrelog sirupa od mošta. I peče se uvijek na blagdan Svih svetih.

U programima obje ustanove Matica sudjeluje već pet godina, a posebno su u tome aktivne podružnice u Splitu i Dubrovniku.

Gastronomija je oduvijek, osobito autohtoni kolači, bila dio povijesnog nasljeđa koje povezuje Dalmaciju, jadranske otoke i iseljništvo. U vremenima intenzivnog iseljavanja, i velike nemštine, u novi se svijet moglo ponijeti tek okus i miris domaće hrane i uspomene. I dan danas prisutna je simbolika blatske lumblije kao kolača nezaborava, kolača sjećanja. Prve generacije koje su odlazile iz Blata nastojale su taj običaj zadržati u svom novom okruženju. Činjenica da je recept opstao u iseljeničkim zajednicama gotovo stoljeće obvezuje da ga se sačuva i u domovini.

U Blatu, na otvorenom, postoji putokaz na kojem su istakli imena grado-

va u koje su iselili. Jednako tako i onaj na kojem piše Blato postoji i u dalekoj Južnoj Americi i Australiji. Ali, otočani se povremeno vraćaju svom otoku, barem jedanput godišnje. Autor predstavljene knjige očekuje kako će se ona u budućnosti prevesti i na engleski. Sve što je u njoj zapisano trebali bi baštiniti i oni potomci iseljenih otočana koji ne govore i ne razumiju jezik svojih predaka.

Glazbeni intermezzo promociji dali su mladi hornisti Glazbene škole Vatroslava Lisinskoga iz Zagreba, a u ponuđenim slatkim i slanim delicijama opisanim u knjizi svi su uživali. ■

ENG For 200 years the lumblija sweetmeat has been a part of the tradition of the island of Korčula, made exclusively in Blato and Vela Luka. The story goes that a young woman in Korčula and a French baker and soldier fell in love. During the Napoleonic administration of the Dalmatia region the soldier, likely a Corsican, where a similar sweetmeat is made, fell in love with a girl from Blato or Vela Luka. When he was compelled to leave, he baked her the sweetmeat with the message n'oubliez pas ("do not forget me"). Her improper pronunciation of the foreign language is said to have come to us as lumblija.

Klapa *Sagena* zapjevala u Santiagu de Chileu

Klapa je održala nekoliko koncerta i to u Kulturnom centru *La Moneda* i *Clubu Estadio Croata*, dok je radionica klapskog pjevanja održana u HKD *Domovina* - koje je uz pomoć Zadrance Stjepane Lukašević osnovalo prvu žensku klapu u glavnome gradu Čilea

Nastup klape u Santiagu de Chileu

Tekst i foto: **Sara Večeralo**

Santiago de Chile postao je u siječnju 2020. pravo susretnište klapske pje-sme i hrvatske tradicijske kulture, a mnogo-brojni okupljeni potomci Hrvata uživali su u besprijekornom višeglasju klape *Sagena*. U organizaciji Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske te Veleposlanstva Republike Hrvatske u Čileu, klapa *Sagena* u tjedan dana svog boravka u Santiago de Chileu održala je čak dva koncerta. Jedan u Kulturnome centru *La Moneda* 21. siječnja ove godine, smještenome u samome središtu glavnoga čileansko-ga grada, gdje se okupilo više od stoti-

nu uzvanika, te 24. siječnja u Hrvatsko-me klubu (*Club Estadio Croata*), inače najpopularnijem okupljalištu mnogo-brojnih Čileanaca hrvatskog podrijetla.

Klapa *Sagena* također je održala i dvije radionice klapskog pjevanja u Hrvatskome kulturnom društvu *Domovina*, koje je prije nekoliko mjeseci pod dirigentskom palicom Žarka Marinkovića, voditelja glazbenog sastava *Baština* društva *Domovina*, i uz pomoć Stjepane

Lukašević, voditeljice klapskog pjevanja iz Zadra, osnovalo klapu pod nazivom *Snaga*, prvu žensku klapu u Čileu. Čile je, nakon Argentine, druga po redu zemlja Latinske Amerike s najbrojnijim hrvatskim potomcima, a danas ovaj broj doseže više od 250.000, ubrajajući petu, pa čak i šestu generaciju.

KULTURNE VEZE SANTIAGA I DALMACIJE

Iako se većina doseljenika u prvom valu doseljavanja krajem 19. st. naselila ponajprije na krajnjem sjeveru i jugu zemlje, ponajprije u gradovima Antofagasti, Iquiqueu, Punta Arenasu i Porveniru, danas je većina aktivnosti potomaka hrvatskih useljenika koncentrirana u višemilijunskome glavnome gradu Santiago de Chileu, gdje ova brojka doseže čak 60.000. U tome gospodarskome i kulturnome južnoameričkome megapolisu Santiago de Chileu danas postoje čak tri organizacije koje kontinuirano pridonose njegovanju i prenošenju hrvatske kulture i tradicije. To su ponajprije Hrvatsko kulturno društvo *Domovina*, *Hrvatski klub* (Club Estadio Croata) te Društvo profesionalaca i poduzetnika hrvatskog podrijetla (CPEAC). Većina hrvatskih potomaka podrijetlom je iz Dalmacije, ponajviše s otoka Brača. Ne čudi stoga veliki interes ove višebrojne

U Santiago de Chileu danas djeluju čak tri organizacije koje kontinuirano pridonose njegovanju i prenošenju hrvatske kulture i tradicije. To su Hrvatsko kulturno društvo *Domovina*, *Club Estadio Croata* te Društvo profesionalaca i poduzetnika hrvatskog podrijetla - CPEAC.

hrvatske zajednice u Santiago de Chileu za obnovom i prenošenjem autentične dalmatinske kulture klapskog pjevanja.

OMIŠKA USPJEŠNICA S ISELJENICIMA

Klapa *Sagena* iz Zagreba, koja ima devet članova, jedan je od dugovječnijih klapskih sastava u Hrvatskoj. Osnovana 1993., u 26 godina kontinuiranog djelovanja održala je na stotine nastupa, osvojila mnogobrojne nagrade na festivalima klapskog pjevanja te tri samostalna nosača zvuka. Ime *Sagena* pritom nosi u čast trgovačkim i ratnim brodovima iz flote prvoga hrvatskog kralja Tomislava. Među mnogobrojnim festivalima, klapa *Sagena* sudjelovala je na Omiškom festivalu čak 19 puta, a također je bila sudionik mnogobrojnih drugih festivala klapskog pjevanja, poput festivala u Kaštelima, Splitu, Zagrebu i Perastu. Osim u Hrvatskoj, klapa *Sagena* održala je i mnogobrojne nastupe u inozemstvu, a na svoju listu danas može ubrojiti i jednu od zemalja Latinske Amerike.

Klasko pjevanje višestruki je pjevački fenomen urbane Dalmacije. Izvorno se termin odnosi na pjevačke skupine od četiri do deset muških pjevača koji pjevaju specifičan repertoar dalmatinskih pjesama *a capella*. Iako je izvorno klapski sastav muški, danas su sve popularniji i brojni ženski sastavi. Pritom su glavna obilježja tradicionalnog pjevanja *a capella* usmena tradicija i jednostavna melodija te ono najvažnije, neiz-

Hrvatska zajednica u Santiago de Chileu srdačno je ugostila klapu

mjerna ljubav prema glazbi i pjevanju. Jedne od najvažnijih značajki klape su lakoća te sposobnost pjevanja bez pomoći glazbenih instrumenata. Teme pjesama obično su ljubav, svakodnevne životne situacije i okolina u kojoj žive. Pjevači klapske pjesme vješti su amaterski pjevači koji su tradiciju pjevanja naučili od svojih predaka. Izvorno su se klapski sastavi, kao neformalne organizirane skupine, okupljale u konobama, na uličnim uglovima te ispod balkona pjevajući serenade. Danas se klasko pjevanje sve više popularizira pa tako postoje mnogobrojni festivali i aktivnosti ne samo u Dalmaciji, već i okolnim povijesnim hrvatskim prostorima kao i iseljeništvu, namijenjeni prenošenju ove višestoljetne hrvatske tradicije koja je od 2012. uvrštena i na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine.

SVESTRANA SURADNJA

Čile je, nakon Argentine, druga po redu zemlja Latinske Amerike s najbrojnijim hrvatskim potomcima, a danas ovaj broj doseže više od 250.000, ubrajajući petu, pa čak i šestu generaciju. Podsjetimo, lančanom migracijom, koja počinje između 1860. i 1870., naši ljudi doselili su se u Čile uglavnom prije Drugoga svjetskoga rata pa danas u toj prijateljskoj južnoameričkoj zemlji ima vrlo malo osoba rođenih u Hrvatskoj. Na tim prostorima neznatan broj ljudi govori hrvatski pa veseli činjenica da se od uspostave hrvatske državne neovisnosti sve veći broj mladih i Hrvata i Čileanaca odlučuje učiti hrvatski jezik. Hrvatska kulturna društva prepolovljena integracijskim i asimilacijskim procesima, njih dvadesetak, djelovala su, uz Santiago, i diljem Čilea u kulturnim središtima i to u Arici, Iquiqueu, Antofagasti, Punta Arenasu, Calami, Vallenaru, La Sereni, Vina Del Maru, Concepcionu i najjužnijem naselju na svijetu Porveniru koji su prije više od sto pedeset godina utemeljili Hrvati za vrijeme zlatne groznice. Čileanski Hrvati zacijelo su pozitivno utjecali na Čile da, kao prva zemlja Latinske Amerike, prizna Republiku Hrvatsku 16. siječnja 1992. Gotovo tri desetljeća Čile i Hrvatska razvijaju izvrsne diplomatske, gospodarske i kulturne veze. ■

Santiago de Chile privukao je više od 60.000 Hrvata

ENG The *Sagena* Klapa performed two concerts in Santiago de Chile in January 2020 for a large audience of Croatian descendants. The first concert was held on January 21st at the La Moneda Cultural Center and the second on January 24th at the Croatian Club (Estadio croata).

Čaroban kolorit čileanskih slikara hrvatskog podrijetla

Likovni umjetnici u Santiagu de Chileu - među kojima su Lea Kleiner, Jorge Milošević Díaz, Čedomir Šimunović i Natalija Babarović - često izlažu svoja djela. Većina djeluje i u udruzi *Hrvartis* koja priređuje nagradne natječaje za slikarstvo i poeziju te izložbu vizualnih umjetnika

Fotografija, akvarel, gravura: Lea Kleiner

Tekst i foto: **Sara Večeralo**

Osim mnogobrojnih književnika i publicista, dramskih i filmskih umjetnika, dizajnera, arhitekata te djelatnosti folklornih udruga, u Čileu djeluju i drugi umjetnici hrvatskoga podrijetla razne provenijencije. U glavnome gradu Santiagu tako možemo susresti ovih dana likovnjake poput slikarice Lee Kleiner ili Jorgea Miloševića Díaza, koji su u posljednja dva mjesec izložili svoje radove u uglednim kulturnim centrima i muzejima toga glavnoga čileanskoga grada. Izložba pod nazivom *Otkrivanje pogleda* (*Revelación de una mirada*) akademske slikarice Lee Kleiner otvorena je 8. veljače u Andskom muzeju (*Museo Andino*) u umjetničkome dijelu Viña Santa Rite u Metropolitanskoj regiji Santiaga. Čileanska umjetnica Lea Kleiner u raznobojnom repertoaru slika i fotografija izložila je svoje radove mnogobrojnim zaljubljenicima likovne umjetnosti. Motivi njezina slikarstva su, baš kao i njezine tehnike, raznoliki. Nit vodilja ove izložbe su jedinstven stil i pogled Lee Kleiner, koja je na ovoj izložbi ujedinila svoje tri ljubavi: akvarel, gravuru i fotografiju. Rođena u Zagrebu 1929. godine, Lea Kleiner se iz samoga centra Zagreba, gdje je sa svojom obitelji živjela u Ilici, preselila u Čile 1939. godine. Na Sveučilištu u Čileu, u glavnome gradu Santiagu gdje i danas živi, završila je studij likovnih umjetnosti. Iako u Hrvatskoj nema bliže rodbine, nekoliko puta je posjetila Hrvatsku. Ono čega se naj-

no) u umjetničkome dijelu Viña Santa Rite u Metropolitanskoj regiji Santiaga. Čileanska umjetnica Lea Kleiner u raznobojnom repertoaru slika i fotografija izložila je svoje radove mnogobrojnim zaljubljenicima likovne umjetnosti. Motivi njezina slikarstva su, baš kao i njezine tehnike, raznoliki. Nit vodilja ove izložbe su jedinstven stil i pogled Lee Kleiner, koja je na ovoj izložbi ujedinila svoje tri ljubavi: akvarel, gravuru i fotografiju. Rođena u Zagrebu 1929. godine, Lea Kleiner se iz samoga centra Zagreba, gdje je sa svojom obitelji živjela u Ilici, preselila u Čile 1939. godine. Na Sveučilištu u Čileu, u glavnome gradu Santiagu gdje i danas živi, završila je studij likovnih umjetnosti. Iako u Hrvatskoj nema bliže rodbine, nekoliko puta je posjetila Hrvatsku. Ono čega se naj-

više sjeća s tih putovanja je boja Jadranskog mora, kristalna plava boja, koja prema riječima slikarice predstavlja "unutarnje more" koje se ne može pronaći nigdje drugdje.

UMJETNIČKI KRUG SANTIAGA

Osim Lee Kleiner, koja je rođena u Hrvatskoj, u Santiago djeluju i drugi likovni umjetnici, potomci hrvatskih iseljenika, čiji su radovi također izloženi u posjećivim kulturnim centrima glavnoga grada. Jedan od njih je i Jorge Milošević Díaz, također poznati akademski slikar, potomak druge generacije hrvatskih iseljenika. Izložba njegovih slika predstavljena je u siječnju ove godine na *Umjetničkoj radionici (Taller de Artistas)* u Kulturno-

Umjetnička organizacija *Hrvartis* okuplja i prezentira raznovrsno stvaralaštvo u slici, zvuku i riječi mnogobrojnih nezavisnih umjetnika hrvatskog podrijetla i ima svoju dobro posjećenu internetsku stranicu (<http://www.hrvartis.com/>).

me centru *Las Condes (Corporación Cultural de Las Condes)*, jednom od najznačajnijih umjetničkih centara u Santiagu. Jorgeov djed Antonio Milošević Butković, rodom iz malog mjesta Ledenice pokraj Novoga Vinodolskog, došao je u Boliviju dvadesetih godina prošlog stoljeća, u grad Cochabambu, u to vrijeme još jedan značajan centar hrvatskih doseljenika. Jorgeov otac preselio se u Santiago, glavni grad Čilea, gdje je rođen Jorge. Jorgea su likovne umjetnosti zanimale od malih nogu, kada je čitavo svoje slobodno vrijeme provodio slikajući. Na Katoličkom sveučilištu Pontificia u Santiagu završio je slikarstvo i od tada do danas bez prestanka je posvećen umjetnosti. Temeljna tehnika Jorgeova slikarstva je ulje na platnu, a inspiraciju najčešće pronalazi u neposrednoj okolini. Uvijek slika uživo pa su pritom najčešći motivi njegovih slika priroda i osobe koje ga okružuju, ali također i ljudska priroda. U pejzažu traži reference na, kako kaže, stanja duše, nekad slika ljepotu, nježnost, a nekad bol, strah... Osim ulja na platnu, radio je zidno slikarstvo, murale na javnim zgradama i povijesnim zdanjima Santiaga. Također je radio restauracije, poput crkve San Augustina ili palače Subercaseaux te Narodnog kazališta u Santiagu.

Jorge je također aktivan član čileansko-hrvatskoga kulturnog društva *Domovina*, gdje je član plesne skupine koja promiče tradicionalne hrvatske plesove. Prije nekoliko godina posjetio je Hrvatsku, a njegov je san slikati uživo pejzaže i lica u zemlji svojih predaka.

PROJEKT HRVARTIS – KREATIVNO ŽARIŠTE

Uz Jorgea i Lee, u Santiago de Chileu djeluju i drugi profesionalni likovni umjetnici hrvatskog podrijetla poput Čedomira Šimunovića i Natalije Babarović. Primjerice, umjetnička organizacija *Hrvartis*, čiji je glavni zadatak skupljanje i predstavljanje djela mnogobrojnih nezavisnih umjetnika hrvatskog podrijetla, uz ostalo književnika, glazbenika, slikara i drugih, okuplja mnogobrojnu zajednicu potomaka hrvatskih iseljenika. Projekt *Hrvartis*, prema riječima Franca

Ulje na platnu: Jorge Milošević Díaz

Predsjednik umjetničke organizacije *Hrvartis* Franco Ferrera Cvitanović ističe kako je udruga otvorena svim ljubiteljima kulturnog stvaralaštva koji svojim radom i umjetnošću pridonose održavanju suvremenih čileansko-hrvatskih umjetničkih veza.

Ferrera Cvitanovića, predsjednika ove umjetničke organizacije i profesionalnoga glazbenika, ide dalje od klasičnih prikaza hrvatske tradicije i folkloru te je otvoren svim umjetnicima hrvatskog podrijetla koji svojim radom i umjetnošću pridonose održavanju čileansko-hrvatskih kulturnih i umjetničkih veza. U posljednje dvije godine *Hrvartis* je tako organizirao nekoliko nagradnih natječaja za slikarstvo i poeziju te izložbe vizualnih umjetnika za mnogobrojnu publiku potomaka hrvatskih iseljenika u ovoj dalekoj i prijateljskoj zemlji. Udruga *Hrvartis* ima svoju dobro posjećenu internetsku stranicu (<http://www.hrvartis.com/>) koja na jednome mrežnome mjestu okuplja sve sadržaje i informacije vezane uz umjetnost te na taj način promovira rad hrvatskih stvaralaca u Čileu, ali i onih u Hrvatskoj. ■

ENG In Santiago de Chile are exhibited works of Chilean artists of Croatian descent. Academic painter Lea Kleiner opened her exhibition at the Andean Museum on February 8th. Jorge Milosevic Diaz, also an academic painter, exhibited his paintings in January at the Las Condes Cultural Center. Other artistic organizations like Hrvartis also promote the artistic and cultural activities of Chilean Croats.

'Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore'

Ovim katalogom Etnografski muzej posebno pridonosi očuvanju nacionalnoga i kulturnoga identiteta Hrvata u bliskim europskim zemljama. Katalog je namijenjen široj stručnoj i zainteresiranoj javnosti, posebno Hrvatima u dijaspori te članovima folklornih skupina

Tekst: **Katarina Bušić** Foto: **Nina Koydl**

Etnografski muzej u Zagrebu predstavio je 5. veljače 2020. šesti katalog muzejskih zbirki *Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore*, autorice Katarine Bušić. O publikaciji su govorili ravnateljica Muzeja, muzejska savjetnica Goranka Horjan, recenzenti dr. sc. Aleksandra Muraj i dr. sc. Tvrtko Zebec, ravnatelj Posudionice i radionice narodnih nošnji Josip Forjan te autorica, viša kustosica Katarina Bušić, voditeljica Zbirke.

Katalogom *Zbirke narodnih nošnji hrvatske dijaspore* Etnografski muzej nastavlja prije deset godina započet izdavački projekt predstavljanja fundusa. Riječ je o šestome u nizu kataloga muzejskih zbirki kojima se prezentira bogati fundus – ovoga puta u godini 100. obljetnice

osnutka Etnografskoga muzeja (2019.) i prvi put jednom zbirkom narodnih nošnji koje čine veći dio fundusa.

Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore ujedinjuje odjevno ruho pripadnika hrvatske nacionalne zajednice s različitim područja srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja – Austrije, Češke, Kosova, Mađarske, Rumunjske i Srbije. Sadržano cjelovito ruho – kompleti, pojedinačni dijelovi, različiti ukrasni dodaci i tekstilni fragmenti, koji su se mijenjali pod kulturnim utjecajima susjednih naroda, s više ili manje prepoznatljivim obilježjima pripadnosti hrvatskome nacionalnom korpusu,

izrađeni su i korišteni pretežno u razdoblju druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća, uključujući više tipoloških i stilskih inačica.

Izdavanjem kataloga *Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore*, nakon stručne obrade i digitalizacije, Etnografski muzej prvi put stavlja na raspolaganje javnosti u tiskanome obliku jednu zbirku narodnih nošnji – ujedinjenu i kompletno obrađenu pripadajuću građu u vidu kataloških jedinica s osnovnim podacima, opisom i fotografijom sadržanih muzejskih predmeta.

Katalog je podijeljen u dvije cjeline. U prvome dijelu je stručni tekst autorice Katarine Bušić, podijeljen u nekoliko poglavlja – *Povijest prikupljanja predmeta u Zbirci narodnih nošnji hrvatske dijaspore*; *O izvorima i literaturi*; *O narodnoj nošnji – pojavnost, vrijednost, prezentacija*; *Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore – Moravski Hrvati (Češka Republika), Gradišćanski Hrvati (Republika Austrija), Podravski Hrvati (Mađarska), Hrvati Bunjevci (Republika Srbija/Vojvodina), Hrvati Šokci (Republika Srbija/Vojvodina, Mađarska, Rumunjska), Karaševski Hrvati/Karašovani/Karaševci (Rumunjska), Letnički Hrvati (Republika Kosovo)*, te je preveden na engleski jezik. Drugi dio sadrži kataloški pregled muzejskih predmeta (ukupno 688 muzejskih predmeta, odnosno 746 fizičkih predmeta). Stručni tekst upotpunjen je dokumentarnim fotografijama iz Dokumentacije Etnografskoga muzeja, srodnih ustanova i privatnih zbirki iz Hrvatske, Srbije/Vojvodine i Rumunjske, a kataloški pregled fotografijama muzejskih predmeta (348 stranica; više od 800 fotografija). ■

ENG On 5 February Zagreb's Ethnographic Museum showcased the sixth catalogue in Katarina Bušić's *Collection of Croatian Diaspora Folk Costumes series*. With this two-volume catalogue the museum continues its decade-long published presentation of its holdings. This is the sixth in a series of catalogues in which the museum is presenting its wealth of holdings, this time on the occasion of the one hundredth anniversary of the museum's founding (2019). This catalogue showcases the folk costume collection that constitutes the bulk of its holdings. The collection of Croatian diaspora folk costumes brings together the apparel of members of the Croatian ethnic communities in various parts of central and eastern European countries: Austria, Czechia, Kosovo, Hungary, Romania and Serbia.

Tekst: Uredništvo

Pod sloganom "Zajedno stvaramo dječje osmijehe" održana je 1. veljače u njemačkome gradu Stuttgartu druga *Kajkavska večer*, koja je imala humanitarni karakter. Prikupljeni prihod od 60.000 kuna doniran je varaždinskoj Zakladi za pomoć djeci "Vita". Udruga je to koja pomaže djeci oboljeloj od malignih i drugih teških bolesti. Među petstotinjak gostiju bili su i savjetnica varaždinskog župana i upraviteljica Zaklade "Vita" Natalija Martinčević, izbornik hrvatske nogometne reprezentacije Zlatko Dalić, zastupnik u njemačkome Bundestagu Josip Juratović, generalni konzul RH u Stuttgartu Ivan Sablić, Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, direktor Turističke zajednice Varaždinske županije Miran Bojanić Morandini, hrvatski gospodarstvenici iz Stuttgarta na čelu s Denisom Žeželjom, kao i predstavnici hrvatskih katoličkih zajednica u Stuttgartu. U organizaciji večeri su, uz domaćina Ivicu Busiju, sudjelovali i županijski vijećnik Krešimir Horvat te načelnik Ljubešćice Nenad Horvatić.

PROMOCIJA PROGRAMA HMI-JA I ČASOPISA

Posjet Stuttgartu zamjenik ravnatelja HMI-ja, dr. Ivan Tepeš, iskoristio je za niz radnih sastanaka s predstavnicima mnogobrojne hrvatske zajednice kako bi se uspostavili i razvili novi oblici suradnje te zajednički projekti. Zajednica raspolaže i adekvatnim prostorima

"Zajedno stvaramo dječje osmijehe"

Za odličnu zabavu pobrinuli su se ženska klapa Filliae Croatie iz Stuttgarta, ženski tamburaški sastav Cure iz Centra te pjevač Rajko Suhodolčan. Vrhunski program osmišljen je s nakanom očuvanja glazbe i običaja rodnoga kraja

u kojima bi se mogli održavati različiti sadržaji uz bolju inicijativu i potporu iz domovine. Zamjenik Tepeš susreo se i s predstavnicima Varaždinske županije te dogovorio suradnju između županije i Hrvatske matice iseljenika.

"Hrvatska matica iseljenika u budućnosti će u svoj rad bolje uključiti hrvatsku zajednicu Stuttgarta i okolice jer je iz svih razgovora vidljivo da volja i mogućnosti postoje", rekao je zamjenik Tepeš tijekom predstavljanja programa HMI-ja te časopisa *Matica*. Tom prigodom dogovorena je suradnja i za dopisnicu iz Stuttgarta te dolazak ženske klapa iz Stuttgarta na Treći susret klapa iz hrvatskog iseljeničtva u domovini, koji nakon skoro deset godina HMI ponovno organizira ove godine u Makarskoj.

Vrhunski program obilovao je glazbom koja je predstavila kulturne običaje toga kraja, a plesalo se i pjevalo do kasno u noć. Kako je riječ o tek drugoj ovakvoj večeri koja je organizirana u Njemačkoj, organizatori su iznimno zadovoljni odazivom Hrvata iz tog kraja te mnogih dragih gostiju iz domovine.

TURISTIČKA PONUDA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

"Zahvaljujem organizatorima ove emotivne lijepe večeri, a posebno želim zahvaliti izborniku Daliću te svima onima koji su donirali za one kojima je pomoć najpotrebnija. Osim humanitarne note, mogli smo uživati u odličnoj atmosferi, susresti se s dragim ljudima, mnogobrojnim Hrvatima koji žive u Njemačkoj, čuti njihove priče i životna iskustva.

Uz sve to, predstavili smo i našu turističku ponudu, prije svega naš hvalevrijedan projekt "Kuća za odmor s pričom", istaknula je upraviteljica Zaklade "Vita" Natalija Martinčević. ■

ENG The second event celebrating the Zagorje region in Stuttgart also included a presentation of the Varaždin County tourism board, which showcased its projects, including "vacation homes with a story to tell". Visitors were offered samples of pumpkin seed oil, bee products and buckwheat, all true Croatian products that may find a market in Germany through cooperation with our diaspora community. The CHF staged a presentation of its work and its *Matica* magazine.

Počinju upisi na studij hrvatskoga jezika u Željeznome

U srijedu, 4. ožujka 2020., na Pedagoškoj visokoj školi Željezno organiziran je Info dan. Od 8.30 do 12.00 održavao se bogat informativan program, a od 13.00 do 15.00 i mogućnost osobnog predstavljanja i razgovora s voditeljima studija

Studenti i dr. sc. A. Zorka Kinda Berlakovich

Tekst i foto: **Vladan Čutura**

Studij hrvatskoga jezika ravnopravan je bilo kojemu sveučilišnome učiteljskom studiju u Republici Austriji i organiziran je u dva stupnja – na preddiplomskoj (Bachelorstudium) i diplomskoj razini (Masterstudium).

Preddiplomska razina studija namijenjena je svima koji žele podučavati u novim srednjim školama, gimnazijama ili školama za strukovno obrazovanje (npr. HAK, HAS, HTL, BafEP, BASOP) i traje osam semestara. Nakon preddiplomskog studija moguće je upisati dvogodišnji diplomski (Master) studij uz rad (berufsbegleitend).

Budući da je prema austrijskim obrazovnim zakonima potrebno studirati dva predmeta za podučavanje, upisuje se i druga studijska grupa. Na Pedagoškoj visokoj školi Gradišće u kombinaciji sa studijem gradišćanskohrvatskoga/hrvatskog jezika, moguće je studirati nje-mački jezik, engleski jezik, matematiku, povijest, vjeronauk i zemljopis.

Studij se može upisati i kao treći predmet, u slučaju da ste već diplomirali i odlučili dodatno studirati i gradišćanskohrvatski/hrvatski jezik.

STUDIJ MOGUĆ S PREDZNANJEM I BEZ PREDZNANJA JEZIKA

Kada je riječ o znanju hrvatskoga jezika, studij nudi dvije vrste jezične izobrazbe. Jedna vrsta jezičnih vježbi koncipirana je

za izvorne govornike hrvatskoga jezika, a druga za studente sa slabijim znanjem hrvatskoga jezika, odnosno za studente bez jezičnoga predznanja. Na trećoj godini studija ove dvije grupe spajaju se u jednu, što znači da do kraja preddiplomskoga studija svaki student dostiže jezičnu razinu B2/C1.

Uz to, potiču se i studentske razmjene, jedan semestar ili cijelu akademsku godinu, na sveučilištima u Republici Hrvatskoj (Zagreb, Zadar ili Osijek). Na studiju predaje i gostujući lektor hrvatskoga jezika kojega u Austriju upućuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, a studenti jednom godišnje organizirano posjećuju Republiku Hrvatsku.

Podsjetimo, akademske godine 2017./18. Pedagoška visoka škola Gradišće postala je prva i za sada jedina sveučilišna institucija u Republici Austriji na kojoj je moguće studirati hrvatski jezik kao poseban studijski predmet (Lehramtsfach).

Detaljnije informacije možete dobiti kod voditeljice studija, poznate austrijske slavistice i filologinje, profesorice dr. sc. Zorke Kinde-Berlaković na e-mail: zorka.kind-berlakovich@ph.burgenland.at na Pedagoškoj visokoj školi u Željeznome, glavnome gradu pokrajine Gradišće. ■

I ove godine najvažnije informacije o organizaciji studija zainteresirani budući studenti mogu dobiti na Info danu. Uz studij za učitelje i učiteljice za osnovnu školu, Pedagoška visoka škola ima i bogatu studijsku ponudu za sekundarni stupanj za nastavnike u novim srednjim školama, gimnazijama te višim školama za strukovno obrazovanje.

ENG In Austria studying Croatian in university is on an equal footing with all other courses of study and offers two degrees: pre-graduate (the Bachelorstudium) and graduate (the Masterstudium). The pre-graduate level is targeted at people who wish to teach at secondary schools, gymnasiums and vocational schools. The course of study offers two types of language instruction. One is aimed at native speakers and the other at non-native speakers with poor or no previous knowledge.

Tekst: Uredništvo Foto: Ured predsjednika

Trebali bi značajnije financijski pomagati

“Iznenadilo me koliko malo mi kao država dajemo ovoj zajednici”, rekao je predsjednik Milanović u Željeznom (Eisenstadt), prijestolnici Gradišća

Tijekom službenoga posjeta Republici Austriji, u okviru kojega se susreo s austrijskim predsjednikom Alexanderom Van der Bellenom, predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović je posjetio Hrvatski centar u Beču gdje je obišao dječji vrtić i biblioteku te se susreo s gradišćanskim Hrvatima. Nakon susreta u Beču, predsjednik je posjetio Željezno, glavni grad pokrajine Gradišće, gdje je razgovarao s Gradišćanskim Hrvatima koji tamo žive.

Nakon susreta s Predsjednik je poručio kako bi Hrvatska trebala značajnije financijski pomagati toj manjinskoj zajednici. “Iz ove pozicije je lako govoriti da treba dati više novaca jer sam bio premijer, pa sam to i sam mogao napraviti. Međutim, iznenadilo me koliko malo mi kao država dajemo ovoj zajednici”, rekao je predsjednik Milanović u Željeznom (Eisenstadt), prijestolnici Gradišća.

“Mislim da bismo trebali dati više, riječ je o jako malim iznosima koje Hrvatska daje, siguran sam da toga nisu svjesni ni neki ljudi na vlasti”, dodao je predsjednik Milanović.

Hrvati Gradišće naseljavaju od 16. stoljeća, prostor koji se proteže današnjom Austrijom, Mađarskom i Slovač-

Predsjednik s predstavnicima Gradišćanskih Hrvata u Željeznom

kom. Procjenjuje se da danas tamo živi 50 tisuća Hrvata. Predstavnici te zajednice predstavili su predsjedniku Milanoviću probleme s kojima se suočavaju i koji su im ciljevi, poput otvaranja škole na dva jezika, kakve već postoje u Gradišću, i u Beču.

Predsjednik Milanović je posjetom Željeznom, gradu koji je to ime dobio već u 12. stoljeću zbog povijesti rudarenja i trgovine tom kovinom, završio svoj jednodnevni službeni posjet Republici Austriji. ■

GRADIŠĆANSKI HRVATI NA RIJEČKOM KARNEVALU

Međunarodni Riječki karneval u svom 37. izdanju privukao je naše Gradišćanske Hrvate i njihove prijatelje.

Maškarana skupina od 45 sudionika, osnovana 2007, “Koljnofski djedi” iz Kopha-ze - Koljnofa u Mađarskoj sudjelovala je kao gost na velikoj karnevalskoj povorci Riječkog Karnevala. Zahvaljujući višegodišnjoj suradnji sa maškaranima prijateljima iz Pašca u okolici Rijeke uspjeli su ponovo doći.

Ove godine, maskirali su se u Druide. Ispričali su nam na

svom gradišćanskom hrvatskom sljedeće: „Druidi, jer bi to značili znanje naših dedova, naših predaka. Naš čakav-

ski jezik je pun starog znanja nać smo i gizdavi i to kani-mo i čuvati. Čestitamo Rijeku na ovogodišnjoj laskavoj tituli: kulturnog glavnog grada Europe. Riječ druide zaokrenuto je urdedi - gdje je ur - znanje, a dedi su naši stari, naši znalci, naši djedi! Ovako je mala naša stara majka: Europa - opet ur i opa-a to je na njemačkom : stari otac, čaća.“ (Dean Miculinić)

Himna hrvatskih tradicija na Grobniku

Zvončarska simfonija, jedan od prvih festivala u sklopu programskog pravca "27 susjedstava" Europske prijestolnice kulture, svečano je otvoren premijerom posebnoga scensko-glazbeno-zvončarskoga događaja

Ćićki zvončari

Piše: Nino Sorić

Ovaj programski pravac pruža mnoge mogućnosti za praksu razmjene koja se proteže diljem Europe, pri čemu se stvaraju neformalne mreže kulturnih aktivnosti, a nastavljaju se i nakon 2020. godine. Pravac 27 susjedstava stvara platformu suradnje i jačanja lokalnih zajednica u udaljenim urbanim i ruralnim područjima, a tako čini i ono najvažnije: razvija dobre međuljudske odnose i stvara atmosferu uživanja u bogatstvu običaja hrvatskoga identiteta koji premalo poznajemo.

Riječ je o manifestacijama koje svim građanima Hrvatske, turistima i strancima, kao i domaćim i stranim umjetnicima predstavljaju tradicijsku kulturu. Ističu pri tome likovnu i glazbenu te fol-

klornu i usmeno-literarnu svakidašnjicu malih mjesta izvan gradskih središta, pripovijedaju o bivšem, ali i današnjem životu koji spaja rad, tradiciju i običaje – što je temelj lokalnoga hrvatskog identiteta, uz vjeru ljudi ovoga kraja.

U Čavlima, u zaleđu Rijeke, u nedjelju 9. veljače ujutro središtem mjesta u svečanom defileu na uobičajeni način predstavilo se 500-tinjak zvončara. Prošetali su ovim povijesnim mjestom Grobinščine u skupinama kako bi realizirali zamišljeni i jedinstveni projekt

Zvončarska tradicija je prije svega usko povezana s buđenjem prirode, kultom plodnosti i iskazivanjem jakosti pred zlim duhovima zime. Svojom strašnom pojavom, neobuzdanom snagom ritualnih pokreta i zvonjavom, zvončari najavljuju uzmicanje zime pred proljetnim svjetlom.

"Zvončarska simfonija". S obzirom na to da je Zvončarska simfonija bila prvi u nizu Festivala susjedstava Europske prijestolnice kulture koji se tijekom 2020. godine održavaju diljem Primorsko-goranske županije, na samome početku cjelodnevna programa održano je i protokolarno otvorenje.

MIMOHOD MEĐUNARODNIH ZVONČARA

Hrvatska susjedstva su: Lovran, Opatija, Matulji, Kastav, Pehlin, Drenova, Škurnje, Turnić i Mlaka, Susjedstvo Sveučilišni kampus, Jelenje, Čavle, Praputnjak, Kostrena, Crikvenica, Novi Vinodolski, otok Rab, otok Unije, grad Cres, grad Krk, Malinska, Vrbnik, Gomirje, Mrkopalj, Fužine, Delnice, Brod na Kupi i Gornji

Žejenski zvončar Željko

Kada su Turci provaljivali u naše krajeve, stabla kukuruzovine maskirali su u ljudske figure kako bi izazvali dojam masovnosti, a ondašnji pastiri sebe su ogrnuli ovčjim kožama, na glave stavili maske, opasali se zvonima i strašno bučeći tjerali neprijatelja. Otuda u njihovoj opremi ima i elemenata oružja.

Kuti. Ovi gradovi i mjesta povezuju se s 27 organizacija iz gradova ili mjesta zemalja Europske unije, a to su: Immenstadt (Njemačka), Prag (Češka), Trst (Italija), Ružomberok (Slovačka), Selnica ob Dravi (Slovenija), National Museum of Archaeology (Malta), Urban Gorillas (Cipar), Temišvar 2021 (Rumunjska), The Camp (Francuska), Bilbao (Španjolska), Riga (Latvija), Estonski prirodoslovni muzej (Estonija), Kaunas (Litva), Kinvara (Irska), Gornja Bela Rečka (Bugarska), GreenWise People (Velika Britanija), Oulu (Finska), Lydenskab (Danska), Pomeranija (Poljska), Disorder (Švedska), Stichting Bewegend Beeld (Nizozemska), Global Water Partnership Mediterranean (Grčka), Center for Ecological Learning (Luxembourg), 4iS (Portugal), Pečuh (Mađarska), Mons (Belgija), Beč (Austrija)...

Mimohod su započeli Karlovački bubnjari, a za njima su slijedile zvončarske grupe Vorstandschaft des Klau-

sen i Bärbele Verein iz Immenstadta iz Njemačke, Bušari iz Mađarske, bugarski Survakari, Griški krabunosi, Didi s Kamešnice, Kukuljanski zvončari, Crnoluški pesnici, Čičski zgončari, Zametski zvončari, Žejanski zvončari i udruga Črna sraka te domaćini Grobnički dondolaši.

Slični običaji postoje u dijelovima sjevernog Jadrana ili su postojali i u drugim dijelovima Hrvatske: u Istri, u okolici Karlovca, Podravini, Međimurju, Slavoniji, Zagori itd.

Zadržali su se i diljem Europe: u Baskiji, Bugarskoj, sjevernoj Italiji, Njemačkoj, Sardiniji, Grčkoj, Makedoniji, Austriji, u regijama koje su davno obilovale pašnjama i ovčama. Prema starijim pričama pastiri su u proljeće, idući za ovčama u šume navlačili ovčje kože i vješali oko struka kravla zvona, odvrćajući tako zle sile od svojih životinja. Vjerovali su da im zvona donose sreću i čine dobro. Neprestano zvoneći kroz gusto crnilo neprohodnih šuma, vjerovali su da uroke zvonjavom uranjaju duboko u zemlju. U nošnji i opremi sačuvali su obrazine s rogovima i velikim zvonom na leđima, u rukama balte (mađ.: sje-kira), bačuke ili mačuke, što upućuje na njihovo ratničko podrijetlo ili funkciju, a uz koju se veže i legenda o tjera-nju Tatara ili Turaka s Grobničkog polja.

ZAJEDNIČKA "ZVONČARSKA SIMFONIJA"

Uz nastup Plesnog centra Sirius, okupljenima su se obratili načelnica Općine Čavle Ivana Cvitan Polić, predsjednik zvončarske grupe Vorstandschaft des Klausen i Bärbele Verein iz njemačkog Immenstadta Thomas Schiedrich, direktorica RIJEKE 2020 Emina Višnić, gradonačelnik Grada Rijeke Vojko Obersnel, župan Primorsko-goranske županije Zlatko Komadina, meštar Riječkog karnevala Toni i predsjednik grobničkih dondolaša Alen Haramija.

Grobnička sila

Nakon smotre zvončara na Trgu hrvatskih branitelja u Čavlima izvedena je jedinstvena Zvončarska simfonija pod dirigentskom palicom riječkog jazz glazbenika, gitarista, multiinstrumentalista, aranžera i skladatelja Zorana Majstorića, samih zvončara te Karlovačkih bubnjara. Riječ je o svojevrsnoj jazz improvizaciji koja spaja glazbu, ritam i zvona, odnosno audio-vizualnom doživljaju koji glazbu pretvara u obredni ritual.

Ovom tradicijom pruža nam se kao narodu i državi mogućnost da svojom samopromocijom jačamo svoj identitet i predstavljajući ga drugima osnažujemo svoje pozicije u Europi te ostvarujemo tako bolju vidljivost i prepoznatljivost. ■

Bugarski zvončari

ENG The ancient tradition of carnival bell ringers is closely associated with the awakening of nature, fertility cults and showing fortitude in the face of the evil spirits of winter. Some five hundred bell ringers held their traditional parade on the morning of Sunday, 9 February, through the centre of the town of Čavle near Rijeka. The bell ringer review on the square in Čavle was followed by a performance of a unique bell ringer symphony, the first in a series of events with which Rijeka will celebrate its status as a European capital of culture in 2020 at twenty-seven locations in the city and its environs. There are similar traditions in other parts of the northern Adriatic and in other parts of the country, including Istra County, the region round Karlovac, and in the Podravina, Međimurje, Slavonia and Zagora regions. The tradition is also seen in other parts of Europe.

Lutkarenje kao cjeloživotno sanjarenje

U Europskoj prijestolnici kulture još jedna kulturna ustanova bilježi značajni jubilej – šezdeset godina neprekinutog djelovanja lutkarskog kazališta “Domino”, danas Gradskog kazališta lutaka Rijeka, najmlađeg od pet profesionalnih lutkarskih kazališta u Hrvatskoj

Priredila: **Ljerka Galic**

Foto: **Rino Gropuzzo**

Godinama okupljalište prvih imena kazališnoga života Hrvatske i inozemstva kako u likovnom, redateljskom, glazbenom, tako i izvedbenom pogledu, riječko lutkarsko kazalište potvrđuje univerzalnost lutkarskog izričaja rušeći dobne granice.

Između dvaju svjetskih ratova tijekom tridesetih godina dvadesetog stoljeća, u zapadnome dijelu grada Rijeke – Fiume, postojao je stalni lutkarski ansambl, a program se održavao na talijanskome jeziku. U istočnome dijelu grada zvanom Sušak, lutkarsko kazalište povremeno održava predstave na hrvatskome jeziku, koristeći marionete kao lutkarsku tehniku u pripadajućoj lutkarskoj tradiciji tog vremena.

Višegodišnji amaterski pokušaji i izvedbe u školama rezultirali su potrebom da se 29. ožujka 1960. osnuje kazalište lutaka. Određeno je i da se “ustanova financira iz vlastitih sredstava”. Svoje prve predstave s ručnim lutkama u tehnici “guignol” izvodili su glumci HNK “Ivana pl. Zajca”, prvo u Pomorskom muzeju (Guvernerova palača), da bi već od travnja 1961. nastupali na današnjoj lokaciji. Predratno varijetetsko kazalište na Brajdi više puta nakon toga doživjelo je preinake ukorak sa suvremenim izvedbenim potrebama. Prva izvedena predstava bila je “Veli Jože”.

Desetogodišnji uzlet i prekretnicu u radu kazališta omogućio je dolazak redatelja, kreatora lutaka, animatora

Lutke Gordane Krebelj za predstavu “Postolar i vrag” Luke Paljetka

i svestranih kazališnih djelatnika iz Zagreba. Uz predstave u tradicionalnim lutkarskim tehnikama, izvest će se prvi put predstave “crnog teatra”. Suradnja s akademskim slikarima i scenografima postat će prepoznatljiva i utjecajna za cjelokupno hrvatsko lutkarstvo.

Ni danas riječko lutkarsko kazalište ne njeguje određenu lutkarsku tehniku, nego svaki novi naslov određuje prikladan lutkarski izraz. Vezano uz poetiku svakoga gostujućeg suradnika, predstave su u kombiniranim tehnikama: pred paravanom i uživo, u maniri “teatro di figura”, s maskama, uz glumačko pjevanje u mjuziklu, kao “bunraku”, “javajki”, uz marionete ruske tradicije i slično.

Godine 1993. kazalište je preimenovano u Gradsko kazalište lutaka Rijeka. Sudjelovanje GKL na domaćim i svjet-

skim kazališnim festivalima i gostovanjima svake godine (na nekim prvi put uopće kao jedini hrvatski predstavnici), donijelo je riječkim lutkarima mnogo brojna strukovna priznanja i nagrade, među kojima je i Nagrada Grada Rijeke 1995. Prilikom otvorenja obnovljene zgrade 27. veljače 1996. započela je razmjena iskustava s drugim lutkarskim kazalištima i lutkarima, da bi prešla u *Reviju lutkarskih kazališta* s međunarodnim predznakom koja se otada održava svake godine u prvome tjednu mjeseca studenoga.

Riječko kazalište lutaka član je i Svjetskog udruženja kazališta za djecu i mladež ASSITEJ.

Zaslugom djelatnika GKL, grad Rijeka vrlo je uspješno ugostio, prvi put u Hrvatskoj, lutkare iz cijeloga svijeta i održao Svjetski kongres u lipnju 2004. godine i pripadajući festival te obilježio 75. rođendan svjetskog udruženja lutkara UNIMA.

Profesionalizaciji i vrednovanju lutkarstva uvelike je pridonijelo i osnivanje Akademije za umjetnost i kulturu 2004. godine u Osijeku, jedine takve vrste u Hrvatskoj. ■

ENG *The youngest of the five professional puppet theatres in Croatia was founded in the 1960s. It is home to some of the top names in Croatian and foreign theatre in terms of its art, directing, music and performances. It has worked to reaffirm puppetry as an art form, breaking down age barriers and has won numerous prizes, including the City of Rijeka Award in 1995. Through its municipal puppet theatre (GKL) the City of Rijeka in June of 2004 very successfully hosted the first ever gathering in Croatia of the international puppetry congress. Rijeka also hosted the group's festival and celebrated the 75th birthday of UNIMA, the global puppetry association.*

Specifična umjetnička baština

U vrijeme kada Hrvatska predsjedava Vijećem Europske unije, ovom izložbom Muzej suvremene umjetnosti u svim oblikovnim aspektima predstavlja jedinstveni filmski i likovni fenomen prepoznat ne samo u hrvatskim okvirima, nego i u svjetskim, naglasivši pritom potrebu muzealizacije ove specifične i vrijedne umjetničke baštine

Izvor: MSU Zagreb

Multimedijska izložba Od imaginacije do animacije: šest desetljeća Zagreb filma, posvećena je slavnim umjetničkim ostvarenjima nastalim u sklopu ove institucije osnovane 1953. godine. Studio za crtani film osnovan je 1956. pod okriljem Zagreb filma i tada započinje intenzivno razdoblje razvoja umjetničke animacije. Zbog originalnog pristupa i specifičnog postupka animacije, izbora tema i visoke likovne kvalitete, taj koncept već je prvom pojavom na filmskom festivalu u Cannesu 1958. pobudio iznimno zanimanje. Francuski kritičari George Sadoul i André Martin nazivaju ga Zagrebačkom školom crtanog filma. Studio za crtani film okupljao je mnogobrojne snažne autorske osobnosti koje su vrhunskim ostvarenjima promijenile povijest animacije. Jedan od prvih velikih uspjeha bila je nagrada Filmskog festivala u Veneciji za film Samac Vatroslava Mimice 1959. godine.

Zlatnu povijest Zagrebačke škole crtanog filma stvarali su uz njih autori poput Nikole Kostelca, Borisa Kolara, Zlatka Boureka, Borivoja Dovnikovića, Nedeljka Dragića, Zdenka Gašparovića, Zlatka Grgića, Vladimira Jutriše, Aleksandra Marksa, Vladimira Kristla, Pavla Štaltera, Dragutina Vunaka, Ante Zaničevića, Milana Blažekovića, Zvonimira Lončarića, Joška Marušića, Krešimira Zimonića, Branka Ranitovića, Zlatka Pavlinića i mnogih drugih. Serijali Profesor Baltazar, Inspektor maska, Maxi Cat i Mali leteći medvjedići nastavak su zlatnog niza autorskih ostvarenja koja

su nastala u produkciji Zagreb filma. Početak novog stoljeća pripada novoj generaciji koja donosi nove ideje i pristupe u području animacije.

Pripadaju joj autori poput Nicole Hewitt, Daniela Šuljića, Irene Jukić Pranjić, Livija Rajha, Marka Tadića, Darka Bakliže, Dušana Gačića, Danijela Žeželja i drugi.

U šest desetljeća proizvedeno je više od dvije tisuće animiranih, dokumentarnih, edukativnih i igranih filmova te reklamnih spotova.

Izložba će predstaviti iznimna postignuća sjajnih autora Zagrebačke škole, hrvatsku umjetničku baštinu najviše razine koju je prepoznao cijeli svijet. Osim dvjestotinjak animiranih filmova, izložba će prikazati vrijednu arhivsku građu Zagreb filma, Hrvatskoga državnog arhiva i privatnih zbirki – crteže, skice, celove i autentične predmete, smještajući ih u kontekst vremena u kojem su nastajali i povezujući ih s umjetničkim radovima iz zbirki Muzeja suvremene umjetnosti i drugih hrvatskih muzeja. Na izložbi će posjetitelji moći doživjeti atmosferu studija za crtane filmove uz mnogobrojne interaktivne sadržaje i popratne programe.

"Samac" Vatroslava Mimice nagrađen u Veneciji 1959. godine

Globalno prepoznatljivome fenomenu Zagrebačke škole crtanog filma, među više od 500 nagrada na domaćim, europskim i svjetskim festivalima, posebno mjesto zauzima ugledna nagrada Američke filmske akademije - Oscar za najbolji animirani film. Dodijeljen je 1962. godine filmu Surogat Dušana Vukotića.

Uslijedile su još tri nominacije za nagradu Oscar – 1964. za film Igra Dušana Vukotića, 1973. za Tup-tup Nedeljka Dragića i 1980. za film Lutka snova u režiji Boba Godfreyja i Zlatke Grgića. Ti su filmovi osvojili publiku i stručne žirije diljem svijeta zahvaljujući fantastičnim pričama koje su ispričali te inventivnosti, kreativnosti i vrhunskoj estetskoj vrijednosti svoga originalnoga, prepoznatljivoga vizualnog jezika. ■

Autori izložbe: Simon Bogojević Narath, Vesna Meštrić i Snježana Pintarić
Vizualni identitet i likovni postav izložbe: Vladimir Končar / Vedran Kasap i Ozana Ursić (Clinica Studio).

ENG The Zagreb Film company, founded in 1953, created an animated film studio in 1956, opening an intensive period in the development of artistic animation. Over two thousand animated, documentary, educational, feature length films and commercials were shot over a six-decade period. A special place among the five hundred prizes won is held by the prestigious Oscar presented by the Academy of Motion Picture Arts and Sciences in the United States of America for best animated film. It was presented in 1962 for Dušan Vukotić's film Surogat. There were three further nominations for the Oscar: in 1964 for Vukotić's Igra, in 1973 for Nedeljko Dragić's Tup-tup, and in 1980 for Lutka snova, directed by Bob Godfrey and Zlatko Grgić.

IV.

HRVATSKI ISELJENIČKI KONGRES: POVRATAK - STVARNOST ILI UTOPIJA?

3. - 5. srpnja 2020.
Zagreb

croatindiasporacentre.com

Odnos rada i poduzetništva u procesu povratka | Institucionalna potpora povratku | Povratništvo u povijesnoj perspektivi | Obrazovanje i povratak mladih | Kulturna politika i identiteti kao dio povratka | Demografski aspekti povratka | Uloga Katoličke crkve u očuvanju identiteta | Očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta u iseljeništvu kroz crkvu, kulturu, jezik, sport

Višestoljetne vrednote

Najstarija muzejska ustanova u Hrvatskoj, Arheološki muzej u Splitu, osnovan je 1820. dekretom Dalmatinske vlade u Zadru. Poticaj za njegov osnutak bio je dolazak cara Franje I. u Dalmaciju 1818., kada je posjetio Split i solinske spomenike

Izvor: Arheološki muzej u Splitu

Uvrijeme renesanse, arheološki spomenici koje je splitski plemić Dominik Papalić zajedno s Markom Marulićem pomno prikupljao tijekom šetnji po ruševinama Salone te ih pohranio u svome domu, činili su začetak zbirke. Marulić je za potrebe ovoga 'muzeja' izradio svojevrstni vodič po zbirci latinskih natpisa, od kojeg je danas sačuvano pet originalnih rukopisa, a ostali se čuvaju u obliku fotografija. Godine 1750. osnovan je u Splitu Nadbiskupski muzej koji je također čuvao zbirku salonitanskih kamenih spomenika s latinskim natpisima. Car Franjo I. posjetio je Split i Solin 1818. godine te je njegovim poticajem donesen dekret o osnivanju Arheološkoga muzeja 1820. godine smještenog u zgradu podignutu 1821. godine uz istočne zidine Dioklecijanove palače.

Prvi ravnatelj bio je liječnik i arheolog Frano Lanza, a od 1884. godine dugogodišnji ravnatelj muzeja bio je don Frane Bulić.

On je 1894. godine osnovao Hrvatsko arheološko društvo 'Bihać' u Splitu, koje je istraživalo područje primorskog pojasa od Trogira do Omiša. Zaslužan je za izgradnju današnje muzejske zgrade građene od 1912. do 1914. godine, koju su projektirali arhitekti August Kirstein i Friedrich Ohman. Ispred zgrade uređen je perivoj s natkrivenim kamenim spomenicima lapidarija. U prizemlju zgrade izloženi su karakteristični artefakti i spomenici iz razdoblja prapovijesti, helenizma, antike, kasne antike, ranog kršćanstva te ranoga srednjeg vijeka i vremena hrvatskih narodnih vladara. U natkrivenome lapidariju u dvorištu

prezentirani su kameni spomenici od helenizma do srednjovjekovnog razdoblja te antički mozaici. Muzej čuva oko 150.000 arheoloških spomenika i artefakata. Jedan dio obuhvaćen je stalnim postavom koji je prezentiran javnosti 18. 12. 2000. godine u renoviranoj zgradi. Na katu su radni kabineti i knjižnica.

Muzej obuhvaća Epigrafičku (zbirku natpisa), Numizmatičku, Pretpovijesnu, Grčko-helenističku, Rimsko-provincijalnu, Kasnoantičku, Srednjovjekovnu zbirku te Zbirku podvodne arheologije, Zbirku umjetnina i predmeta umjetničkog obrta, Zbirku novovjekovnih spomenika, kao i Zbirku spomenika modernog doba.

Fond Knjižnice obuhvaća oko 50.000 svezaka, među kojima je osam inkunabula i oko 170 knjiga iz 16. stoljeća, a odnosi se na građu iz arheologije, povijesti i povijesti umjetnosti. S osobitom pažnjom se čuvaju zbirka plakata, proglašenja, starih zemljopisnih karata te grafička zbirka i zbirka umjetnina. Posebnu cjelinu čini Arhivska zbirka koja obuhvaća ostavštine don F. Bulića, M. Abramića, L. Jelića, F. Carrare,

J. Bajamontija i obitelji Pavlović-Lučić. Građa Knjižnice povremeno se predstavlja široj javnosti na izložbama.

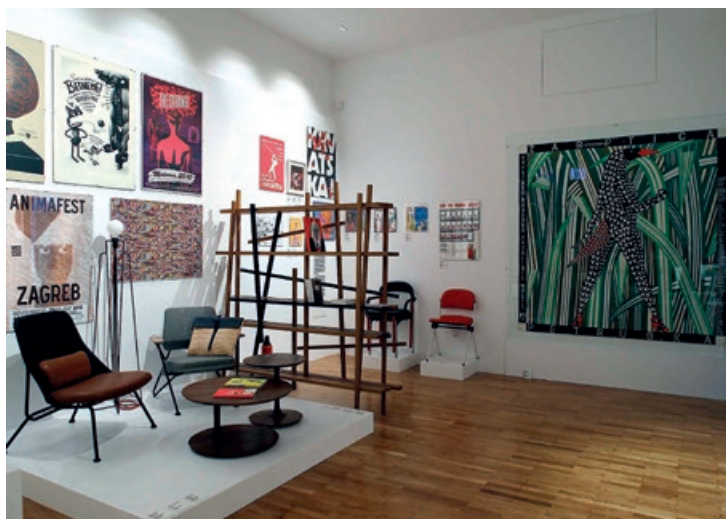
U Muzeju djeluje Tehnička jedinica koja obavlja restauratorsko-preparatorске poslove, dokumentacijsko-informatičke poslove, fotografske te pomoćne stručne poslove.

Muzej provodi sustavna arheološka istraživanja na lokalitetima u Saloni (Solin kraj Splita) i Issi (otok Vis) te posjeduje priručnu zbirku i lokalitet Salona, kao i priručnu zbirku Issa u zgradi Gospine Batarije i istoimeni lokalitet u gradu Visu. ■

ENG Croatia's oldest museum is the Archaeological Museum in Split, founded in 1820 by the local government of the Dalmatia region in Zadar, then a part of the Austrian empire. The initiative to found the museum came in 1818 when Austrian emperor Francis I visited Split and the monuments in Solin. The museum was first housed in a building erected in 1821 on the eastern walls of Diocletian's palace, while the current building was built in 1914. The museum holds some 150,000 archaeological monuments and artefacts. The museum has performed systematic archaeological investigations in ancient Salona (now Solin near Split) and Issa (the island of Vis). Since 1878 it has published our oldest and only internationally indexed scientific journal.

Stvaranje nove estetičke kulture građanskog sloja

Muzej za umjetnost i obrt osnovan je 1880. godine na inicijativu Društva umjetnosti i njegova tadašnjeg predsjednika Izidora Kršnjavija kao jedna od prvih institucija takve vrste u Europi. Strategija djelovanja Muzeja bila je usmjerena ka očuvanju tradicionalnih vrijednosti narodnog obrta, ali i stvaranju nove estetičke kulture građanskog sloja te je 1882. godine uz Muzej osnovana i Obrtna škola, današnja Škola za primijenjenu umjetnost i dizajn

Izvor: MUO Zagreb

Ravnatelj Muzeja Miroslav Gašparović posebno je istaknuo da se Muzej za umjetnost i obrt tijekom proteklih 140 godina razvio u najznačajniji i najveći hrvatski i zagrebački umjetnički muzej koji je bio i ostao predvodnik i promotor novih pokreta i ideja u svijetu umjetnosti i dizajna.

“Imajući na umu da kultura bez publike ne postoji, za MUO se može reći da je uvijek osluškivao što mu ona ima za poručiti i to je rezultiralo projektima o kojima se još dugo pričalo”, istaknula je ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek.

Muzej je zamišljen s namjerom da se stvori “zbirka uzoraka za majstore obrt-

nike i umjetnike koji trebaju ponovno unaprijediti proizvodnju predmeta svakodnevne upotrebe”, s osloncem na teoretske postavke pokreta Arts & Crafts u Engleskoj te idejne postulate Gottfrieda Sempersa. Na ovoj idejnoj osnovi Kršnjavi ne stvara temelje “obrtnome muzeju”, već instituciju koncipira puno progresivnije, otvarajući sintagmom *umjetnost i obrt* mogućnost šireg područja njezina budućeg djelovanja.

Inicijalni muzejski fundus osnovan je nekoliko godina prije službenoga osnutka Muzeja. Prve predmete za buduću muzej nabavio je 1875. Izidor Kršnjavi donacijom biskupa J. J. Strossmayera na aukciji zbirke katalonskog slikara i kolekcionara Mariana Fortunyja u Parizu.

Prvi stalni postav u iznajmljenom i neadekvatnom prostoru otvoren je već 20. lipnja 1880. u Ulici Marije Va-

lerije (danas Praška ulica), a u vlastitoj zgradi cjeloviti stalni postav otvoren je 1909. godine.

ZBIRKA UZORAKA ZA MAJSTORE OBRTNIKE

Projekt zgrade, namjenski građene za muzej prvi put u Hrvatskoj, izradio je arhitekt Herman Bollé: reprezentativna historicistička palača izgrađena 1888. godine svojim pročeljem u duhu njemačke renesanse upotpunjuje scenografiju jednog od najljepših zagrebačkih trgova. U uspostavljanju novih muzeoloških standarda značajna je uloga Vladimira Tkalčića, ravnatelja Muzeja u razdoblju od 1933. do 1952. U tom razdoblju osnivaju se novi muzejski odjeli fotografije, grafike, tiskarstva i knjigoveštva te muzejske restauratorske radionice iz kojih će se generirati restauratorske radioni-

ce Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, zatim današnji Restauratorski zavod Hrvatske. U to vrijeme stvoren je matični korpus fundusa budućega Tehničkog muzeja, osnovanog 1954. u Muzeju za umjetnost i obrt.

Stalni postav Muzeja prema koncepciji tadašnje ravnateljice Zdenke Munk, otvoren 1962., još uvijek se smatra jednim od najvećih muzeoloških dostiga tog doba kako zbog primjene suvremenih metoda, tako i zbog tehnika muzejske prezentacije. Zbog uključivanja stilskih razdoblja historicizma i secesije te umjetničkih kretanja tijekom 20-ih godina 20. stoljeća proširen je na adaptirani treći kat Muzeja gdje je uređen prostor za izlaganje studijskih zbirki.

O prepoznavanju važnosti dizajna u suvremenom društvu svjedoči činjenica da je Muzej ranih šezdesetih podržao osnivanje i udomio Centar za industrijsko oblikovanje (CIO), u cilju unaprjeđivanja njegova razvoja.

UREĐIVANJE MUZEJSKIH PROSTORA U OSAMDESETIMA

Zauzimanjem novog ravnatelja Vladimira Malekovića od ranih osamdesetih godina 20. st. intenzivirane su i uspješno okončane započete akcije vezane uz povratak i uređivanje muzejskih prostora. Muzeju je u posjed vraćeno južno krilo zgrade koje je nekoliko desetljeća bilo u drugim funkcijama, nemuzejskim.

Nakon temeljite sanacije, u podrumskome prostoru Muzeja smješten je dio

restauratorskih i preparatorskih radionica i adaptiran prostor za depoe. Širi se djelokrug rada muzejskih restauratorskih radionica za slikarstvo i polikromnu skulpturu, metal, keramiku, staklo i tekstil. Uvode se dokumentacijska i informatička služba te služba za odnose s javnošću i marketing, što se pokazalo ključnim za djelovanje Muzeja i danas.

Izložbeni program je intenziviran u smjeru praćenja recentnih zbivanja na hrvatskoj likovnoj sceni, afirmacije mladih umjetnika i organizacije velikih retrospektiva. Osamdesete i devedesete godine obilježile su značajne izložbe kojima su predstavljene muzejske zbirke. U sklopu međunarodnoga izložbenog programa ostvareno je gostovanje nekoliko iznimnih projekata te predstavljanje izabranih djela iz fundusa Muzeja na izložbama u Italiji.

Pripreme za izradu novoga stalnog postava, započete usporedno

s temeljitom sanacijom zgrade, otežane su izbijanjem Domovinskoga rata. Unatoč tome, novi stalni postav otvoren je u rujnu 1995. godine. Danas Muzej raspolaže fundusom od oko sto tisuća predmeta lijepih i primijenjenih umjetnosti u rasponu od 14. do 21. st., organiziranim u zbirke: namještaja, stakla, metala, keramike, skulpture, slikarstva, grafike, satova, grafičkog i produkt dizajna, arhitekture, fotografije (jedna od najstarijih u svijetu) i fotografske opreme, tekstila i mode, glazbenih instrumenata, oslikane kože, bjelokosti, tiskarstva i knjigoveštva.

U strukturi muzejskih odjela značajna je uloga restauratorskih radionica koje kontinuirano rade na preventivnoj zaštiti, konzervaciji i restauraciji muzejskih predmeta.

Uključivanjem dodatnih promotivnih i kulturno-scenskih programa (koncerti, kazališne predstave, promocije) Muzej je u nacionalnim okvirima proširio značaj umjetničkog muzeja i profilirao se u smjeru promoviranja kulturne povijesti i oplemenjivanja kulturne sadašnjosti. ■

Ravnatelj Miroslav Gašparović i ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek

Muzejska knjižnica s čitaonicom ima više od 65.000 svezaka knjiga i časopisa te predstavlja jednu od najstarijih i najznačajnijih specijalnih knjižnica za umjetnost i umjetnički obrt u ovom dijelu Europe.

ENG The Museum for Arts and Crafts was founded in 1880 at the initiative of the Arts Society and its president at the time, Izidor Kršnjavi, as one of the first institutions of its kind in Europe. The museum strategy was aimed at preserving the traditional values of folk crafts and to create a new aesthetic culture among the urban social stratum. In 1882 the founding of the museum was followed by the founding of a crafts school, now the School of Applied Arts and Design. Grounded in the theoretical precepts of the English Arts & Crafts movement, and the concepts of Gottfried Semper, the museum was conceived with the idea of creating a "collection of samples for master craftsmen and artists who are to once again improve the production of items of daily use".

Osobnošću protiv predrasuda

Prvom ovogodišnjom izložbom pod nazivom 'Zagreb, grad umjetnica', 6. veljače, Umjetnički paviljon odaje počast darovitim ženama snažnijim od ponekad ograničavajućih društvenih normi

Autorice izložbe

Tekst: **Jadranka Dizdar**

Grad Zagreb oduvijek je bio mjesto isprepletanja kulture i umjetnosti, ali često zaboravljamo mnogobrojne umjetnice koje su dale svoj pečat kulturnome i umjetničkome životu koji Zagreb danas živi.

Hrvatske umjetnice kojima je posvećena ova izložba od kraja 19. stoljeća do danas ostavile su neizbrisiv trag u povijesti likovnosti Zagreba, a time i ukupne hrvatske umjetničke scene.

Izložba je priređena u povodu predsjedanja Hrvatske Vijećem Europske unije i u čast Zagreba kao glavnoga grada zemlje predsjedateljice.

Izložba daje povijesni i kritički presjek opusa, a podijeljena je u tri povijesno logične cjeline: prva cjelina obuhvaća generacije koje su djelovale do Drugoga svjetskog rata; druga – generacije koje su s izložbenom aktivnošću započele nakon Drugoga svjetskog rata te glavninu svojih opusa ostvarile u sljedećim desetljećima; a treća – generacije koje su na scenu stupile početkom sedamdesetih godina i kasnije te većinom djeluju i danas.

Žene umjetnice na kraju 19. i početkom 20. stoljeća bile su marginalizirane i nedovoljno prihvaćene. Ovakav pristup u spomenutom razdoblju karakterizira kompletnu europsku povijest umjetnosti, pa i situaciju na domaćoj art sceni. Za žene je studij na umjetničkim akademijama bilo nešto "nedolično". Između ostalog, i zbog slikanja akta, žene umjetnice se nije doživljavalo kao njihove muške kolege bez obzira na snagu talenta ili umjetničku vrijednost djela.

OTETI ZABORAVU

Idejna autorica je ravnateljica Umjetničkog paviljona Jasminka Poklečki-Stošić. Ova povjesničarka umjetnosti odlučila je da treba iz paučine zaborava na svjetlo dana izvući ono što je nepoznato ili gotovo zaboravljeno. "Zbog prostornih ograničenja nemoguće je bilo pokazati baš sve najzanimljivije i najvažnije. Još

najmanje desetak umjetnica svih generacija zaslužuje predstavljanje njihovih djela", priznaje.

Mnoge predstavljene umjetnice imaju svjetsku slavu, izlagale su na mnogobrojnim *fancy* lokacijama globalne likovne scene, no mnoge su nepravredno zapostavljene i gotovo zaboravljene. Njihovih imena nema u enciklopedijama, leksikonima i pregledima povijesti umjetnosti čiji su autori i sastavljači muškarci. Umjetnice, kao i njihove radove, odabrale su autorice stručne koncepcije izložbe Ljerka Dulibić, Iva Radmila Janković (viša kustosica MSU-a u Zagrebu) i Ivana Mance. Autorica prostorne koncepcije i likovnog postava izložbe je arhitektica Morana Vlahović.

Prije stotinjak godina zagrebačkim umjetnicama je atelje ili prostor za rad bio samo san, jako teško su prodavale svoja djela, nisu dobivale nagrade, vrlo rijetko su održavale samostalne izložbe. Bile su vezane upravo za Umjetnički paviljon zato što je paviljon bio jedino mjesto u to vrijeme, uz Salon Urlich,

"Nema ženske i muške umjetnosti, svaka umjetnost koja je dobra je naprosto dobra umjetnost bez obzira na to je li ona ženska ili muška, tu se ta granica briše."

Ovo je prva takva izložba od samostalnosti Republike Hrvatske na kojoj se predstavljaju isključivo djela najvažnijih umjetnica iz tako velikoga razdoblja od 1899. do 2019. U postavu su 73 rada 54 umjetnice koje su na razne načine povezane s gradom Zagrebom. Radovi su realizirani u različitim medijima, od klasičnog slikarstva i kiparstva do videoarta, performansa, zvučnih i videoinstalacija.

gdje su one mogle izlagati svoja djela, ali samo na skupnim izložbama u sklopu Društva hrvatskih umjetnika. Sve su to puno lakše njihovi muški kolege radili, dapače. Čak i kad više nisu bile žive, a posebice tada, njihova djela nisu bila valorizirana na način koji su zaslužila, kaže nam inicijatorica izložbe.

I današnji položaj umjetnica je jako težak. Bez obzira na to što smo u međuvremenu evoluirali i kao društvo i kao gospodarstvo, položaj umjetnica koje žive isključivo od svoje umjetnosti je nezadovoljavajući. Moraju raditi dodatne poslove kako bi osigurale egzistenciju. Onim umjetnicama koje su se zaposlile u obrazovnome sustavu, u školama i na akademijama je donekle lakše.

DANAŠNJI TEŽAK POLOŽAJ

Među ostalim, u Hrvatskoj danas nema privatnih galerija koje bi poticale umjetničko stvaralaštvo, art-tržište je kaotično.

Stoga se uz izložbu planira organiziranje niza panel-diskusija s ciljem da se skrene pažnja javnosti, stručnjaka i pogotovo nadležnih institucija na aktualan položaj umjetnica. Poklečki-Stošić poentira i društveni kontekst, pokrete #Metoo u SAD-u i #Spasime u Hrvatskoj koji isto tako aktualiziraju položaj žena, nužnost njihove zaštite i adekvatnu reakciju vlasti i šire zajednice. "Sada je i u doslovnom smislu sazrela šira društvena klima. Kad govorimo o Hrvatskoj i o hrvatskom društvu, pravi je trenutak za izložbu u kojoj se fokusira stvaralaštvo umjetnica."

Među umjetnicama čiji se radovi mogu vidjeti u Umjetničkom paviljonu do 12. travnja zaista je obilje sjajnih imena. Tu su slikarice: Nasta Rojs, Slava Raškaj, Anka Basstal, Sonja Kovačić-Tajčević, Nevenka Đorđević, Kseni-

ja Kantoci, Nives Kavurić-Kurtović, kao i predivne kiparice Milena Lah i Marija Ujević, konceptualka Sanja Iveković, koja je dogurala do slavnog Museum of Modern Arts (MoMA) u New Yorku, Ksenija Turčić kao izlagačica po najpoznatijim svjetskim bijenalima, Kata Mijatović kao sudionica Bijenala u Veneciji...

Popis slavnih i poznatih je dug: Edita Schubert, Jadranka Fatur, Nina Ivančić, Dubravka Rakoci, Zvezdana Fio, Nevenka Arbanas, Vlasta Delimar, Ivana Franke, Breda Beban, Mirjana Vodopija, sve do talentirane i angažirane Andree Kulunčić s kolektivom ISTE (za prihvaćanje različitosti).

Mnoge umjetnice koje su izlagale u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata do 1970-ih pale su u zaborav, kao što su Miranda Morić, Melita Bošnjak, Vera Josipović, Vesna Sokolić, Borka Avramove, Vera Fischer, Tonka Petrić...

Na izložbi se nakon dugo vremena podsjeća i na rad Zagrepčanke Goranke Vrus-Murtić. ■

Tonka Petrić, Žena koja se šminka 1977

Umjetnički paviljon u Zagrebu

ENG The female artists to whom this exhibition is dedicated have, from the late nineteenth century to the present day, left an indelible trace in the history of art in Zagreb, and thereby in the overall Croatian art scene. Zagreb has always been a place where culture and the arts have woven a common thread, but we often overlook the many female artists that gave their mark to the life of culture and art that Zagreb continues to live. The exhibition celebrates the Croatian presidency of the Council of the European Union and honours Zagreb as the capital of the presiding member state.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Jesenski semestar / Autumn semester

7. rujna – 29. studenoga 2020.

(prijave do 28. kolovoza 2020.)

September 7 – November 29, 2020

(application deadline is August 28, 2020)

Proljetni semestar / Spring semester

8. ožujka – 30. svibnja 2021.

(prijave do 26. veljače 2021.)

March 8 – May 30, 2021

(application deadline is February 26, 2021)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

I ma neke dublje simboli-
ke u tome da se ove go-
dine spominjemo 1600.
obljetnice (30. rujna) pre-
laska u vječnost sv. Jero-
nima, jednoga od svjetskih velikana kr-
šćanske kulture i zapadne civilizacije,
rođenog na hrvatskome povijesnom
tlu, u utvrđenoj dalmatinskom gra-
diću Stridonu oko 340. godine, a da nje-
gova i naša Hrvatska, nakon svih muč-
nih i slavni povijesnih previranja
predsjeda upravo nositeljima te civili-
zacije, Europskoj uniji. Stvorio je nenad-
mašiv teološki i književni opus, a najvi-
še postao glasovit kad je s izvornih
tekstova, hebrejskog, aramejskog, grč-
kog i latinskog, preveo i ispravio sve pri-
jašnje prijevode Biblije na latinski, zva-
ne *Vulgata*, koja je od tada do danas
ostala službena za cijelu Crkvu. Time je
Jeronim kao tajnik i savjetnik pape Da-
maza u papinsku kuriju uveo latinski
jezik, koji je zauvijek potisnuo grčki i po-
stao ekskluzivni jezik kršćanskoga za-
pada.

Pisao je kao nitko prije njega sjajne
biografije i djela, posebice skup životo-
pisa 135 najpoznatijih kršćanskih pisaca
od početaka do njegova vremena, pod

I sveti Jeronim je hrvatski brend!

Ovo je prigoda da se na svim razinama hrvatskog društva, posebice u Crkvi u Hrvata, oživi sv. Jeronima sa svekolikim njegovim porukama i vrijednostima. A ni imenovanja župa, škola, trgova i ulica njegovim imenom ne smijemo zaboraviti!

naslovom *De viris Illustribus - O znamenitim muževima*. Autor je i triju monaških biografija: o sv. Pavlu prvom pustinjaču, sv. Hilarionu i sv. Malku. Ta njegova djela na svim su stranama bitno utjecala na razvoj pisanja životopisa svetaca i povijesnih ličnosti. Proglašen je crkvenim ocem i naučiteljem, a što je najveća titula koju Crkva daje nekoj osobi i samo ih je 30 takvih u povijesti Crkve. Bio je iznimno inteligentan, pobožan, veliki pokornik i asket, žestokoga karaktera i oporoga jezika. Često je, znajući svoju naglu južnjačku narav, znao moliti: "Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum!" "Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac!" Svijet ga časti i kao zaštitnika bibličara, znanstvenika, arheologa, arhivista, prevoditelja i studenata.

DALMATINAC I HRVAT

Još u prvoj polovici 9. stoljeća franački biskup Hraban Maur u djelu "De inventionem linguarum" (O nastanku jezika) navodi da je sv. Jeronim u 4. stoljeću proširio pismo glagoljicu. U hrvatskoj kulturnoj tradiciji Jeronim je istican kao Dalmatinac i Hrvat. Naši glagoljaši su ga zbog pragmatičnih razloga isticali kao začetnika glagoljske pismenosti pa glagoljicu nazivaju – *Jeronimovim pismom*. Otac hrvatske književnosti Marko Marulić posvetio mu je cijelu knjigu

pod naslovom "Život svetog Jeronima prezbitera" u kojoj je napisao da je Jeronim njegov i on Jeronimov ("Ille meus est, et ego suum").

Nakon Marulića mnogi su hrvatski autori spominjali svetoga Jeronima kao svoga sunarodnjaka. Tako pisac prvoga hrvatskog romana Petar Zoranić u 16. stoljeću ističe Jeronimovu važnost za stvaranje hrvatskoga jezika i književnosti, a Tin Ujević će napisati da je sv. Jeronim bio oduvijek u našem narodu prvi svetac i da mu je "povjerena ambasada dalmatinske pokrajine u carstvu nebeskom".

Ta legenda najprije o Hrvatima koji su u Iliriku bili autohton narod, a Dalmacija oduvijek hrvatska zemlja, pa o sv. Jeronimu kao tvorcu njihova narodnog jezika i pisma, nedvojbeno je dobro došla Hrvatima u borbi protiv onih koji su im nijekali narodnu samobitnost i pravo da vlastiti jezik, namećući im latinski.

NIJE ČAŠĆEN KOLIKO ZASLUŽUJE

Na žalost, naš sv. Jere ni blizu nije čašćen koliko zaslužuje. Preprošle godine s trojicom kolega u Njemačkoj i Hrvatskoj načelno smo ispitali znanje i raspoloženje u naših vjernika - koliko znaju o sv. Jeronimu i što im on znači. Rezultat je posvuda bio porazan - gotovo ništa! Stoga sam iz drame koju priprema

"Hrvatsko kazalište u Švicarskoj" za naš narod u ovoj zemlji i za jednu televiziju u domovini ispustio neke scene uobičajenih dramskih zapleta, a uzeo didaktičko-informativni pristup. Ispustio sam one o napetostima između onih koji su ga predlagali za papu i onih koji su bili žestoko protiv toga, kao i onu o njegovim žestokim rasprama sa suvremenim, sve do sv. Augustina, ne želeći time zasjeniti one temeljne činjenice i važne poruke za naše vrijeme! Slično sam učinio i u njegovu životopisu koji je s dramom već izišao (u Fram-Ziralu u BiH, a u nakladi Glasa koncila u RH).

Ako Crkva nije dovoljno iskoristila u svrhu kršćanske obnove 1700. obljetnicu prestanka progona kršćana u Rimskom Carstvu nakon prvih 300 godina (Milanski edikt i car Konstantin 313.), ne bi smjela i ovaj put napraviti isti propust. Treba u našem narodu otvoriti znanstvena, kulturna, medijska i sva druga vrata sv. Jeronimu, a i za središnju proslavu ovoga univerzalnog sveca i velikana pozvati i papu Franju. Mogla bi to biti zgoda da papa na rodnome tlu sv. Jeronima konačno i službeno ovjenča kardinala Stepinca svetačkim imenom! Ukratko, prigoda je da učinimo što god možemo da i sv. Jeronim postane hrvatski zaštitni znak, naš nacionalni brend. ■

Premинуo akademik Dubravko Jelčić

S Hrvatskom maticom iseljenika akademik Dubravko Jelčić imao je svestranu suradnju, ostvarivši velik prinos valorizaciji egzilantske hrvatske književne produkcije

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

U Zagrebu je krajem veljače preminuo ugledni hrvatski pisac i književni povjesničar akademik Dubravko Jelčić, u 90. godini života. Akademik Jelčić rođen je 6. studenoga 1930. u Požegi. Zbog širenja antikomunističkih letaka jugoslavenski režim osudio ga je 1945. kao maloljetnika na 18 mjeseci zatvora, a kaznu je izdržavao u Staroj Gradiški. Njegov politički aktivizam rasplamsao se u pokretu za neovisnost Republike Hrvatske, kada biva i saborski zastupnik. Diplomirao je 1956. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, gdje je 1974. doktorirao disertacijom o Josipu Kosoru i autohtonosti ekspresionizma u hrvatskoj književnosti. Svestranu filološku karijeru od šezdesetih do 1993. usmjerava prema znanstvenom radu Zavoda za književnost HAZU. Za redovitog člana HAZU, u Razredu za književnost, izabran je 1992., a od 1983. bio je član suradnik. Od 1998. do 2003. bio je tajnik

Razreda za književnost, a od 2004. do 2010. član Predsjedništva HAZU. Jelčić je bio i urednik Akademijina časopisa *Forum*. Od 2010. do smrti bio je voditelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi.

Akademik Dubravko Jelčić (Požega, 6. XI. 1930. - Zagreb 28. II. 2020.) bio je zastupnik HDZ-a u Zastupničkom domu Hrvatskoga državnog sabora od 1995. do 1999. Od 1990. do 1992. bio je potpredsjednik Matice hrvatske. S Hrvatskom maticom iseljenika akademik Dubravko Jelčić imao je svestranu kulturnu suradnju, ostvarivši i neprocjenjiv prinos u stručnom baštinjenju cjelokupne izvandomovinske književne produkcije s posebnim osvrtom na njezinu emigrantsku dionicu. Bio je zaapažen suradnik Hrvatskoga iseljeničkog zbornika. Kao književnik, znanstvenik, publicist, bibliograf i urednik, akademik Jelčić objavio je više stotina znanstvenih, stručnih i literarnih radova, od kojih su većina skupljeni u tridesetak samostalnih knjiga. Među najvažnijim djelima ovom prigodom izdvajamo: Povijest hrvatske književnosti: tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne (1997. i 2004.), Hrvatski književni romantizam (2002.), 100 krvavih godina: XX. stoljeće u hrvatskoj povijesti: eseji, polemike, epigrama (2004.) te Hrvatska književnost i pravaštvo (2011.). ■

ENG *Dubravko Jelčić, one of our leading historians and writers, has passed away (Požega, 6 November 1930 – Zagreb 28 February 2020). Academician Jelčić had a vibrant collaboration with the Croatian Heritage Foundation, making great contributions to the appreciation of émigré literary production in the twentieth century.*

Sonćanka Ruža Silađev u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu

Mr. sc. Đuro Vidmarović već desetljećima istražuje književnost Hrvata u susjednim zemljama. Zahvaljujući njegovu zanimanju za autore iz dijasporu, u veljači je u prostoru Društva hrvatskih književnika predstavljena knjiga *Sonta u sjećanjima šokačkim* autorice Ruže Silađev. Suorganizator predstavljanja bio je projekt *Suradnja s hrvatskim autohtonim zajednicama u dijaspori* koji na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu vodi prof. dr. sc. Sanja Vulić. Knjigu su predstavili Đ. Vidmarović i priređivačica knjige S. Vulić, a odabrane tekstove iz knjige čitala je autorica R. Silađev osobno. Njezina prva knjiga *Divani iz Sonte* objavljena je 2007. u nakladi Hrvatske riječi iz Subotice u ediciji *Baština*, koje je urednik bio književnik Milovan Miko- vić. Zahvaljujući uredniku Mikoviću u istoj je ediciji 2011. objavila svoju drugu knjigu *Šokica pripovida*. Tu je knjigu za tisak priredila S. Vulić, a također i treću knjigu R. Silađev, naslovljenu *Sonta u sjećanjima šokačkim*, koju je autorica objavila 2019. u vlastitoj nakladi. U trećoj su knjizi proze na dijalektu zastupljene samo manjim dijelom, a većina je tekstova napisana na hrvatskom standardnom jeziku. Posebno zanimljivom ovu knjigu čine opisi starih fotografija na kojima su nekadašnji Sonćani ovjekovječeni u različitim prigodama. Istražujući povijest nastanka pojedinih fotografija autorica približava čitatelju davno zaboravljene ljudske sudbine i događaje.

Predstavljanje je privuklo istaknute hrvatske intelektualce. Bili su tu akademkinja iz Argentine Carmen Verlichak (Vrljičak), sveučilišna profesorica s Filozofskoga fakulteta u Zagrebu Milana Černelić, filmski redatelj Branko Ištvančić, novinarka Hrvatskoga radija Slavica Štefić, izvršna urednica časopisa *Vijenac* Jelena Gazivoda, pisac Lajčo Perušić, rodom iz Subotice, predsjednik Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata Antun Vujević, karmelićanin pater Mate Miloš, i dr. Skupina studenata s Fakulteta hrvatskih studija i asistentica Lidija Bogović bili su predstavnici mladoga naraštaja koje zanima hrvatska dijaspora. Predstavljanje je zaključeno vrlo živom raspravom o položaju Hrvata u Sonti. (M.D.)

Poduzetni humanist

U 2020. godini obilježava se 500 godina od rođenja Matije Vlačića Ilirika, protestantskog teologa, reformatora, crkvenog povjesničara i filologa, rođenog 3. ožujka 1520. u istarskome Labinu. Njegova obitelj nosila je i prezime Franković. Kao humanist bio je poznat pod imenom Matthias Flacius Illyricus, a imenu je ponekad dodavao i svoje rodno mjesto – Labin te s ponosom isticao svoje podrijetlo i zavičaj

Tekst: Barbara Buršić

Velika obljetnica jednog od najznačajnijih i najpoznatijih Labinjana obilježit će se raznovrsnim znanstvenim, edukativnim i kulturnim programima te mnogobrojnim događajima koji će se održavati od ožujka do listopada 2020. U Labinu će, uz ostalo, premijerno biti prikazan dokumentarno-igrani film o Matiji Vlačiću te kazališna predstava o zanimljivim crticama iz njegova burnoga života. Učenici labinskih osnovnih i srednjih škola različitim će edukativnim programom obilježiti i upoznati život i djelo Matije Vlačića Ilirika, a izložbe i predavanja bit će i u Zagrebu i Osijeku. Međunarodni znanstveni skupovi o Vlačiću održat će se u Labinu te Regensburgu i Beču, u Wittenbergu će biti postavljena spomen-ploča na kuću u kojoj je živio, a najznačajniji međunarodni događaj bit će u Bruxellesu gdje će se 15. travnja 2020. u Europskome parla-

mentu otvoriti dokumentarna izložba o Matiji Vlačiću.

Nakon početne naobrazbe u rodnome gradu, sa 16 godina odlazi u Veneciju gdje boravi tri godine i stječe prva humanistička znanja. Na nagovor ujaka i simpatizera reformatorskih ideja fra Balda Lupetine odlazi na daljnji studij, najprije u Augsburg, zatim u Basel gdje studira grčki i hebrejski te sklapa prve veze s pristašama reformacije. Studije nastavlja u Tuebingenu stanujući u kući sveučilišnoga profesora i zemljaka iz Istre Matije Grbca. Zatim se seli u Magdeburg gdje radi kao korektor i nadzornik u tiskari, a tiska i svoja djela. U Magdeburgu dolazi do teoloških sukoba između Vlačićevih pristaša "flacijanista" (koji su zagovarali izvorne ideje reformacije) i "filipista" - pristaša njegova nekadašnjeg mentora Philipa Melanchtona. Godine 1557. postaje profesor protestantske teologije i hebrejskoga jezika na Sveučilištu u Jeni i crkveni nadzornik Thuringije. Zbog nesporazuma s mjesnim knezom 1562. dolazi u Regens-

burg, gdje je utemeljio sveučilište i pokušao preseliti hrvatsku protestantsku tiskaru iz Uracha surađujući najviše na prevođenju i redakciji knjiga te se zauzimao za otvaranje teološke škole na "ilirskom" u Celovcu ili Ljubljani. Iz Regensburga također mora otići te posljednjih 10 godina svojeg života često mijenja boravišta - Antwerpen, Strasbourg, Frankfurt na Majni, gdje i umire u bijedi 11. ožujka 1575.

NEIZBRISIV TRAG BURNOG ŽIVOTA

Uz dinamični život, česte selidbe i mnogobrojnu obitelj (18 djece), stigao je napisati više od 200 knjiga, traktata i drugih radova (uglavnom na latinskom) te se smatra jednim od najplodnijih pisaca svoga doba. Među najznačajnijim Vlačićevim djelima su *Ključ svetog pisma* (*Clavis scripturae sacrae*) koji je postao najglasovitijim biblijskim leksikonom onoga vremena, *Katalog svjedoka istine* (*Catalogus testium veritatis*), *Magdeburške centurije* (*Ecclesiastica historia seu Centuriae Magdeburgenses*) - kritička povijest crkve u 13 knjiga (s grupom suradnika) te posljednje veliko djelo *Glosa Novog zavjeta* (*Glossa*). Smatra se da je Vlačić posjedovao i najveću osobnu zbirku knjiga 16. stoljeća.

Pripisuje mu se i rasprava *Razgovaranje meju papistu i jednim luteran* iz 1555., glavninom napisana na hrvatskome jeziku - čakavštinom labinštine te tiskanje *Katehismusa Hervatskog* (tiskanog u višejezičnome vjerskom udžbeniku *Otročjoj Bibliji* iz 1566. s katekizmima na pet jezika), značajnim zbog reformnih pravopisnih rješenja koja su sadržavala prijedlog izrade jedinstvene abecede i pravopisa za Hrvate i Slovence. ■

ENG The ancient northern Adriatic town of Labin is celebrating the 500th birthday of one of its finest sons. Matija Vlačić Ilirik (Matthias Flacius Illyricus) will be honoured with a range of academic, educational and cultural events from March to October of 2020 in the country and abroad. Matija Vlačić completed his theological and philological education in Wittenberg earning the title of master of the liberal arts and taking the post of professor of Hebrew and Greek. He became one of the leaders of the reformation and was acquainted with M. Luther. He lived a dynamic life, frequently relocating and fathering eighteen children, writing over two hundred books, tracts and other works (most in Latin) and is considered one of the most prolific writers of his time.

Teološku i filološku naobrazbu Matija Vlačić zaključuje u Wittenbergu stekavši naziv magistra slobodnih umijeća te postaje profesorom hebrejskog i grčkog, upoznaje Luthera i postaje jedan od prvaka reformacije.

PETRČANCI POBJEDNICI ZADARSKOG KARNEVALA

Maškare iz Petrčana pobjednici su Zadarskog karnevala 2020.! U maski Petrčko lito 2020. Petrčanci su prikazali kako izgleda turizam u ovome mjestu, a uz turiste iz različitih zemalja skupinu su činili radnici, građevinski strojevi, bake s ponudom apartmana, neizbježni "despacito" flamingo te glazbenici na ugostiteljskoj terasi, odnosno kamionu. Sasvim zaslužno!

SINJSKI ALKARI POSEBNA ATRAKCIJA U MÜNCHENU

U Münchenu se sredinom veljače održao sajam f.re.e, jedan od najznačajnijih turističkih sajmova na njemačkom tržištu. U sklopu predstavljanja srednje Dalmacije, ove godine posebno mjesto imalo je predstavljanje grada Sinja – tako se u središtu Münchena održao alkarski defile u pratnji sinjske Gradske glazbe, a članovi Viteškog alkarskog društva predstavili su tradiciju sinjske alke, koja se od 2010. godine nalazi na UNESCO-vu Reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

VJEŽBA HGSS-a NA DUBROVAČKIM ZIDINAMA

HGSS Stanica Dubrovnik održala je 22. veljače staničnu stijensku vježbu "Zidine 2020." na području stare gradske jezgre, točnije na dubrovačkim zidinama. U vježbi je sudjelovalo 25 članova stanica Dubrovnik, Orebić i Karlovac te gosti iz Foče i Trebinja. Unesrećena osoba u moru bila je voditeljica službe civilne zaštite Dubrovnik, Ana Miličić. Cilj vježbe je uigravanje članova stanice i susjednih stanica HGSS-a, kao i prezentacija službe i tehnika spašavanja. Sama vježba od iznimne je važnosti jer je na toj lokaciji velika vjerojatnost za spašavanje ovoga tipa te se scenarij čini realnim.

POBJEDNIK "DORE" DAMIR KEDŽO ODLAZI NA EUROSONG

Hrvatsku će na Eurosongu 2020. u nizozemskom Rotterdamu predstavljati Damir Kedžo s pjesmom "Divlji vjetro", s kojom je pobijedio na "Dori 2020." održanoj u Opatiji. Hrvatski predstavnik na Eurosongu 2020. odabran je odlukom žirija i gledatelja televotingom, a Kedžo će nastupiti u drugom dijelu prve poluzavršnice Eurosonga, 12. svibnja. Za statuu "Dore" i nastup u Nizozemskoj u Sportskoj dvorani "Marino Cvetković" u Opatiji natjecalo se 16 izvođača. Jednak broj bodova kao i Kedžo osvojila je i Mia Negovetić s pjesmom "When it comes to you", ali je Kedžo pobijedio jer je osvojio najviše glasova publike.

10. OBLJETNICA MUZEJA KRAPINSKIH NEANDERTALACA

Krapina, 27. 2. 2020. - U Muzeju krapinskih neandertalaca u četvrtak je proslavljena 10. obljetnica tog muzeja, jednog od najsuvremenijih u Hrvatskoj, nositelja Oznake europske baštine, a kako je najavljeno, u njemu uskoro očekuju i milijuntog posjetitelja. foto HINA/ Siniša KALAJDŽIJA/ tš

U Muzeju krapinskih neandertalaca proslavljena je 10. obljetnica tog muzeja, jednog od najsuvremenijih u Hrvatskoj, nositelja Oznake europske baštine, a kako je najavljeno, u njemu uskoro očekuju i milijuntog posjetitelja. U povodu 10. obljetnice održan je stručni skup pod nazivom '120 godina spoznaje pračovjeka iz Krapine i 10 godina Muzeja krapinskih neandertalaca' na kojem je autor projekta i realizacije muzeja u Krapini, paleontolog Jakov Radovčić istaknuo da se znanost, a posebice znanost o postanku čovjeka, jako promijenila u posljednjih 10 godina.

DANI BOKELJA U RIJECI

U organizaciji Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 iz Rijeke te nekoliko suorganizatora među kojima je i Hrvatska matica iseljenika - podružnica Rijeka, u povodu blagdana svetog Tripuna, zaštitnika Kotora, zajednica Bokelja u Rijeci svečano je nizom događaja građanima Rijeke i njihove okolice pokazala dio svoje bogate tradicije i baštine. Na sam blagdan sv. Tripuna članovi "Hrvatske Bratovštine Bokeljska mornarica 809" iz Rijeke, ispred crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije izveli su nadaleko poznato kolo sv. Tripuna, koje pleše isključivo odred Bokeljske mornarice, tradicionalno u čast sv. Tripuna te u rijetkim prilikama obilježavanja blagdana i drugih događaja. (Dejan Miculinić)

SKIJANJE: ZUBČIĆ POBIJEDIO U VELESLOMOMU U JAPANU

Hrvatski skijaš Filip Zubčić ostvario je svoju prvu pobjedu u Svjetskome kupu osvojivši prvo mjesto na veleslalomu održanom 22. veljače u Yuzawa Naebi u Japanu. Ovo je prvi put nakon sedam godina i vremena Ivica Kostelića da je jedan hrvatski skijaš pobijedio u utrci Svjetskoga kupa. Zubčić je pobijedio nakon sjajne druge vožnje pošto je u prvoj vožnji ostvario 12. rezultat. Sjajnu formu potvrdio je i u veleslalomu u austrijskom Hinterstoderu, 2. ožujka, gdje je bio drugi, iza Francuza Pintaurlaulta. Filip je sada treći u poretku veleslalomša s 368 bodova, iza Alexisa Pintauraulta s 388 i Norvežanina Henrika Kristoffersena s 394 boda. U ukupnome poretku Zubčić je na 14. mjestu s 475 bodova. Do kraja sezone još su dvije veleslalomске utrke i realna je mogućnost da Hrvatska dobije osvajača maloga kristalnog globusa u ovoj disciplini.

SP U JEDRENJU KLASSE LASER: STIPANOVIĆU BRONCA

Hrvatski jedriličar Tonči Stipanović osvojio je brončano odličje na Svjetskom prvenstvu olimpijske klase Laser u Melbourneu, dok je Filip Jurišić zauzeo deseto mjesto. Olimpijski doprvak Stipanović je uoči zadnjega dana natjecanja u Zlatnoj skupini bio šesti, ali je s četvrtim, 21. i 11. ulazom u cilj u zadnja tri plova skupio 64 negativna boda i osvojio broncu. Članu splitskoga 'Mornara' Stipanoviću ovo je druga medalja sa svjetskih prvenstava nakon što je 2012. godine u Boltenhagenu osvojio broncu. Tonči je olimpijsku vizu za Tokio osigurao još prije dvije godine, a u Rijuu je donio povijesnu prvu olimpijsku medalju za hrvatsko jedrenje. Hrvatska posada, Šime i Mihovil Fantela, zauzela je deseto mjesto na Svjetskom prvenstvu olimpijske klase 49er održanome u australskome Geelongu. Šime i Mihovil su prije dvije godine u Aarhusu senzacionalno osvojili naslov svjetskih prvaka u ovoj klasi, što im je donijelo i olimpijsku vizu za Tokio.

FUTSAL REPREZENTACIJA U DODATNIM KVALIFIKACIJAMA PROTIV ČEŠKE

Hrvatska futsal reprezentacija igrat će protiv Češke u dodatnim kvalifikacijama za plasman na svjetsko prvenstvo koje će se od 12. rujna do 4. listopada ove godine održati u Litvi. Hrvatska je na nedavnome kvalifikacijskom turniru u Osijeku osvojila drugo mjesto, iza Rusije, uz pobjede protiv Slovačke i Azerbajdžana, izborivši plasman u dodatne kvalifikacije koje se igraju 9. i 12. travnja, a Hrvatska je domaćin u prvoj utakmici. Na SP-u će nastupiti 24 reprezentacije, a prođe li na World Cupu to će biti prvi nastup na najvećoj svjetskoj smotri za našu malonogometnu vrstu nakon 20 godina. Hrvatska je svoj jedini nastup na smotri najboljih svjetskih reprezentacija ostvarila 2000. godine kada je generacija predvođena Mićom Martićem, Nikolom Tomičićem i Robertom Grdovićem izborila nastup u Gvatemali.

JUNIORSKA LP – DINAMO U ČETVRTFINALU NAKON POBJEDE NAD BAYERNOM

Mlada momčad zagrebačkog Dinama izborila je plasman u četvrtfinale juniorske Lige prvaka nakon što je u dvoboju osmine finala u Munchenu pobijedila Bayern sa 6-5 boljim izvođenjem jedanaesteraca nakon što je susret za-

vršio 2-2. Dinamo će tako drugu sezonu uzastopce igrati u četvrtfinalu Lige prvaka. Lani je nakon jedanaesteraca ispao od Chelsea, a ove godine će plasman na završni "Final Four" tražiti 17. ili 18. ožujka u Zagrebu protiv lisabon-

ske Benfice. Bila je to osma utakmica mlade momčadi "modrih" u Ligi prvaka. U skupini u kojoj su još bili Manchester City, Atalanta i Šahtar ostvarili su tri pobjede, dva remija i poraz, a potom u play-offu u gostima dobili Dynamo Kijev boljim izvođenjem jedanaesteraca. Dinamo je u Munchenu vodio 2-0 golovima Tomislava Krizmanića i Bernarda Karrice, no domaćin je uspio izjednačiti i gurnuti susret u 'lutriju kaznenih udaraca'. Kod Dinama su bili precizni Godoy, Julardžija, Krizmanić, Gvardiol, Janković i Hrvoj, Šutalo je pucao preko gola, dok je Franjićev udarac obranio Schneller. Sjajan je bio i vratar Renato Josipović obranivši dva jedanaesterca.

DVIJE POBJEDE HRVATSKE NA STARTU KVALIFIKACIJA ZA EUROBASKET

Hrvatska muška košarkaška reprezentacija pobjedom protiv Švedske 72-56 u susretu 1. kola skupine D igranom u KC "Dražen Petrović" započela je svoj nastup u kvalifikacijama za EuroBasket 2021. godine koji će se održati u Gruziji, Češkoj, Italiji i Njemačkoj. Mateo Drežnjak bio je sa 16 koševa najefikasniji u sastavu Hrvatske. Tri dana kasnije, 24. veljače, naši košarkaši ostvarili su i drugu pobjedu svladavši na gostovanju u Almereu reprezentaciju Nizozemske sa 69-59. Roko Ukić s 14 koševa i šest asistencija, Mateo Drežnjak s 13 poena i Darko Planinić s 12 koševa i šest skokova bili su najistaknutiji pojedinci u hrvatskoj reprezentaciji. Izabranici Veljka Mršića napravili su ovime veliki korak ka plasmanu na EuroBasket na koji će otići tri najbolje reprezentacije iz svake kvalifikacijske skupine. Sljedeće utakmice u kvalifikacijama za EuroBasket 2021. hrvatski košarkaši će imati za devet mjeseci, kad će 26. studenoga biti domaćini reprezentaciji Turske, a tri dana poslije gostovati u Švedskoj.

GORAN IVANIŠEVIĆ UVRŠTEN U TENISKU KUĆU SLAVNIH

Goran Ivanišević postao je prvi Hrvat koji je uvršten u Međunarodnu tenisku kuću slavnih, objavio je krajem siječnja u Melbourneu izvršni direktor te institucije Todd Martin. Uz wimbledonskog pobjednika iz 2001., na svečanosti u američkom Newportu koja će biti održana 18. srpnja ove godine, u Međunarodnu tenisku kuću slavnih bit će uvrštena i proslavljena španjolska tenisačica Conchita Martinez. Goran i Conchita postat će 258. i 259. stanovnik institucije koja slavi karijere najvećih tenisačica i tenisača u povijesti. "Moj put započeo je u Splitu prije 41 godinu, a moj teniski put će završiti u Newportu. Imam pet mjeseci za uvežbati govor. Osjećaj je nevjerojatan. Čini se da sam nešto dobro napravio u teniskom svijetu. Bilo je mnogo uspona i padova, mnogo različitih puteva koje sam birao, ali na kraju se isplatilo. Ne mogu to dovoljno puta izreći, ali doista sam ponosan na ono što sam postigao i napravio u tenisu", rekao je Goran Ivanišević na konferenciji za medije u Melbourne Parku, mjestu održavanja Australian Opena.

V. Croatian
world games
Zagreb, 21.-25.07.2020.

Prijavi se i ti na V. Hrvatske svjetske igre!

Mladi hrvatski sportaši iz cijeloga svijeta natječu se u raznim sportskim disciplinama.

Nezaboravno druženje u domovini, sportska nadmetanja, uživanje u večernjim koncertima i zabavama!

SMJEŠTAJ I HRANA

Svi natjecatelji bit će smješteni u **Studentskom domu Stjepan Radić** na Savi. Hrana je osigurana u sklopu naselja (puni pansion).

OPREMA

Prijavi se na vrijeme zbog opreme koju ćemo nastojati dobiti po državama!

KOTIZACIJA

Natjecatelji su oslobođeni uplata za kotizaciju i garanciju.

Rok za prijave je do: **01.04.2020.** godine

ATLETIKA
(m/ž)

KOŠARKA
(m/ž)

RUKOMET
(m/ž)

NOGOMET
(m/ž)

NOGOMET
VETERANI
(m)

NOGOMET
MALI
(m/ž)

BOČANJE
(m/ž)

ODBOJKA
(m/ž)

ODBOJKA
NA PUESKU
(m/ž)

VATERPOLO
(m)

RAGBI
(m)

TENIS
(m/ž)

TENIS
VETERANI
(m/ž)

STOLNI TENIS
(m/ž)

STOLNI TENIS
VETERANI
(m/ž)

PLIVANJE
(m/ž)

JUDO
(m/ž)

TAEKWONDO
(m/ž)

Organizator: Hrvatski svjetski kongres | www.hsi-cwg.com

Prijave: info@hsi-cwg.com

Ukoliko se ne prijavi dovoljan broj natjecatelja za pojedini sport biti će mu ponuđen novi. Ovaj promotivni letak financirao je Grad Zagreb.